

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Andra kammaren.

Nr 14.

Lördagen den 30 mars.

Kl. 2 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 23 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Sträng* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 216, angående ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder för budgetåret 1945/46.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet **Mossberg**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Birke — under hänvisning till de höga kostnaderna för uppförande av barnhem — till statsrådet och chefen för socialdepartementet riktat följande fråga:

Är statsrådet beredd att snarast vidtaga sådana åtgärder, att utbyggandet av barnhemsverksamheten i enlighet med 1945 års riksdagsbeslut icke äventyras?

Då jag har att i statsrådet föredraga ärenden rörande barnavården, torde det ankomma på mig att besvara den framställda frågan.

Innan jag ingår på interpellantens fråga, vill jag först beröra, vad interpellanten anført beträffande de standardkrav för barnhemsbyggnader, som skulle ha uppställts av socialstyrelsen.

Interpellanten säger sig ha inhämtat, att ett barnhem, som ritats av socialstyrelsens arkitekt, kostar 11 580 kronor per vårdplats. Interpellanten synes härvid åsyfta upptagningshemmet i Huddinge. Enligt vad jag inhämtat är den arkitekt, som ritat barnhemmet i fråga, icke anställd hos socialstyrelsen men anlitas av styrelsen för vissa granskningsuppdrag. Arkitekten har alltså icke utfört detta arbete för styrelsens räkning utan har haft uppdraget såsom privatuppdrag. Innan länsstyrelsen fastställde ritningarna för hemmet, lämnades, enligt vad som uppgivits av socialstyrelsen, statens inspektör för fattigvård och barnavård tillfälle att yttra sig över dessa, varvid inspektören endast uttalade, att han icke hade något att erinra mot det uppgjorda förslaget. Något krav på höjning av standarden utöver vad arkitekten föreslagit har sålunda icke framförts från socialstyrelsens sida. Interpellanten anför vidare, att ett barnhem, som planerats i Stockholms län, skulle draga en kostnad av omkring 13 700 kronor per vårdplats på grund av socialstyrelsens höga standardkrav. Interpellanten synes åsyfta det planerade spädbarnshemmet i Klingsta. Socialstyrelsen uppgiver, att den på begäran av landstinget endast för-

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

handsgranskat ritningarna, vilka utförts på privat uppdrag av en arkitekt i Stockholm. Några krav på prisförhöjande ändringar hade därvid icke framförts från socialstyrelsens sida.

Enligt de upplysningar, som lämnats mig från socialstyrelsen, har styrelsen icke utarbetat några som helst anvisningar eller direktiv för uppförande eller anordnande av barnhem. Styrelsen har därjämte framhållit, att dess verksamhet som tillsynsmyndighet över rikets barnavårdsanstalter vore så ny, att styrelsen icke ännu ansåge sig ha tillräckligt erfarenhetsunderlag för att kunna utfärda anvisningar i detta avseende. Såväl anordnare av barnhem som arkitekter ha vid personliga besök hos socialstyrelsen anhållit om råd och riktlinjer för uppförande av dylika hem. Styrelsen har då till vederbörande överlämnat en broschyr med råd och anvisningar rörande barnhem, vilken utgivits år 1942 av svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet i samråd med medicinalstyrelsen och statens inspektör för fattigvård och barnavård. Några ytterligare krav på standarden vid barnhemmen än de, som framföres i denna broschyr, ha enligt vad styrelsen till mig uppgivit icke framställts av styrelsen. Dock hade styrelsen brukat understryka, att det vore angeläget att brandanordningar vore betryggande samt att isoleringsrummen vore lämpligt placerade ur övervakningssynpunkt.

Interpellanten har vidare funnit anmärkningsvärt, att vid barnhemmet i Klingsta skulle erfordras en personal av 14 personer för att vårda 28 barn, samt gjort gällande, att socialstyrelsen skulle ha lämnat direktiv i denna riktning. I denna sak har jag inhämtat, att den arkitekt, som utarbetat ritningarna till ifrågavarande barnhem, av vederbörande tjänsteman i socialstyrelsen hänvisats att som sakkunnig beträffande personalbehovet anlita föreståndarinnan vid ett i Stockholm beläget spädbarnshem. Denna hade därvid föreslagit det antal, som uppgivits av interpellanten, medan socialstyrelsens barnavårdsavdelning i underhandsdiskussionen hade ifrågasatt, om det icke skulle kunna anses tillräckligt med tolv befattningshavare. Socialstyrelsen uppger sig för egen del ännu icke kunna taga ställning till frågan om personalbehovet per barn vid de olika kategorierna av barnhem.

Jag övergår nu till den av interpellanten framställda frågan och vill att börja med lämna en redogörelse för tillkomsten och innebörden av bestämmelserna om statsbidrag till anordnande av barnhem.

Den år 1945 beslutade omorganisationen av barnhemsverksamheten innebär bland annat, att landstingen skola vara huvudmän för verksamheten. Statsbidrag utgår till barnhemmens anordnande. De av statsmakterna fastställda reglerna för statsbidragen anslöto sig till förslag av socialvårdskommittén.

Utgångspunkten för socialvårdskommitténs förslag var en av kommittén gjord beräkning av de genomsnittliga byggnadskostnaderna per vårdplats. Denna var baserad på uppgifter rörande de verkliga byggnadskostnaderna för 10 barnhem, uppförda under åren 1935—1944, och de beräknade byggnadskostnaderna för 2 barnhem i Falköping respektive Huddinge, vilka skulle uppföras under åren 1944—1945. Ehuru kostnaden för dessa hem var växlande, ansåg sig kommittén kunna beräkna den genomsnittliga kostnaden per vårdplats till 6 000 kronor. Byggnadskostnadernas stegring under krigsåren var härvid beaktad. Utifrån denna kostnadsberäkning föreslog socialvårdskommittén, att statsbidraget skulle utgå med högst tre fjärdedelar av de verkliga byggnadskostnaderna, dock högst med 4 500 kronor per vårdplats.

Departementschefen anslöt sig till kommitténs förslag. Han uttalade därvid gentemot statskontoret, som förordat en beräkning av statsbidraget på basis av förkrigskostnaderna, att det vore angeläget att, i den mån arbetskrafts- och materielfrågorna icke lade hinder i vägen, byggandet i enlighet med fastställ-

Svar på interpellation. (Forts.)

da planer av nya barnhem utan tidsutdräkt kunde sättas i gång. Någon som helst säkerhet för att byggnadskostnaderna vid den aktuella tidpunkten återgått till eller närmast sig förkrignivån funnes ej. Ett godtagande av förkrignivåns kostnadsnivån såsom utgångspunkt skulle därför innebära, att den utlovade statliga bidragsgivningen på indirekt väg delvis eliminerades.

Otvivelaktigt hava kostnaderna i vissa fall stigit betydligt utöver den beräkning, som låg till grund för socialvårdskommitténs förslag. Sålunda har mödrahemmet i Falköping, vilket uppfördes under åren 1944—45, kommit att kosta 8 100 kronor per vårdplats gentemot beräknade 5 938 kronor. Upptagningshemmet i Huddinge har, såsom interpellanten meddelat, dragit en kostnad av 11 580 kronor per vårdplats mot beräknade 9 433 kronor.

Denna fördyring är, som jag tidigare framhållit, icke beroende på att från socialstyrelsens sida ställts höjda krav på hemmens standard. Ritningarna till Huddingehemmet voro för övrigt fastställda av länsstyrelsen redan 1942. Kostnadsstegringen för hemmen i Falköping och Huddinge torde vara att hänföra till prisstegringar som skett sedan de kostnadsberäknades.

De höga kostnaderna för Klingstahemmet torde delvis vara att hänföra till andra orsaker. I och med att landstingen inkopplats på barnhemsverksamheten har personalen kunnat framställa samma anspråk som personalen vid sjukhusen i fråga om bostädernas standard. Med införandet av åttatimmarsdagen har vidare följt större personalbehov och därmed ett ökat behov av personalbostäder. Detta gäller i synnerhet spädbarnshemmen; såväl köks- och nattvaktspersonal som barnsköterskor måste ha ersättare under den tid, då de skola vara lediga.

Det kan i detta sammanhang vara av intresse att jämföra statsbidragen för uppförande av barnhem med de statsbidrag, som utgå vid uppförande av andra inrättningar under socialdepartementet. I allmänhet utgår statsbidrag med endast hälften av byggnadskostnaderna. Statsbidraget är i fråga om vårdhem för lättskötta sinnessjuka maximerat till 1 500 kronor per vårdplats, för tuberkulosanstalter och hem för kroniskt sjuka till 2 000 kronor, för barnavdelningar vid lasarett och förlossningsanstalter till 2 500 kronor och för erkända alkoholistanstalter till 3 000 kronor. Statsbidrag med samma kvotdel som den som gäller i fråga om barnhemmen, d. v. s. $\frac{3}{4}$ av byggnadskostnaderna, utgår för uppförande av anstalter för bildbara sinnesslöa. Beloppet är här maximerat till 4 000 kronor. Sannolikt ha de verkliga kostnaderna även för dessa inrättningar skjutit i höjden sedan bidragsmaximum fastställdes. I sitt hösten 1945 avgivna betänkande om förlossningsvården beräknar befolkningsutredningen, att kostnaderna för anordnande av förlossningsanstalter i regel torde uppgå till minst 8 à 10 000 kronor per vårdplats. Rörande vårdhemmen för lättskötta sinnessjuka, där platsbidraget maximerats till hälften av en beräknad genomsnittskostnad av 3 000 kronor, har jag från medicinalstyrelsen inhämtat, att dessa hem numera torde draga en kostnad av 5 000—6 000 kronor per vårdplats.

De anförda siffrorna ge vid handen, att byggnadsbidragen för barnhem ligga väl till i förhållande till övriga nu utgående byggnadsbidrag. Då socialstyrelsen ännu icke kunnat fastställa normerande bestämmelser för barnhemmens uppförande, torde det för närvarande vara omöjligt att beräkna hur kostnadsfrågan kan komma att utveckla sig. Prisutvecklingen på byggnadsproduktionens område är ännu oviss; dock torde det icke vara uteslutet, att en viss prissänkning efter hand skall kunna ske. Med hänsyn till dessa förhållanden och då gällande bestämmelser för statsbidraget nyligen utfärdats, anser jag tiden icke inne för att överväga en ändring av bidragsbestämmelserna.

Svar på interpellation. (Forts.)

Härmed anser jag mig, herr talman, ha besvarat den av interpellanten framställda frågan.

Härpå yttrade:

Herr Birke: Herr talman! Till herr statsrådet ber jag först att få framföra mitt tack för det lämnade svaret.

I början av sitt svar bemöter herr statsrådet mitt uttalande i interpellationen, att socialstyrelsens arkitekt skulle ha ritat ett barnhem i Huddinge, varvid vårdplatskostnaden blivit 11 580 kronor. Herr statsrådet medger emellertid, att ifrågavarande person anlitas av socialstyrelsen för vissa uppdrag. I sak tycker jag inte det är så stor skillnad. Det är väl närmast en lek med ord.

Vad angår vårdplatskostnaden vid barnhemmet i Klingsta, uppgående till omkring 13 700 kronor, framhålles i svaret, att socialstyrelsen endast förhandsgranskat ritningarna. Detta är riktigt. Men det förhåller sig också så, att landstinget framfört önskemål om att få bygga tvenne vårdavdelningar för att bättre kunna utnyttja ekonomiavdelningarna och minska kostnaderna avsevärt, vilket emellertid socialstyrelsen avrätt från.

I detta sammanhang bör det kanske erinras om att Stockholms stad i slutet av 1945 vid upprättande av förslag till uppförande av spädbarnshem vid Nyboda planerat ett hem i tvenne våningar med plats för 60 barn. Läkaren för det tilltänkta hemmet är docent i barnsjukdomar, och enligt hans mening funnos inga betänkligheter mot att utföra hemmet enligt det framlagda förslaget. Överläkaren vid Stockholms stads barnavårdsnämnd var av samma mening. Medicinalstyrelsen tillstyrkte även förslaget ur de synpunkter styrelsen hade att företräda.

Men vad gjorde socialstyrelsen? Den motsatte sig förslaget och förordade tvenne mindre spädbarnshem, vilket skulle medföra en betydande ökning av kostnaderna. Herr statsrådets försök att påvisa, att från socialstyrelsens sida icke framförts några krav på prishöjande åtgärder, anser jag ha misslyckats, ty av de anförda exemplen framgår ju tydligt, att så verkligen varit fallet.

Vad beträffar min uppgift att vid barnhemmet i Klingsta skulle erfordras en personal av 14 personer för att vårda 28 barn, vill jag framhålla, att denna uppgift lämnats till representanter för landstinget vid besök i socialstyrelsen. Jag var själv personligen närvarande vid tillfället.

I den proposition, som låg till grund för riksdagens beslut angående statsbidrag till barnhemsverksamheten, uttalade departementschefen bland annat, att kostnaderna per vårdplats torde kunna sättas till 6 000 kronor, i vilken summa inräknats den ökning av kostnaderna som uppkommit under krisåren. Vidare föreslogs, att staten skulle betala den övervägande delen eller tre fjärdedelar, med andra ord 4 500 kronor per vårdplats. Detta blev också riksdagens beslut. Det framhålles nu i interpellationssvaret, att socialstyrelsen ännu icke kunnat fastställa normerande bestämmelser för barnhemmens uppförande. Det vore tacknämligt, om socialstyrelsen snarast kunde utarbeta sådana med råd och anvisningar, hur vårdplatser kunna erhållas till det angivna beloppet 6 000 kronor.

Stockholms läns landsting är det första landstinget, som gjort upp förslag till byggande av spädbarnshem, men frågan blir ju aktuell även i andra landsting. Erfarenheten visar, att kostnaderna bli högre än de angivna, särskilt för spädbarnshem, där vården är likartad med den som lämnas på vanliga kroppsjukhus.

Landstingen synas nu få betala tre fjärdedelar av kostnaderna. Förhållandet blir alltså omvänt mot vad riksdagen beslöt så sent som år 1945. Jag har där-

Svar på interpellation. (Forts.)

för mycket svårt att förstå herr statsrådets uttalande i svaret, att byggnadsbidragen för barnhem ligga väl till.

Ur allmän synpunkt och icke minst ur skattebetalarnas synpunkt är det icke tillfredsställande, att förslag på det sociala området läggas fram i så outrett skick som synes ha varit fallet i fråga om barnhemmen. Kostnaderna synas bli de dubbla i förhållande till vad som beräknats.

Till sist vill jag dock, herr talman, uttala den förhoppningen, att herr statsrådet kommer att följa utvecklingen på detta område och föreslå andra och för landstingen rättvisare statsbidragsgrunder, allra helst som herr statsrådet i det nu avgivna svaret medger, att kostnaderna stigit betydligt utöver vad som beräknades, när riksdagen fattade sitt beslut. Det kan ju tänkas, att landstingen komma att hysa viss tvekan att sätta i gång med byggande av spädbarnshem, då kostnaderna för landstingen i praktiken blivit helt annorlunda än vad som förutsattes vid beslutet i fjol. Och dröjsmål med anordnande av dessa hem kommer till sist att gå ut över barnen, som vi ju alla äro överens om att man bör göra allt vad man kan för att hjälpa.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Det är uppenbart, att med hänsyn till den avsevärda utbyggnad av barnhemsverksamheten, som under de närmaste åren förestår i vårt land, jag kommer att ägna stor uppmärksamhet åt kostnadsfrågorna. Jag hoppas, att det skall bli möjligt för socialstyrelsen, sedan den förvärvat ökad erfarenhet på detta område — det är ju först sedan den 1 januari i år, som styrelsen varit tillsynsmyndighet för verksamheten — att fastställa lämpliga normerande bestämmelser och anvisningar. Givetvis kommer socialstyrelsen då att tillvarata alla möjligheter som finnas att genom rationaliseringar av olika slag göra hemmen så billiga i anläggning och drift som möjligt.

Jag kan emellertid inte underlåta att ge uttryck åt den uppfattningen, att när det gäller att ordna hem för de barn som måste omhändertagas av samhället, alltså barn som befinna sig i en mera missgynnad position än våra andra barn i samhället, bör man inte taga hänsyn blott till kostnadsfrågan utan även se till att hemmen få en sådan utformning, att barnen verkligen kunna få personlig omvårdnad och hemkänsla.

Beträffande Klingstahemmet framhöll interpellanten, att socialstyrelsen skulle ha motsatt sig förslaget att bygga hemmet i två våningar, varigenom det såvitt jag förstår skulle ha blivit dubbelt så stort som fallet blev. Det är klart, att man kan utnyttja ekonomikalerna på ett effektivare sätt, om man på detta sätt bygger ett hem större. Men det var dock en genomgående tanke i den förra året genomförda reformen på detta område, att man skulle söka nedbringa hemmens storlek, så att det inte blev alltför mycket karaktär av anstalt över hemmen. När socialstyrelsen motsatt sig en fördubbling av Klingstahemmet, har styrelsen alltså handlat i god överensstämmelse med de principer som lågo till grund för reformen.

Vad angår Nybodahemmet är det riktigt, som interpellanten anförde, att socialstyrelsen motsatte sig förslaget att hemmet skulle få uppföras i två våningar och för 60 barn. Detta skedde från samma utgångspunkter som i det förut anförda fallet. Men interpellanten glömde att tala om, att i den plan för barnhemsverksamheten i Stockholms stad, som fastställdes av Kungl. Maj:t i början av detta år, bestämdes, att detta hem fick uppföras i två våningar med plats för 60 barn. Detta medgivande lämnades dock under den uttryckliga förutsättningen, att de båda våningarna skulle byggas såsom två olika avdelningar och vara helt avskilda från varandra med särskild personal i varje avdelning.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr **Birke**: Herr talman! Jag delar herr statsrådets uppfattning, att man bör söka skapa hemmiljö för barnen på barnhemmen. Men vad vi nu diskutera är ju spädbarnshemmen, och det torde stå klart för alla kammarens ledamöter, att spädbarn upp till ett år inte springa omkring så mycket, utan de ligga i sina sängar. Då bör man kunna släppa en smula på kravet på hemmiljö och uppföra hemmen i två våningar. Detta tilläts ju även av Kungl. Maj:t beträffande Nybodahemmet. Men jag vill påpeka, vilket jag även gjorde i mitt förra anförande, att socialstyrelsens inställning varit att fördyra kostnaden genom att kräva mindre enheter. Att sedan Kungl. Maj:t i sista omgången rättat till saken är naturligtvis tacknämligt.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Med anledning av vad interpellanten yttrade i sitt sista anförande vill jag framhålla, att man — enligt vad som uttryckligen förklarats för mig från socialstyrelsen — har kunnat iakttaga, att spädbarn, som under sitt första levnadsår få vistas på alltför stora anstalter, där vården med nödvändighet blir mera mekanisk, faktiskt utvecklas långsammare och sämre än barn, som vistas i hemmiljö och på mindre anstalter.

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Det råder ingen tvekan om att de nuvarande bestämmelserna om grunderna för statsbidrag till barnhemsverksamheten faktiskt alltmer kommit att verka till landstingens nackdel, beroende på de maximeringar som bestämts under helt andra förhållanden än som för närvarande råda. Det synes mig därför inte vara ur vägen, att man från statsmakternas sida gör en översyn av dessa bestämmelser med hänsyn till det nu rådande prisläget.

Å andra sidan vill jag för min del vitsorda, att de försök till anläggande av ekonomiska och praktiska synpunkter vid uppförande av barnhem, som gjorts av vårt landsting, vunnit ett mycket kraftigt stöd hos den nuvarande departementschefen. Härför vill jag för min del uttala min varmaste erkänsla.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 215, angående bidrag till internationellt återuppbyggnadsarbete; och nr 218, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet propositionen, nr 212, angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse rörande det svensk-finska varuutbytet m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 213, angående kreditgivning till Finland; och

nr 214, angående medgivande för Svenska skifferoljeaktiebolaget att teckna viss borgen.

§ 6.

Föredrogs var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 443 av herrar *Pettersson* i Dahl och *Nilson* i Spånstad; samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 444 av herr *Fagerholm*;

nr 445 av herr *Kyling m. fl.*; och

nr 446 av herr *Ståhl m. fl.*

§ 7.

Föredrogs den av herr *Hansson* i Skediga vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, angående förbättring av postförbindelserna på landsbygden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av 33 § lagen om val till riksdagen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till uppförande av nybyggnad för barnsjukhuset vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund m. m.;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Birger Olof Lennart Löffberg från ersättningsskyldighet;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från viss betalningsskyldighet för varvsarbetaren Oscar Sigurd Andersson m. fl.;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående från återkrav av vissa ersättningar för vård av krigsskadade;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Aktiebolaget Stadsholmen;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att intaga gods från provianteringsfrilager i vissa städer;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 kap. 13 § 3 och 4 mom. förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring i gällande tulltaxa m. m.;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varus katt; och

nr 24, i anledning av väckt motion om skattefrihet för djurskyddsföreningar;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa tjänstepensioner m. m. jämte i ämnet väckta motioner, m. m.;

nr 20, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt förra vikarierande småskolläraryrinnan Agnes Härén;

nr 21, i anledning av väckt motion angående förre lokföraren O. Lindholms pensionsförmåner;

nr 22, i anledning av väckt motion angående pensionsförmånerna åt vissa förutvarande befattningshavare vid Stockholm—Västerås—Bergslagens järnvägar;

nr 23, i anledning av väckt motion angående pensionsförmånerna för viss personal, som övergått i statens tjänst i samband med statens övertagande av enskilda järnvägar;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels e. o. byråsekreteraren hos statskontoret N. G. Svensons pensionsförmåner, dels ock pension åt ingenjören vid arméförvaltningens tygavdelning E.-E. Stollenwerks efterlevande; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tolfte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1946/47 till bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner angående översyn av de i lagar och författningar förekommande räntebestämmelserna;

nr 17, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande procentuellt tillägg å uppvärmningsbidrag till kyrkoherde och komminister;

nr 18, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande semester för präster; och

nr 19, i anledning av väckt motion om revision av vissa bestämmelser i ordningsstadgan för rikets städer;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 24 mars 1942 (nr 128) om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret; och

nr 20, i anledning av väckt motion om förhöjd engångsersättning åt efterlevande till sjöfolk, som omkommit genom krigsförlisning före den 1 januari 1940;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning i vissa fall av arbetarsmåbrukslån;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7) angående nationalparker, m. m.;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för dödsboet efter F. I. Isaksson från viss betalningsskyldighet;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avvecklingen av 1941 och 1942 års krislån; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Virestadssjöarnas sänkningsföretag i Kronobergs län; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om vidtagande av vissa åtgärder för en förbättrad upplysning genom rundradion om landsbygden och dess förhållanden; och

nr 8, i anledning av väckt motion angående kontroll av den privata kursverksamheten för yrkesutbildning.

§ 9.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr **Dickson**, som anförde: Herr talman! Från flera avsnitt av det svenska näringslivet har anmälts svårighet att erhålla arbetskraft i erforderlig omfattning för att produktionen skall kunna bedrivas med maximal effektivitet. Detta är så mycket mer att beklaga som i hela världen råder en markerad varubrist, vars snara minskande är ett universellt önskemål.

Av uppgifter i pressen att döma synes däremot t. ex. i Danmark råda viss arbetslöshet, delvis av sådan storleksordning att densamma utgör en källa till bekymmer.

Förutsatt att de sist anförda uppgifterna äro riktiga ligger rent objektivt den tanken nära till hands, att nämnda olägenheter skulle kunna minskas genom ett mer eller mindre tillfälligt nyttiggörande i Sverige av dansk arbetskraft, som annars skulle gå överksam — till nytta för alla parter och till befämjande av en ökad, för världssamhället välbehövlig produktion.

Jag anhåller nu, på grundval av dessa funderingar, om kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har regeringen observerat den möjlighet till minskande av bristen på arbetskraft som synes ligga i överenskommelser om tillfälligt anställande av framför allt danska arbetare inom svenskt näringsliv?

2. Är statsrådet i tillfälle här lämna något meddelande huruvida åtgärder i nyss antydd riktning nu övervägas?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Herr *Skoglund* i Doverstorp avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 447, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 174, angående statsbidrag för anordnande av skoimåltider.

Vidare avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 126, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 30 maj 1941 (nr 350) angående skogsvårdsstyrelser, m. m., nämligen:

nr 448 av herr *Thorell m. fl.*;

nr 449 av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*;

nr 450 av herr *Orgård m. fl.*;

nr 451 av herrar *Lövgren* och *Skoglund* i Umeå;

nr 452 av herr *Hellbacken m. fl.*; samt

nr 453 av herrar *Edberg* och *Jönsson* i Rossbol.

Dessa motioner bordlades.

§ 11.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bankoutskottet:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ärligt understöd åt skogvaktaren å Såtenäs egendom O. Boman *m. fl.*; och

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning i pensionshänseende för förre ämnesläraren vid skeppsgosseskolan i Karlskrona M. Karlkvist *m. m.*; samt

från jordbruksutskottet:

nr 9, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlagskredit till hästexportberedningen; och

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen *m. m.*

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.32 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 2 april.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 26 och den 27 nästlidna mars.

§ 2.

Föredrogos följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 215, angående bidrag till internationellt återuppbyggnadsarbete;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 216, angående ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder för budgetåret 1945/46; och

till bankoutskottet propositionen, nr 218, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld, m. m.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 447 av herr *Skoglund* i Doverstorp *m. fl.*; samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 448 av herr *Thorell m. fl.*;

nr 449 av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*;

nr 450 av herr *Orgård m. fl.*;

nr 451 av herrar *Lövgren* och *Skoglund* i Umeå;

nr 452 av herr *Hellbacken m. fl.*; och

nr 453 av herrar *Edberg* och *Jönsson* i Rossbol.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, statsutskottets utlåtanden nr 8 och 63—72, bevillningsutskottets betänkanden nr 19—24, bankoutskottets utlåtanden nr 19—25, första lagutskottets utlåtanden nr 16—19, andra lagutskottets utlåtanden nr 19 och 20, jordbruksutskottets utlåtanden nr 11—16 samt andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 7 och 8.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Dickson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, angående möjligheten till minsk-

ning av bristen på arbetskraft genom överenskommelser om tillfälligt anställande av framför allt danska arbetare inom svenskt näringsliv.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att å morgondagens föredragningslista andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 4—6 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 6—9 måtte uppföras närmast efter jordbruksutskottets utlåtande nr 16 och övriga ärenden i den ordning de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Hansson** i Skegrie, som anförde: Herr talman! Enligt brandstadgan den 15 juli 1944 skall för varje kommun finnas en brandordning. Denna brandordning skall upptaga de bestämmelser, som — utöver vad i allmän lag eller i brandstadgan eller eljest i vederbörlig ordning föreskrivits — äro erforderliga för ordnande av ortens brandförsvar. Enligt övergångsbestämmelserna till brandstadgan skall så snart ske kan och senast den 1 januari 1947 förslag till ny brandordning å de skilda orterna hava upprättats och underställts länsstyrelsernas prövning.

I syfte att åstadkomma en normalbrandordning, avsedd att tjäna till ledning vid upprättandet av brandordningar inom respektive kommuner, uppdrog statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet åt särskilda sakkunniga att utarbeta en dylik normalbrandordning. Denna, som framlades år 1945 (SOU 1945: 19), torde för närvarande utgöra rättesnöret för länsstyrelserna vid bedömandet av de olika kommunernas förslag till brandordning. De sakkunniga förutsågo emellertid att förhållandena inom olika kommuner voro mycket skiftande, varför generella regler icke torde kunna passa för alla. I detta avseende ha de sakkunniga blivit sannspådda.

I förslaget till normalbrandordning föreskrives under rubriken »Om åtgärder till förebyggande av brandfara» bl. a. förbud mot att anbringa stack av otröskad gröda, halm eller hö på närmare avstånd än 12 meter — mot tidigare 6 meter enligt brandförsäkringsbolagens föreskrifter — från stall, ladugård, loge eller byggnad med eldstad. Denna bestämmelse har inom vissa områden, speciellt södra Skåne, vållat bekymmer bland jordbrukarna. Visserligen har vederbörande länsstyrelse medgivit den uppmjukningen, att stack av otröskad gröda under vissa månader på hösten får anbringas minst 6 meter från byggnad, men beträffande stack av halm har icke lämnats några generella undantagsbestämmelser. Visserligen finnas möjligheter för enskilda jordbrukare att i vissa fall begära och erhålla dispens från ovannämnda bestämmelsers efterlevnad. Detta torde emellertid i praktiken inte kunna realiseras utom i enstaka fall och då vederbörandes gård är belägen inom bysamhälle, som icke möjliggör halmstacks placering på nämnda avstånd från egna eller andras byggnader. Om däremot alla de jordbrukare, som av andra skäl anse denna bestämmelse alltför betungande, skulle ansöka om dispens skulde detta av praktiska skäl bli nära nog olösligt, då dessa sakskalet kunna växla år från år och ansökningarna kanske kunna räknas i tusental. En tänkbar lösning torde däremot vara att generella dispenser

Interpellation. (Forts.)

kunde lämnas större områden med likartade förhållanden, t. ex. brandkårsdistrikt, härad eller brandförsäkringsområden.

Svårigheten att kunna efterleva en bestämmelse om halmstacks placering minst 12 meter från byggnad grundar sig främst på svårigheten, för att inte säga omöjligheten, att anskaffa den arbetskraft, som måste bli nödvändig för att utföra detta arbete. Nuvarande maskinella hjälpmedel (halmpressar) kunna i flertalet fall icke transportera halmen denna sträcka, varför en sådan bestämmelse också strider mot den propaganda och den strävan, som också är den riktiga, att i så stor utsträckning som möjligt ersätta manuell arbetskraft med maskinell. Detta betyder alltså ett steg bakåt i fråga om jordbrukets rationalisering. Givetvis skall icke en strävan till rationalisering och mekanisering av jordbruket eftersätta en viss grad av säkerhetsåtgärder, men det praktiskt möjliga måste alltid vägas mot det teoretiskt önskvärda. För närvarande råder inom nämnda områden en sådan brist på arbetskraft vid tröskningstillfällena, att halmen i regel ej kan transporteras längre än vad vederbörande maskinella hjälpmedel möjliggör, och oftast måste arbetet med halmens stackläggning anförtros åt äldre, yngre eller kvinnlig icke fullgod arbetskraft. Om transport av halm längre bort skall ske, måste detta utföras av fullgod arbetskraft. Särskilt är halmens transport uppåt i en halmstack ett synnerligen tungt arbete. Invändas kan naturligtvis, att halmen i första etappen kan placeras strax utanför byggnad för att sedan transporteras längre bort. Alla som känna till praktiskt jordbruk förstå, att detta i ännu högre grad är i strid med rationaliseringssträvandena. Dels är den befintliga arbetskraften vid tröskningsperioden på hösten mycket strängt upptagen med arbeten för höstsådd, höstplöjning eller betkörning, dels kan halmen förstöras, om den under tiden blivit utsatt för regn, och dels torde en sådan anordning komma att stå i viss motsats till § 11 i gällande brandlag, vari stadgas bl. a. att ägare av byggnad, upplag eller annan anläggning är skyldig att vidtaga nödiga åtgärder till förebyggande och bekämpande av brand »i den mån de ej medföra oskäligen kostnad». Det torde knappast heller ur statistisk synpunkt kunna klart bevisas, att halmstack belägen på ett avstånd av 6 meter från byggnad, vilket förut gällt, utgör en så stor fara att dylika påtalade drastiska bestämmelser äro nödvändiga. Det bör också tas i betraktande att faran för antändning från luften numera är avsevärt mindre än förut. De allra flesta eldsvådorna torde i stället uppkomma genom antändning inuti byggnad.

Ett bevis på det orimliga i ovan påtalade bestämmelse är, att brandförsäkringsbolag i södra Skåne förklarar sig godtaga försäkringar och utbetala brandskadeersättningar även om halmstack icke ligger utöver 6 meter från närmaste byggnad. Man torde därför kunna befara den situationen, att många jordbrukare på grund av rådande arbetsbrist icke ha möjlighet att efterkomma gällande bestämmelser och därför kunna bli hemfallna åt vederbörande straffbestämmelser. Detta skulle vara olyckligt och endast skapa motvilja mot förordningen.

Med hänvisning till det ovan anförda får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet observerat svårigheten att tillämpa normalbrandordningens bestämmelse, att halmstack skall placeras på minst 12 meters avstånd från byggnad?

2. Är herr statsrådet villig medverka till att lättnader i berörda avseende mera generellt kunna lämnas sådana områden, där påtalade svårigheter förefinnas, så att stack av otröskad gröda, halm eller hö må få anbringas å minst 6 meters avstånd från byggnad?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Herr **Edberg**, som anförde: Herr talman! I tidningspressen refererades nyligen ett utslag av högsta domstolen i ett skadeståndsmål mot kronan. En ung man från en jämtlandssocken hade genom en olyckshändelse under reparation av en stridsvagn, vilken ägde rum vid allmän väg, förlorat ena ögat. Mannen hade enligt uppgift i tidningspressen kommit ledande en cykel på vägen, där några stridsvagnar stodo parkerade, vilka underkastades en översyn. Man höll just på att slå in en bult på bandet till en av stridsvagnarna och då inträffade, att en metallflisa av bulten flög upp och träffade mannen i ena ögat. Han befann sig då några meter från vagnen. Skadan visade sig vara av så allvarlig beskaffenhet, att mannen miste synen på ögat.

Skadeståndstalan väcktes mot kronan och Lits och Rödöns tingslags häradsrätt förklarade kronan skyldig utge ersättning för lyte och stadigvarande men samt för sveda och värk. Dessutom utdömde häradsrätten livränta till den skadade. Häradsrättens utslag fastställdes sedan i huvudsak av vederbörande hovrätt. Målet fullföljdes sedan till högsta domstolen och denna upphävde underrätternas dom samt ogillade talan om skadestånd. Högsta domstolen fann, att skadan icke uppstått vid trafik med stridsvagnen och att fördensskull lagen angående ansvarighet för skada till följd av automobiltrafik icke kunde tillämpas. Högsta domstolen fann det vidare icke bevisat, att vållandet av skadan kunde läggas befalet till last och att inte heller några andra förhållanden anförts, som kunde medföra skadeståndsskyldighet för kronan.

Genom högsta domstolens utslag har möjligheterna för den skadade att på rättslig väg erhålla ersättning från kronan stängts. Man kan emellertid ifrågasätta, om icke kronan borde vara moraliskt skyldig att lämna skäligt skadestånd. Skadan vållades dock av kronans folk under arbete med ett fordon, som tillhörde kronan. När skadan blev så pass allvarlig, att mannen förlorade synen på ena ögat, vilket väsentligt nedsatt hans förmåga att för framtiden försörja sig, vore det obilligt, om han ensam skulle få lida för följderna av olyckan. Han har ju icke själv varit vållande till denna.

Högsta domstolens utslag har synbarligen motiverats av den omständigheten, att skadan icke vållats av stridsvagnen då denna var i rörelse, och då den följaktligen icke kunde anses vara i trafik. Detta aktualiserar den frågan, om gällande bestämmelser angående ansvarighet för skada i dylika fall är fullt tillfredsställande. Borde icke en ändring av bestämmelserna komma till stånd så att i fall, liknande det här refererade, skadeståndsskyldighet kommer att föreligga.

Med anledning av vad jag sålunda anført hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

Anser herr statsrådet det skäligt, att kronan på något sätt lämnar ekonomisk ersättning till ifrågavarande person för den skada han lidit, och är herr statsrådet i så fall villig att vidtaga åtgärder härför?

Är herr statsrådet villig att upptaga kronans skadeståndsskyldighet till helt ny omprövning?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förrådsorganisation för försvarets läkemedel;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till nybyggnad för svenska träforskningsinstitutet m. m.;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till Regeringsrätten: Avlöningar m. m. för budgetåret 1946/47; och

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag under försvarets fonder för budgetåret 1946/47.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.15 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 3 april.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr **talmannen** yttrade: Efter samråd med talmannen i första kammaren och talmanskonferensen får jag med avseende å riksdagsarbetet vid påsktiden meddela kammaren, att, såvitt nu kan bedömas, sista arbetsplenium före påsk blir onsdagen den 10 april eller, om så erfordras, torsdagen den 11 april. Efter påsk återupptages riksdagsarbetet torsdagen den 25 april. Såvida voteringspropositioner för gemensamma omröstningar dessförinnan blivit godkända, sammanträda kamrarna sistnämnda dag, torsdagen den 25 april kl. 2 eftermiddagen, varvid gemensamma omröstningar anställas. Därefter återupptages utskottsarbetet, och bordläggningsplena komma att hållas tisdagen den 30 april och fredagen den 3 maj. Lördagen den 4 maj hålles arbetsplenium i stället för onsdagen den 1 maj. Allt detta under förutsättning att intet oförutsett inträffar, som påkallar annan anordning.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet **Sträng**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har dess ledamot herr Svensson i Ljungskile till chefen för jordbruksdepartementet riktat följande fråga.

Anser sig statsrådet kunna genom medgivande av export av ägg eller på annat sätt medverka till att äggprisnet hålles på den nivå, som förutsattes då beslut fattades om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för nu löpande regleringsår?

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

Efter övverenskommelse med chefen för jordbruksdepartementet kommer jag att besvara denna interpellation.

Då prissättningen på jordbrukets produkter för innevarande regleringsår i mars 1945 upptogs till behandling inom livsmedelskommissionens råd, förelåg från kommissionens sida ett förslag att det genomsnittliga producentpriset på ägg skulle sänkas med 20 öre per kilogram eller från 2 kronor 95 öre till 2 kronor 75 öre per kilogram. Som motivering till denna sänkning anfördes, att äggproduktionen dåmera nått en stor omfattning och befunde sig i en stark stegring. Därest produktionsutvecklingen icke hämmades, vore det sannolikt icke möjligt att under det nya regleringsåret hålla en högre genomsnittlig prisnivå än 2 kronor 75 öre. Det anfördes vidare, att Svenska ägghandelsförbundet icke haft något att erinra mot nämnda prisnivå ur lönsamhetssynpunkt och att man genom sänkningen finge en mera lämplig avvägning mellan priserna på ägg och priserna på andra jordbruksprodukter. Rådet uttalade emellertid starka betänkligheter mot en prissänkning på äggen och ansåg, att en sådan i varje fall borde begränsas till 10 öre per kilogram. Livsmedelskommissionen följde så till vida rådets rekommendation vid avgivandet av förslag till prissättningen, att den nya prisnivån föreslogs skola ligga endast 10 öre under den gamla. Kungl. Maj:t förklarade sig sedermera icke ha något att erinra mot vad kommissionen sålunda föreslagit.

Frågan om äggprisets storlek upptogs sedan i juni 1945 av riksdagen i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under regleringsåret 1945/46. Riksdagen uttalade därvid på förslag av jordbruksutskottet, att det syntes önskvärt, att den av kommissionen ifrågasatta prissänkningen undvekes.

Vid den omräkning av jordbrukskalkylen, som verkställdes på hösten 1945, ansåg sig den s. k. L.K.-delegationen icke böra i kalkylen upptaga ett högre medelpris för ägg än 2 kronor 89 öre per kilogram. Vid denna tidpunkt förelåg resultatet av hönsräkningen per den 1 juni 1945. Denna räkning visade en så stark stegring av hönsstammen, att det icke ansågs möjligt att hålla den av riksdagen förordade prisnivån längre än till nyåret 1946, då produktionen bland annat på grund av den stora nyrekryteringen av unghöns väntades komma att öka kraftigt. Medelpriset, 2 kronor 89 öre per kilogram, erhöles genom en sammanräkning av ett visst antaget högt prisläge under hösten och vintern 1945 och ett betydligt lägre pris under våren och sommaren 1946. 1942 års jordbrukskommitté och livsmedelskommissionen godtogo delegationens beräkning. Inom jordbrukskommittén reserverade sig emellertid interpellanten och riksdagsmannen Gustafson i Vimmerby till förmån för ett kalkylpris av 2 kronor 95 öre per kilogram.

Utvecklingen under året har visat, att man snarare underskattat än överskattat svårigheterna att uppehålla den av riksdagen såsom önskvärd angivna prisnivån. Äggproduktionen har allt sedan nyåret befunnit sig på en mycket hög nivå. Enligt tillgänglig statistik har sålunda invägningen av ägg till partihan- deln under februari legat mer än 70 procent högre än samma månad föregående år. Med anledning av den stora tillförseln, vilken delvis sammanhänger med den blida väderleken under januari och februari månader, har Sveriges lantbruksförbund, såsom av interpellanten framhålles, två gånger sänkt producentpriset, vilken gäller överskottsområdena i södra Sverige, först med 50 öre per kilogram och sedan ytterligare med 35 öre per kilogram. Syftet med dessa prissänkningar har självfallet varit att bringa det tidigare mycket höga konsumentpriset på ägg ned till en nivå, som möjliggör en konsumtionsökning även inom de bredare lagren av befolkningen. För att bereda vissa lättnader i marknadsläget har livsmedelskommissionen enligt vad kommissionen meddelat

Svar på interpellation. (Forts.)

därjämte företagit viss inlagring av ägg i säsongutjämnande syfte. Sålunda har kommissionen i februari i kylhus inlagt omkring 300 ton ägg, varjämte kommissionen träffat överenskommelse med partihandeln om konservering av en kvantitet av upp till 500 ton. Dessa åtgärder ha i förening med prissänkningarna åstadkommit en viss stabilisering av marknaden. I dagarna har producentprisonoteringen åter höjts med 20 öre per kilogram, varefter den är 2 kronor 50 öre per kilogram eller endast 15 öre lägre än noteringen vid ungefär samma tidpunkt förra året.

I detta sammanhang vill jag framhålla att vissa uppgifter om att kommissionen genom att medgiva viss import av ägg från Argentina skulle ha medverkat till att priset blivit starkare än det eljest behövt bli äro felaktiga. Från Argentina ha under innevarande år med kommissionens medgivande importerats sammanlagt 160 ton ägg. Avsikten var att denna import i sin helhet skulle ske i början av januari för att möta den tillfälliga stegring i efterfrågan, som väntades uppkomma omedelbart efter ransoneringens hävande. Emellertid kommo endast cirka 90 ton in till landet vid den från början avsedda tidpunkten. Denna kvantitet absorberades omedelbart i marknaden. Återstoden eller cirka 70 ton anlände först omkring månadskiftet januari—februari. Eftersom den inhemska produktionen vid denna tidpunkt väl täckte efterfrågan, beslöt kommissionen, med hänsyn jämväl till den internationella livsmedelssituationen, att till utjämning av importen exportera en lika stor kvantitet ägg eller 160 ton.

För närvarande är läget på äggmarknaden stabilt vid de nu gällande priserna. Det är emellertid möjligt, att marknaden efter påsk åter kommer att visa en vikande tendens. Denna torde till en viss grad kunna motverkas genom att vissa kvantiteter ägg inlagras för att försäljas på hösten eller vintern under nästa regleringsår. En dylik säsongmässig inlagring är en vanlig företeelse även under normala förhållanden och brukar regelmässigt ombesörjas av de ordinarie handelsföretagen i branschen. Det kan givetvis även tänkas, att kommissionen i ett dylikt läge bör gå in för att stödja ett visst bottenpris på ägg. Då emellertid kommissionens möjligheter i detta hänseende för närvarande begränsa sig till en viss medverkan till säsongmässig lagring, är det naturligt, att sagda bottenpris icke kan sättas högre än att efter inlagringen balans uppnås på marknaden vid bottenpriset.

Någon export av ägg utöver den som redan ägt rum synes för närvarande icke böra ske. Det ligger i sakens natur att intresset för export till de nödlidande länderna i Europa närmast inriktar sig på sådana slags livsmedel som i förhållande till sitt kalorivärde äro att anse såsom billiga. Detta är icke fallet med ägg. I övrigt torde möjligheterna till export vara ganska små. Men även om dylika skulle föreligga måste de från svensk sida utnyttjas med stor varsamhet för att icke skada önskemålet från Sveriges sida om import av fodermedel.

Vad angår äggprissänkningens inverkan på jordbrukskalkylen och äggproduktionens lönsamhet må erinras om att producentmedelpriset på ägg vid omräkningen av kalkylen i januari upptogs till 2 kronor 78 öre per kilogram. Det är möjligt att detta medelpris icke kommer att uppnås. Sänkningen av äggpriset torde emellertid helt uppvägas av den ökade produktionskvantiteten.

Den nu gällande producentprisonoteringen 2 kronor 50 öre per kilogram kan emellertid i och för sig icke anses särskilt låg för årstiden. Det är ganska säkert, att den medger en skälig lönsamhet i produktionen. Det kan i detta sammanhang nämnas, att producentmedelpriset i den nyligen uppgjorda jordbrukskalkylen för kommande regleringsår upptagits till 2 kronor 50 öre per kilo-

Svar på interpellation. (Forts.)

gram. Detta medelpris torde förutsätta ett lägre pris under högsäsongen 1947 än det som för närvarande gäller. Det antagna medelpriset ligger ändock 70 procent högre än motsvarande medelpris under åren 1938/39, vilket utgjorde 1 krona 41 öre per kilogram. Av allt att döma ha produktionskostnaderna för ägg icke stigit i samma grad.

Vidare yttrade:

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation, även om jag inte kan påstå, att jag är nöjd med svaret. Jag skall be, herr talman, att först få göra några små randannmärkingar på ett par punkter.

Statsrådet säger såsom en förklaring till den nuvarande situationen på äggmarknaden, att invägningen till partihandeln i februari i år låg mer än 70 procent över samma månad förra året. Jag vet inte om statsrådet menar, att man skall taga denna siffra som ett uttryck för produktionsstegring. I varje fall måste ju människor ute i landet, som läsa detta, få det intrycket att dessa 70 procent är uttryck för produktionsstegringen från i fjol till i år. Nu förhåller det sig ju så enligt en annan statistik, som här omnämndes men inte refererades, att ökningen av antalet höns från i fjol till i år är 13,7 procent. Alltså, med en ökning i hönsstammen av 13,7 procent ha vi fått en ökning av invägningen med mer än 70 procent! Om denna siffra, 70 procent, vore riktig, skulle det betyda att de nytillkomna hönsen äro av en så bra sort, att de värpa fem gånger så mycket som de andra gjorde. I stället för 116 ägg om året värpa de 580 ägg om året! Jag får säga, att om livsmedelskommissionen kunde leta reda på dessa höns och fixera arvsanlagen, skulle man nog sedan med dessa höns, som värpa två ägg om dagen, kunna sänka äggpriset utan att lönsamheten komme i fara.

Nu vet naturligtvis var och en, som överhuvud taget vet något på detta område, att invägningen till partihandeln i fjol och i år alls inte är jämförbar, därför att i fjol såldes en mycket stor del av äggen bredvid den ordinarie handeln, på svarta börsen, men i år, när ransoneringen är hävd, gingo dessa ägg i den normala handeln. Det är endast detta som man kan utläsa ur denna siffra. Någonting om produktionsökningen kan man icke utläsa ur denna invägning, utan vill man ha reda på något om produktionsökningen är det bara två saker, som man kan taga hänsyn till, nämligen ökningen av antalet höns och, beträffande februari månad, den milda väderleken.

Jag vill säga ytterligare på denna punkt, att med en ökning av hönsstammen från 1944—1945 till 1945—1946 med 13,7 procent har man ändå inte kommit upp till det antal höns, som man hade före kriget, utan hönsstammen ligger fortfarande 6 procent under förkrigsnivån. Från den synpunkten är läget alltså inte sådant att det bör vara alltför stora svårigheter att manövrera prisfrågan.

Sedan säger statsrådet, att de påståenden, som gjorts ute i landet, att man tryckt priserna med en import av ägg, äro felaktiga. Det nämndes, att hit importerats 160 ton argentinska ägg, 90 ton i januari och 70 ton i februari, men dessa 160 ton hade sedan exporterats igen. Ja, det är riktigt, att dessa ha exporterats igen, men först sedan prisfallet inträtt. Alltså, när det gällde att utlösa prisfallet hade vi dessa ägg såsom medverkande orsak. Man kan naturligtvis diskutera, i vilken grad denna tämligen lilla kvantitet kunnat påverka prisfallet, men att säga att den varit utan betydelse för prisfallet går inte, utan dessa 160 ton ha väl medverkat i proportion till den kvantitet det gällde och litet till, eftersom det är den kvantitet som ligger i toppen, som på-

Svar på interpellation. (Forts.)

verkar prisrörelsen i första hand, och är prisläget labilt behövs det inte så värst mycket för att utlösa ett prisfall.

Sedan har jag, herr talman, den uppfattningen, att det även importerats danska ägg, men det säger inte svaret något om. Vi ha ju på restaurangen i riksdagen serverats danska ägg gång efter annan hela vintern, och de ha väl inte några speciella egenskaper utan påverka väl också prisbildningen. Hur stor kvantitet det är kan jag inte närmare angiva. Enligt uppgifter, som jag tror mig ha, skulle det röra sig om 100 ton, och då är det ju inte 160 utan 260 ton som importerats, och av dessa ha endast en del exporterats igen. Med siffran 260 ton skulle importen röra sig om ungefär 5 à 6 procent av en månads produktion, och det kan naturligtvis mycket väl bidra till att utlösa ett prisfall, så det går nog inte att säga att uppgifterna i det fallet äro felaktiga. Däremot tror jag mycket väl man kan säga, att de i vissa fall varit överdrivna — det kan nog inte förnekas.

När det sedan gäller möjligheten till export, så svarar statsrådet, tycker jag, en aning undvikande. Det sägs, att det föreligger inte så stora möjligheter till export. Möjligheterna äro ganska små. Jag ringde direktören i svenka ägghandelsförbundet, när jag skrev denna interpellation, och han förklarade för sin del att för närvarande fanns det möjlighet att sälja ägg till högre pris än de svenska priserna. Att det inte rörde sig om några stora kvantiteter skulle jag tro, men jag är å andra sidan övertygad om att det inte behövs några stora kvantiteter. Läget på den svenska marknaden är sådant, att om exportörerna bara visste att de hade rätt att exportera vissa mindre kvantiteter, så att de inte behövde vara så rädda för en tillfällig lageranhoppning, skulle denna exporträtt inte behöva tagas i anspråk i någon större utsträckning. Jag är övertygad om att det skulle röra sig om mycket små kvantiteter. Den senaste prishöjningen på marknaden vittnar för övrigt om att läget är sådant, att de kvantiteter, det här rör sig om för att styra priset, måste vara mycket små. Min fråga gällde emellertid inte möjligheten till export, ty den saken får väl vederbörande ägghandelsorganisation klara som den kan, utan min fråga gällde, huruvida statsrådet ville vara med om att medgiva rätten till export i den utsträckning att man kan hålla det pris, som man från riksdagens sida har förutsatt.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att riksdagen på statsrådet Strängs förslag förra onsdagen beviljade 9 miljoner kronor i exportkredit för export av 5 000 hästar och att ett av motiven härtill utan tvivel var att hålla priset på hästar någorlunda uppe. Alltså, det är inte för regeringen främmande att man kan exportera mindre mängder för att styra priset. Naturligtvis var det inte det enda motivet för att skicka ut dessa hästar — de behövas på annat håll — men detsamma gäller om äggen. Det finns folk, som behöver dem, även om man inte skall tala om dessa mikroskopiska kvantiteter av ägg såsom en egentlig faktor, när det gäller livsmedelsläget i Europa — det menar jag inte man skall göra — men i alla fall äro de inte kastade i sjön, om man exporterar dem.

Sedan refererade statsrådet vad livsmedelskommissionen säger, och därmed skulle jag vilja komma in på ett par reflexioner av mera principiell karaktär. Den säger att man föreslog en prissänkning på ägg för att man då skulle få en mera lämplig avvägning emellan priserna på ägg och priserna på andra jordbruksprodukter. Ja, det är här som diskussionen så gärna går på skilda linjer. Jag skall inte här taga upp någon debatt om huruvida avvägningen av priset på ägg är den alldeles riktiga i förhållande till priset på andra jordbruksprodukter, och såvitt jag förstår var det inte den saken som jordbruksutskottet tryckte på, när jordbruksutskottet behandlade frågan i somras,

Svar på interpellation. (Forts.)

utan vad jordbruksutskottet tog sikte på var avvägningen av jordbrukets totala inkomster mellan småbruket och det övriga jordbruket. Man menade, att småbruket i detta fall inte fått mera än som väl behövdes och att man alltså skulle undvika ett prisfall på ägg, som är småbrukets speciella produkt, för att inte på ett oriktigt sätt rubba inkomstfördelningen mellan småbrukare och andra jordbrukare. Det är alltså inte avvägningen mellan två produktpriser, som var motivet för jordbruksutskottet och riksdagen, utan det var avvägningen av inkomstfördelningen mellan småbrukare och övriga jordbrukare, som det rörde sig om. Man menade, att när man höjde priset på sockerbeter, fabrikspotatis och ärter och i övrigt låto de flesta priserna vara oförändrade men sänkte priset på ägg, så var det en rörelseriktning i jordbruksregleringen som inte var tillfredsställande, och eftersom man inte kunde göra något åt denna sak just då annat än försöka bromsa inkomstbortfallet på ägg, uttalade man sig för att man under detta regleringsår inte skulle tillåta äggpriset att falla, om det kunde undvikas. Alltså, det är från den synpunkten som saken diskuterades i jordbruksutskottet och som riksdagen beslutade, och det är från den synpunkten också som denna interpellation har väckts. Sedan är det mycket möjligt att man måste vidtaga ändringar i prisavvägningen mellan ägg och andra produkter i fortsättningen, men då bör man samtidigt kunna taga upp frågan om småbrukets inkomstkvt inom jordbruksregleringen, så att man inte låter det bli ett ensidigt prisfall på den produkt, som småbruket framför allt begagnar sig av, då det gäller att hålla inkomsterna uppe.

Jag tror att det finns mycket goda skäl för en sådan ståndpunkt, och det kan i varje fall inte förnekas att riksdagen i somras enhälligt uttalade sig för att man skulle försöka undvika detta prisfall på ägg. Det har inte på något sätt visats, att det är svårt att undvika detta prisfall, därför att såvitt man kan förstå behövs det bara tillåtelse att eventuellt exportera vissa små kvantiteter för att styra priset. Jag kan därför inte förstå annat än att detta negativa svar på min interpellation innebär, att livsmedelskommissionen och regeringen låta utvecklingen gå i en annan riktning än riksdagen enhälligt uttalat sig för, och detta sker utan några tekniskt tvingande skäl. I denna situation och med hänsyn till att äggproduktionen för de småbrukare, som inte ha skog utan bara ha sina småbruk, spelar en så pass stor roll och när det här blott är fråga om detta regleringsår och man sedermera bör taga upp inkomstfördelningen i stort för nästa år, så skulle jag vilja vädja till herr statsrådet att taga frågan under förnyat övervägande. Jag tror att Sveriges jordbrukare vänta att deras intressen skola beaktas i samma mån som lantarbetarnas och de större jordbrukarnas, och det finns i detta fall en möjlighet att också göra det.

Herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! När riksdagsman Svensson i Ljungskile anför fjolårets riksdagsbeslut såsom i viss mån förpliktande för regeringen att svara för ett bättre prisläge för äggen, får man väl ändå säga, att man under fjolåret knappast kunde räkna med den produktionsökning i början av innevarande år, som förekommit. När det i interpellationssvaret har omnämnts, att man under februari månad i år hade en produktion, som låg 70 procent över motsvarande produktion i fjol, betyder det självfallet inte, att man kan räkna med en permanent stegring på 70 procent, men det är ett uttryck för att man hade en hög produktion i förhållande till det prisläge, som gällde under årets första månader.

Det är ju känt för kammarens ledamöter, att det förekommer säsongvariationer i fråga om äggpriset, så att man har högt pris vid säsongmässigt liten

Svar på interpellation. (Forts.)

tillgång. När tillgången av alldeles speciella anledningar, dels större hönsstam, dels bättre väderleksförhållanden, blev alldeles ovanligt hög, fick man en utomordentligt dålig korrespondens mellan pris och tillgång, vilket gjorde, att fjol-årets allmänna uttalande inte med bästa vilja i världen kunde effektueras. Våra lagerutrymmen fylldes, och producenternas egen intresseorganisation föreslog prissänkningar i dubbla omgångar, därför att de inte visste vad de skulle göra av sina osålda ägg. De genomförda prissänkningarna ha också haft avsett resultat. I dag tycks det vara i det närmaste normal avvägning mellan pris, av-
sättningsmöjligheter och efterfrågan.

Jag vill emellertid understryka, att det alltför höga prisläget i februari månad har vållat regeringen utomordentliga bekymmer. Det har bland annat kostat statskassan omkring 480 000 kronor i infrysningsbidrag och prisfallsförluster. Man kan uppenbarligen inte fortsätta med en ekonomisk politik i denna riktning.

Man kan naturligtvis också på mycket goda grunder säga, att även om riksdagen påpekat önskvärdheten av att äggpriset hålles uppe med hänsyn till att äggproduktionen är småbrukarnas speciella näringsfång, regeringen och dess verkställande organ, livsmedelskommissionen, måste förbehållas rätt att i situationer sådana som den som nyligen inträffat handla i enlighet med vad läget kräver.

Man kan också konstatera, och det var ju herr Svensson i Ljungskile inne på, att det mellan äggpriset å ena sidan och priset på vissa andra jordbruksprodukter å den andra råder en relation som inte är så lämpligt balanserad. Prisstegringen för jordbrukets totala saluvolymer är enligt den totalkalkyl för jordbruket, som upprättats, från förkrigstiden till dags dato 56,5 procent. Om man betraktar prisstegringen på ägg separat, finner man helt andra siffror. Om man tar sista fredsåret som basår, konstaterar man för år 1944—1945 en prisstegring på 110 procent. För innevarande regleringsår, 1945—1946, uppgår stegringen till 92 procent, och för det beräknade priset under nästkommande regleringsår till 77 procent. Det är således ingen tvekan om att äggen i prishänseende äro starkare favoriserade än vad som i medeltal gäller för jordbrukets produkter.

Innevarande års äggpris betingas, såsom jag inledningsvis sade, av den rikliga tillgången under årets första månader. Det höga äggpriset har, som jag också nämnde, tagit sig uttryck i hönsstammens snabba tillväxt. Om vi räkna med både värp- och unghöns, hade vi sista fredsåret 11,7 miljoner höns. Motsvarande siffra nu är enligt senaste rapporter 12 miljoner. De siffror herr Svensson i Ljungskile här anförde stämma inte riktigt överens med dem jag fått från livsmedelskommissionen i dag klockan 10 på förmiddagen. Det gäller antalet värphöns. Dessa voro under året 1938—1939 8,7 miljoner och uppskattas för innevarande år till 8,6 miljoner, således praktiskt taget lika många, och de beräknas under nästkommande regleringsår uppgå till 9,2 miljoner.

Denna utveckling av den svenska hönsstammen måste sättas i samband med våra begränsade fodertillgångar. 20 procent av äggproduktionen kommer från företag som stå utanför det egentliga jordbruket. Det är hönserier, som fått karaktären av ägg- och kycklingfabriker och som drivas av folk, som inte ha något som helst samband med jordbrukarkåren i egentlig mening. Även dessa hönseriers djur skola ha foder, och de ha fått det via samhället genom att jordbrukarna fått avstå foder för detta ändamål. Jag ber att få erinra om att herr Hansson i Skediga i en interpellation under höstriktsdagen begärde, att samhället skulle minska de stora foderuttagen, som han ansåg vara alldeles för betungande för de svenska jordbrukarna. Herr Grym i första kammaren

Svar på interpellation. (Forts.)

har innevarande år interPELLERAT och begärt, att staten skall ställa större foderkvantiteter till förfogande för skogshästarna. Regeringen har med hänsyn till foderbristen nödgats inta en negativ eller i varje fall mycket restriktiv hållning till kraven i dessa båda interpellationer.

Då som bekant hönsen äro våra sämsta foderförädlare, är det alldeles uppenbart, att man i ett typiskt knapphetsläge som det som nu föreligger inte kan stå till svars med att man använder våra begränsade fodertillgångar på en förhållandevis alltför stor hönsstam. Det måste ju innebära en ganska oekonomisk folkhushållning.

Jag ber också att få erinra om att vi ha trevare ute på världsmarknaden för att försöka komma över foder utifrån. Det är emellertid stark konkurrens på världsmarknaden, och den situation jag har skisserat upp är kanske inte den bästa bakgrunden för sådana trevare utåt. Kammarens ledamöter ha kanske i dagspressen läst en artikel i anledning av president Hoovers besök, där det står att man i andra länder börjar bli intresserad av att vi ha råd att hålla oss med en så hög äggproduktion som vi ha. Här gäller det kalla ekonomiska fakta, och med all respekt för småbrukets starkt hävdade behov i olika avseenden måste man ändå se denna fråga ur folkförsörjningssynpunkt och hålla i minnet, att våra fodertillgångar äro starkt begränsade. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att en kraftigt bidragande orsak till att exportkrediten till Polen för hästar kommit till stånd — det är inte jag utan jordbruksministern som svarar för den propositionen — varit våra begränsade fodertillgångar.

Jag har med detta velat påpeka för kammaren, att man i frågor som denna inte kan låta ett rent känslomässigt resonemang vara avgörande.

Herr **Svensson** i Ljungskile erhöLL på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Riksdagens uttalande i fjol rörde sig inte om vilket pris vi skulle ha på ägg i februari i år och inte heller om möjligheterna för regeringen och livsmedelskommissionen att genom prissänkningar klara tillfälliga svårigheter, utan det var ett uttalande som rörde medelpriset för ägg under hela året. Denna interpellation skulle inte ha blivit framställd, om det endast rört sig om en säsongmässig prissänkning som kommit tidigare än vanligt, utan det var först sedan den gått långt utöver en säsongmässig prissänkning som jag skrev interpellationen. Statsrådets anmärkning på den punkten kan alltså inte träffa mitt resonemang. Jag tycker det är en rätt underlig politik, som medfört, att organisationerna stått rädlösa med sina osålda äggkvantiteter medan det fanns möjlighet att exportera dem.

Jag vet inte, hur många höns livsmedelskommissionen letat reda på i dag på förmiddagen, men mina uppgifter äro också färska. De avse uppgifterna på antalet värphöns i den i februari omräknade kalkylen för jordbruket.

Statsrådet säger, att äggpriset varit favoriserat. Det har väl varit en tyst överenskommelse, att småbruket skulle ha ett hyggligt äggpris som kompensation för de svårigheter det i övrigt haft under kriget. Om man nu tar bort kompensationen utan att sätta något annat i stället, snedvrider man enligt min mening jordbruksregleringen på ett oriktigt sätt.

Vidare talar statsrådet om hönsfabriker och fodertillgång. Jag glömde att i mitt första anförande säga, att riksdagen ville att livsmedelskommissionen skulle begränsa denna äggproduktion utanför jordbruket och låta småbruket behålla denna binäring. Äggproduktionen i småbruket är ju både med hänsyn till arbetskraft och till foder mer ekonomisk än i dessa hönsfabriker. Varför riktar man sig inte mot dem? Det har man inte gjort förrän nu i vinter, då man tog bort tilldelningen av underhållsfoder, en av de speciella förmåner dessa hönsfabriker hade. Det kunde man gjort långt tidigare.

Svar på interpellation. (Forts.)

Till sist vill jag säga, att jag finner det vara underligt, att man sätter i gång import av ägg på nyåret, fastän man redan i fjol förklarar, att det skulle bli överproduktion på ägg.

Vidare yttrade

Herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Jag kan inte uraktlåta att erinra om att i den allmänna jordbrukspolitiska linje, som bland annat varit bakgrunden för den prisuppgörelse som träffats mellan regeringen å ena sidan och jordbrukets organisationer å den andra, kan man inte med något som helst skäl göra gällande, att småbrukets intressen ha satts i efterhand. De prisförbättringar som ha accepterats, både de 30 miljonerna för innevarande år och det inkomstöverskott på 125 miljoner som sanktionerats och godkänts för nästkommande regleringsår, läggas i allt väsentligt på animalieproduktionen, på mjölk, fläsk och gödkalv. Ingen kan väl på allvar göra gällande, att inte detta är en utomordentligt angelägen prisjustering speciellt för småbruket, som bygger praktiskt taget hela sin produktion på animalier.

När herr Svensson både vid förra tillfället och i det senaste inlägget gör sig till speciell förespråkare för småbrukarklassen i detta land, är det inte alldeles riktigt. Jag tror nog, att den position, som herr Svensson i Ljungskile ställt sig i, kan granskas litet närmare i sömmarna. Han kan med vissa skäl göra sig till tolk för medlemmarna i den organisation, där han själv är en ledande person, nämligen de 4 000 småbrukarna i Sveriges småbrukarförbund, men det finns ju andra organisationsbildningar på jordbrukets område, som även göra anspråk på att företräda småbrukarna. Sveriges lantbruksförbund har i egenskap av huvudorganisation även för herr Svenssons i Ljungskile småbrukare också en viss anledning att göra anspråk på att föra småbrukarnas talan. I Sveriges lantbruksförbund har man äggproducenterna organiserade i deras egenskap av äggproducenter till ett antal av 60 000. När lantbruksförbundet låter offentliggöra vissa synpunkter på denna speciella fråga, kan man med starka skäl säga sig, att det är jordbrukarklassens uppfattning, som ligger bakom. Jag säger detta därför att jag med stort intresse läste en andraledare i lantbruksförbundets tidning förra veckan. Det heter där i en polemisk artikel mot Waldemar Svensson:

»Det lär inte vara herr Svensson obekant, att äggpriset under de senaste åren varit sådant, att äggproduktionen varit ovanligt lönande.»

Märk väl detta — jag var färdig att rita ett kors i taket. Det är icke ofta lantbruksförbundet i egenskap av företrädare för jordbrukarna konstaterar, att en speciell produktion är ovanligt lönande. Man fortsätter:

»Härav har småbruket kunnat dra fördel, och det har också snabbt ökat sin produktion. Men det förhåller sig nu så, att produktionen inte kan ökas huru mycket som helst och priset ändå förbli oförändrat. Det höga priset på ägg har kunnat hållas, så länge den inhemska marknaden lätt absorberade de saluförda kvantiteterna. Men när det inte längre är fallet, så lär ingen kunna hindra, att marknaden själv sörjer för en justering av priset, så att det å ena sidan verkar återhållande på produktionsökningen, å andra sidan stimulerar till en ökad konsumtion. Detta är vad som inträffat, och det vet herr Svensson säkerligen mycket väl, fast han föredrar att skylla jordbrukets underhandlare härför. Våra prisregleringar och våra åtgärder för produktionens främjande måste dock till sist inrättas med hänsyn till vad befolkningen behöver av olika livsmedel. Vi ha alltjämt knapphet på mjölkprodukter, kött och fläsk jämte en del annat, och därför måste produktionen av dessa varor nu i främsta rummet främjas. Herr Svenssons påståenden om vad småbruket förlorar genom äggprisets nedgång äro dessutom betydligt överdrivna, för det första emedan

Svar på interpellation. (Forts.)

endast en del av äggproduktionen ligger på småbruket (en icke obetydlig del faller f. ö. på industrimässig äggproduktion utanför det egentliga jordbruket), för det andra emedan den inträffade prissänkningen främst varit av säsongmässig karaktär, och för det tredje emedan prissänkningen till väsentlig del kompenseras av ökade försäljningskvantiteter. Tilläggas bör, att någon ändring ej inträtt i statsmakternas inställning till äggpriset. De riktlinjer, som tidigare godtagits för äggprisets reglering, gälla sålunda alltså. I den senaste jordbrukskalkylen räknades emellertid med att en viss sänkning av äggpriset inte kunde undvikas, och detta har därför beaktats när överenskomelse träffades om inkomstförbättring för andra produkter.»

Sedan säger man slutligen något mycket elakt om herr Svensson, men jag skall icke vara så hjärtlös, att jag gör anspråk på att det skall tagas till kammarens protokoll.

När nu regeringen har bedömt frågan, är det självfallet att det, såsom jag tidigare sade, skett utifrån regleringstekniska och försörjningspolitiska synpunkter. Nu tillkommer dessutom, att dessa synpunkter — jag tror att det har framgått av mitt referat från Jordbrukarnas Föreningsblad — i allt väsentligt sammanfalla med vad 60 000 äggproducenter genom sin huvudorganisation föra till torgs i denna fråga. Därmed är givetvis icke sagt, att regeringen på något sätt nonchalerar herr Svenssons synpunkter i olika jordbrukspolitiska sammanhang. Själv är jag en mycket intresserad lyssnare till herr Svenssons flitiga och täta inlägg i riksdagsdebatterna, och jag försäkrar herr Svensson, att det faktiskt har hänt, åtminstone ett par gånger, att jag sagt mig att hans synpunkter kunna vara värda att räddas till eftervärlden. Men herr Svensson får nöja sig med att i regeringens ledamöter se välvilliga lyssnare och välvilligt inställda personer och icke folk som partout effektuerar herr Svenssons önskemål i detta speciella fall.

Jag kan icke uraktlåta att avslutningsvis säga, att när man följt denna fråga i bondepressen, har man fått ett intryck av att herr Svensson är — förlåt uttrycket — en något ensam och isolerad taltrast i den stora villande bondeskogen. Jag skall erkänna, att han är energisk, talför och framför allt envis, men jag vill understryka, att i denna speciella fråga är han något av en ensam apostel.

Herr **Svensson** i Ljungskile, som på begäran ånyo erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Det var ju intressant att höra, att statsrådet tager sig tid till och gör sig möda med att här inför kammaren både föredraga vad Jordbrukarnas Föreningsblad skriver om mig och i övrigt karakterisera min ringa person. Men jag vill säga, att jag står icke här som representant för Småbrukarnas riksförbund eller lantbruksförbundet eller någon annan organisation, utan jag är representant för de 17 000 väljare, som ha valt mig. Jag är svensk riksdagsman, och jag talar icke å egna vägnar. Jag bryr mig icke ett dugg om vad Jordbrukarnas Föreningsblad eller andra skriva för att rädda sina egna ståndpunkter. Ty något annat är det icke fråga om. Statsrådet Sträng vet mycket väl, att de som suttit som förhandlare i frågan om mjölkkonflikten också styra Jordbrukarnas Föreningsblad. Det är nog lämpligt att läsa även andra tidningar — det kan statsrådet göra också — men jag vill framför allt rekommendera att man läser jordbruksutskottets uttalande i fjol i denna fråga. Där ges nämligen svar på en del av vad statsrådet var inne på.

Vad sedan de ökade försäljningskvantiteterna beträffar, så är det klart, att de i någon mån väga upp priset, men det är ju ändå icke så, att om man producerar 15 å 20 % mer av en vara för samma bruttointkomst, det blir en oförändrad nettovinst. Ty dessa 15 å 20 % kosta väl någonting att producera.

Svar på interpellation. (Forts.)

Härpå yttrade:

Herr **Johansson** i Torp: Herr talman! Det är kanske en smula hopplöst att försöka komma med nya synpunkter i denna debatt, som förts med en sådan överlägsen skicklighet, åtminstone från den ena sidan. Men jag kan ändå icke låta bli att säga några ord.

Äggransoneringen upphörde som bekant den 1 januari i år. Prisbildningen släpptes helt fri sex veckor senare, och ungefär vid samma tid kom också priset. Interpellanten gjorde gällande, att priset i väsentlig utsträckning var beroende på att de kvantiteter, som tidigare gått på svarta börsen, nu kommo fram i den legala handeln. Man kan väl emellertid utläsa litet ur en statistik, som jag läst rörande äggproduktionen. Jag har där konstaterat, att före krigets början beräknades äggproduktionen till 60 000 ton, att produktionen nådde bottenrekordet 1942 och sedan gick sakta uppåt ända fram till det sista år, för vilket statistik föreligger, nämligen 1945, då ransoneringen fortfarande gällde och svarta börsen florerade. Vi voro då praktiskt taget framme vid förkrigs-siffrorna. Dessa uppgifter lära väl ändå ha någonting att säga. Det var ju ingenting som hindrade, att denna utveckling fortsatt och på det sättet pressat ned priset. Den ärade interpellanten tillhör ju en meningsriktning, som ständigt hävdar att den bygger på de gamla liberala idéerna, vilka i sin tur baserade sig på förkunnelsen om krafternas fria spel. Jag kan icke förstå annat än att vi här ha ett synnerligt drastiskt exempel på krafternas fria spel.

Interpellanten har ifrågasatt möjligheten av en tillfällig lättnad i form av export. Man måste nog säga, att skall en sådan överhuvud taget innebära en lättnad, blir denna av ganska tillfällig art. Det lär ha förekommit en uppgift nyligen i danska tidningar, att England icke kan tänka på någon import av ägg förrän dessa sjunkit till ett pris motsvarande 2 danska kronor, och sakkunniga ha räknat med att detta efter avdrag av vissa omkostnader skulle motsvara ett producentpris av 1 krona 40 öre i svenska pengar. Det är väl ingen vettig människa, som ifrågasätter att man skall exportera till sådana producentpriser. Det enda som kan tänkas i ett sådant fall är givetvis statssubventionerad dumping. Men giver man sig in i ett sådant äventyr, kommer säkerligen den sista villan att bli värre än den första. Det kommer att bli en medicin, som kanske gör patienten i dag något så när bra men gör honom i morgon sjufalt värre.

Här har vittnats om de äggfabriker, som utanför den egentliga legala äggproduktionens område slagit sig på att inhösta — jag tvekar icke att använda det uttrycket — otillbörlig inkomst genom massproduktion av ägg, och det är givet, att uppehåller man ett högt pris med konstlade medel utan någon som helst restriktion i fråga om dessa marodörer, kommer man i en ohållbar situation. På ett eller annat sätt måste man förbehålla de samhällsklasser äggproduktionen, som verkligen ha behov av att få driva den. Det är kanske icke tillrådigt att slå in på den vägen, att man anordnar en etableringskontroll i fråga om äggproducenterna, men jag tror för min ringa del, att vi måste gynna de legala äggproducenterna i fråga om hönsfodret och i motsvarande grad bekämpa dem jag kallar marodörer på äggproduktionens område. Det blir ett statsingripande, men ett statsingripande som man förr eller senare måste gå in för. Man må sedan aldrig så mycket hävda krafternas fria spel.

Herr **talmanen**: Jag vill erinra om ordningsstadgans föreskrift, att medan talare har ordet i kammaren eller eljest förhandlingar pågå ordning och stillhet skall råda i samlingssalen.

Herr **Hæggblom**: Herr talman! Jag begärde ordet, innan jag visste, att denna debatt skulle bli så långvarig. Jag har emellertid förtroendet att representera

Svar på interpellation. (Forts.)

de 60 000 äggproducenter, som äro samlade inom Svenska ägghandelsförbundet, och när nu denna organisation nämnts och då dess ställning i rätt hög grad påverkas av statsmakternas inställning till producenternas krav, har jag velat säga några ord i frågan.

Såsom ett allmänt önskemål skulle jag nog vilja uttala, att det vore väl, om äggen icke användes som tillhyggen i den politiska debatten eller i debatten mellan jordbrukets olika organisationer. Vi äro ju för all del så hyggliga i detta nordliga land, att vi icke använda äggen direkt såsom tillhyggen, men de komma i alla fall då och då till synes såsom sådana i debatten. Så har det varit i diskussionen mellan R. L. F. och interpellanten, och det svar, som citerats ur Jordbrukarnas föreningsblad är kanske mindre uttryck för vederbörande organisations inställning än för den reaktion, som är helt naturlig från deras sida, som förhandlade med anledning av mjölkstrejken, när deras åtgöranden kritiserades.

Jag skulle också vilja säga, att endast till mycket ringa del kan ägghandelns snabbt växlande situationer bemästras genom statsingripande. Det har interpellanten haft tillfälle att konstatera. När han framställde sin interpellation, byggde han på den situationen, att en export var nödvändig. I dag äro vi i den situationen — det har dock icke statsrådet Sträng meddelat — att för att fylla det svenska folkets äggbehov är redan en import ordnad. Denna är säkerligen nödvändig, om det icke skall bli äggbrist. Så snabbt kunna förhållandena skifta. Att under sådana förhållanden lita till att man med statliga åtgärder alltid skall kunna upprätthålla ett pris, är en övertro på de möjligheter som föreligga.

När ransoneringsen upphävdes, måste vi inrätta oss för fri prisbildning efter utbud och efterfrågan. Något annat är helt enkelt icke möjligt. Jag kan peka på vilket resultatet blev av den för mig alldeles oförklarliga situationen, att då ägghandelsorganisationen redan den 1 februari önskade sänka priserna, detta förhindrades av regeringen först en vecka och därefter ytterligare en. Om detta var avsett att i någon mån tillmötesgå önskan att stödja det pris, som uttalats som önskvärt, blev resultatet i varje fall icke så lyckligt. Ty genom detta hopades en kvantitet ägg på inemot 1½ miljon kg i överfyllda lager. När det sedan gällde att lånsa ut dessa, räckte det icke med 50 öres prissänkning, utan man måste sänka priset med hela 85 öre.

Det skall dock villigt medgivas, att under dessa besvärliga tider, statsmakterna genom regeringen och livsmedelskommissionen gav ägghandeln och äggproduktionen ett värdefullt stöd, när det gällde frysningslagringen på 300 ton, exporten av 160 ton och vidare kompensationen för alla lagerförluster. Sedan ansökte vi visserligen om att få exportera ytterligare ett par hundra ton i mars, men då möttes vi av bestämt avslag. Samtidigt gav emellertid regeringen oss möjlighet att utan förlustrisker inlagra 500 ton genom konservering. Vi måste från vår sida säga, att när regeringen har bedömt situationen så, att det icke bör ske någon export, men gett oss möjlighet att taga bort lika stora, för att icke säga större kvantiteter från utbudet på den dagliga marknaden, så ha vi ingenting direkt att klaga på.

När det här talas om export, skola vi vara på det klara med, att de möjligheter, som förelågo att genom export hålla priserna högre än de nuvarande, voro praktiskt taget obefintliga. Här fanns möjlighet att exportera en liten kvantitet till Schweiz för ett hyggligt pris. Men skulle vi ha exporterat till England, som skulle ha kunnat taga större kvantiteter, hade vi måst sänka priset till 1 krona 40 öre, under det att vi nu kunnat hålla ett pris av 2 kronor 30 öre och upp till 2 kronor 50 öre.

Jag vill ha uttalat, att när en vara icke är ransonerad, blir dess pris bero-

Svar på interpellation. (Forts.)

ende på förhållandet mellan utbud och efterfrågan, och det torde vara lönlöst att leta efter andra vägar, om man icke vill tillgripa den rena subventionen, men härför saknar ägghandeln ännu den nödiga organisationen. Åtgärderna måste inriktas på utbudets reglering genom lagring och export. När dessa åtgärder icke räckte, valde ägghandelsorganisationen i februari den vägen att tillråda producenterna att öka sin egen konsumtion. Det väckte ett visst uppseende i vissa tidningar, men det gav resultat. Tillförseln minskade mer än som berodde på väderleken, och tack vare detta kommo vi i ett jämviktsläge, så att vi kunde höja äggpriset. Efter denna linje önskar ägghandelsorganisationen arbeta. Vi sakna inte intresse för småbrukarnas ställning, utan vi anse tvärtom, att de äro de betydelsefullaste producenterna. Men jag tror, att i det långa loppet är det ändå bäst, om även småbrukarna se saken sådan den är. Skola vi ha möjlighet att hålla tillfredsställda priser, måste vi ha möjlighet att reglera utbudet efter efterfrågan inom Sverige. I annat fall finns det ingen möjlighet att hindra ett prisfall.

Jag vill begagna tillfället att understryka, att om man för kommande år vill ha ett hyggligt äggpris, är det absolut nödvändigt, att hönsstammen icke ökas utan hålles vid den storlek som vi nu nått upp till. I annat fall torde det inte finnas några möjligheter att hejda ett prisfall. Det skulle vara olyckligt, om producenterna bibragtes den vanföreställningen, att bara riksdagen fattar ett beslut, så äro våra priser skyddade för all framtid. Vi må vara på det klara med att genom en förståndig produktionsreglering och än mer genom att ordna utbudet på ett förståndigt sätt kunna vi hejda prisfallet men näppeligen genom att riksdagen fattar ett beslut, som sedan på grund av produktionens storlek och variationer icke är möjligt att genomföra.

Jag vill framhålla, att det var en ofrånkomlig sak, att ökningen i februari blev onormalt stor, större än som motsvarade hönsstammens ökning. Det berodde på att vi hade ett större antal unghöns än vanligt, som värpte mer på grund av hönsstammens förbättring. Vi kunna också lägga livsmedelskommissionen litet till last, att produktionen blev för stor, ty vi hade faktiskt det bästa foder som vi någonsin haft.

Herr Svensson i Ljungkile: Herr talman! Jag måste säga ett par ord med anledning av den siste talarens yttrande. Jag har icke använt äggen som politiskt tillhygge. Jag har mycket sparsamt svarat på de politiska hugg man sökt ge mig med anledning av att jag råkat yttra något i denna fråga. Vad R.L.F. beträffar äro vi fullständigt överens i denna fråga. Det går an att läsa ett tjug resolutioner från R.L.F., småbrukarförbundet och andra organisationer. Det kan kanske vara möjligt, att även en ensam trast ibland får litet hjälp.

Den siste talaren sade, att läget nu är sådant, att vi måste importera. Finns det egentligen bättre bevis för att vad som behövs för att stödja priset är rätten att både importera och exportera en mindre mängd. Jag skulle vilja fråga herr Haeggbloom, om det var hans mening med det anförande han höll att säga, att ägghandelsförbundet icke ville ha rätt att exportera ägg. Det vore värdefullt att få ett svar på denna fråga.

Herr Haeggbloom: Herr talman! Jag sade nyss, att vi begärde att få exportera men att vi i stället fingo rätt att lagra ägg i större kvantiteter än vi kunnat exportera. Jag talade om att en export av betydelse på England skulle göra det nödvändigt att sänka äggpriset till 1 krona 40 öre per kg. Under sådana förhållanden har jag, om jag skall stå på äggproducenternas sida, ingen anledning att önska en export just nu. Jag tror, att vi ha mera glädje av att taga fasta på det löfte, som gavs av herr statsrådet Sträng, att vi skulle få

Svar på interpellation. (Forts.)

lägga upp ägg för konservering, när vi komme upp i en stor äggproduktion.

Det som föranledde mig att tala om äggen som tillhygge i kampen mellan de olika jordbrukarorganisationerna, var vad som framgick av ett referat av herr Svenssons i Ljungskile uttalande, när han gick till attack mot underhandlarna i fråga om mjölkpriset och beskyllde dem för att de icke i stället för att göra upp hållit på att äggpriset skulle skyddas. Jag tycker, att man där tagit fram äggen i ett sammanhang, där de icke hörde hemma. Någon mening måste det ändå vara, såvitt jag förstår, när man går till attack mot dessa underhandlare och drar fram äggfrågan i detta sammanhang, ty den hörde, såvitt jag förstår, inte just dit.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Herr Hæggblom och jag äro ju överens. Vi vilja ha rätt att exportera mindre mängder ägg till hyggliga priser. Något annat är icke begärt. Vi äro alltså fullständigt ense. Jag har inte begärt, att man skall ge bort ägg till England för 1.40 per kilogram. Vad angår Jordbrukarnas Föreningsblad, så var, vad statsrådet läste, inte vad jag sagt utan ett felaktigt referat i Jordbrukarnas Föreningsblad av vad jag skulle ha sagt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Hansson* i Skegrie vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, angående tillämpningen av viss bestämmelse i normalbrandordningen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Interpellations återtagande.

Föredrogs den av herr *Edberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, angående ersättning till viss person för skada, som åsamkats genom olyckshändelse vid reparation av stridsvagn.

Ordet lämnades därvid på begäran till

Herr **Edberg**, som anförde: Herr talman! På förekommen anledning ber jag att få återtaga ifrågavarande interpellation.

Vidare yttrades ej. Kammaren lät vid återtagandet av interpellationen bero.

§ 5.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av 33 § lagen om val till riksdagen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Utgifter under riksstans åttonde huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19, angående nationalmuseet: Omkostnader.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln, punkten 19 föreslagit riksdagen att till Nationalmuseet: Omkostnader för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 63 400 kronor.

*Anslag till
Nationalmu-
seet: Omkost-
nader.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Wiberg m. fl.* väckt motion (II:243), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1946/47 uppföra ett reservationsanslag av 5 000 kronor till nationalmuseum såsom bidrag till kostnaderna för utbyte av i landsortsmuseer deponerade konstverk.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte till Nationalmuseet: Omkostnader för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 63 400 kronor;

b) att motionen II:243 måtte anses besvarad med vad utskottet i sin motivering anfört.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Wiberg**: Herr talman! Statsutskottets motivering visar, att utskottet ansett det önskemål som framförts i motionen vara beaktansvärt. Men icke desto mindre har utskottet under hänvisning till att det var fråga om ett motionsvis framställt yrkande icke velat tillstyrka anslag för nästa budgetår. Utskottet har i stället givit en anvisning åt Kungl. Maj:t att i kommande statsverksproposition upptaga en anslagsframställning. Detta senare måste naturligtvis motionärerna notera med tacksamhet.

Emellertid kan jag för min del rent principiellt sett icke finna det tillfredsställande, att utskottet, när det gäller motionsvis framställda yrkanden, tillämpar den metoden att å ena sidan förorda avslag på motionen och å den andra sidan anmoda Kungl. Maj:t att genom proposition begära anslag. Om detta tillvägagångssätt sättes i system, skulle faktiskt motionsinstitutets karaktär förändras, och det skulle också uppkomma en onödigt försening. Det kan icke vara rimligt, och det står säkert icke i överensstämmelse med grundlagens andemening, att i och för sig behjärtansvärda motioner icke skola leda till omedelbart resultat utan till att utskottet i stället så att säga beställer en proposition.

Man har svårt att tänka sig, att utskottets åtgöranden i detta fall grunda sig på ett principiellt övervägande, och inte heller lär väl utskottets obenägenhet att för nästa budgetår bevilja det begärda anslaget å 5 000 kronor vara baserat på statsfinansiella betänkligheter. Något behov av ytterligare utredning anser, såvitt man kan se, utskottet icke heller föreligga. Jag förmenar därför, att utskottet i detta fall i och med att det ansett ändamålet riktigt, borde ha förordat ett bifall till motionen. Jag kan inte finna någon befogad anledning att fördröja saken ytterligare ett budgetår.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Det var med förvåning jag hörde motionärens motivering och kritik av utskottets behandling av hans motion. Han anser det vara principiellt oriktigt, att utskottet, samtidigt som det förordar avslag å framställningen, hemställer att Kungl. Maj: måtte ägna frågan uppmärksamhet.

Jag undrar, om icke motionären, om han läser utskottsutlåtandet, skall finna, att utskottet inte har direkt avstyrkt motionen. Utskottet har lämnat en

Anslag till Nationalmuseet: Omkostnader. (Forts.)

redogörelse för statskontorets ställning till denna fråga och meddelat, att statskontoret visserligen funnit det tveksamt, om statsmedel borde anvisas för ifrågavarande ändamål, men likväl icke ställt sig helt avvisande till förslaget om viss medverkan från statens sida till kostnadernas bestridande. Utskottet säger i fortsättningen: »Utskottet är icke berett att nu på ett motionsvis framställt yrkande tillstyrka anvisande för nästa budgetår av ett anslag för realiserande av det ifrågasatta utbytet.» Sedan hemställer utskottet, att Kungl. Maj:t ägnar frågan fortsatt uppmärksamhet och till ett kommande år framlägger förslag i ämnet.

Jag tycker, att om inte motionären har allt för stora anspråk på tillmötesgående, borde han vara tacksam för detta mycket välvilliga skrivsätt från utskottets sida. Jag kan till och med ifrågasätta, om det förslag som motionären framställt är från hans egen synpunkt fördelaktigt, när jag förutsätter, att riksdagen inte kommer att gå med på hans yrkande om bifall till motionen. Att han gjort ett yrkande i denna riktning, som riksdagen avslår, kommer att försvaga utskottets skrivelse och försvåra för Kungl. Maj:t att framlägga ett förslag ett kommande år. Under sådana förhållanden är jag mycket tveksam, om motionären gagnar sin sak med det yrkande han framställt.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **Wiberg**: Herr talman! Vad utskottets ärade talesman anfört är, såvitt jag förstår, icke av den beskaffenhet, att det ger mig anledning att ändra något av vad jag tillät mig yttra i mitt förra anförande.

Jag har naturligtvis till fullo bemärkt, att utskottet i punkten b) använt uttrycket »att motionen II:243 må anses besvarad med vad utskottet här ovan anfört». Jag har också i mitt anförande sagt, att vi motionärer äro mycket tacksamma för att utskottets behandling av motionen så tillvida varit välvillig, att utskottet anmodat Kungl. Maj:t att genom proposition taga upp saken, vilket utskottet i verkligheten gjort. Att Kungl. Maj:t kommer att respektera utskottets uttalande, vilket säkerligen kommer att godkännas av riksdagen, torde man få betrakta såsom själfallet. Jag må dock säga, att jag fortfarande anser, att utskottet rätteligen borde direkt ha tagit ställning till frågan, varigenom man sluppit denna halvmesyr. Hade utskottet tagit steget fullt ut och förordat bifall till motionen, är jag övertygad om att densamma skulle ha bifallits av riksdagens båda kamrar.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren vad utskottet i denna punkt hemställt.

Punkterna 20—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47.

Lades till handlingarna.

Punkterna 48—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51, angående Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöning åt landsantikvarier.

Bidrag till avlöning åt landsantikvarier.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr **Hagård**: Herr talman! När en motionär fått sin framställning tillstyrkt av vederbörande utskott, bör han tåga still, och han bör icke belasta kammarens protokoll med att uttala den tacksamhet han känner. När jag avviker från denna regel, beror det på att det i utskottets motivering finns en passus beträffande den nya landsantikvarietjänsten, som föranleder mig att säga några ord.

När vi förra året skapade ett starkare stöd för kulturminnesvården genom att inrätta fasta landsantikvarietjänster, bestämdes det, att det skulle finnas en dylik tjänst i varje län. Det pekades emellertid på att två län intogo en undantagsställning. Det ena var Hallands län och det andra Älvsborgs. Vid förra riksdagen förklarade man, att Hallands län omedelbart skulle förses med två sådana tjänster, och de blevo också inrättade, utan att det fastslogs något villkor.

Nu har utskottet varit välvilligt nog att tillstyrka en sådan tjänst, som ifrågasatts för södra Älvsborgs län, och det är jag som motionär tacksam för. Men i det yttrande som vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien avgivit över motionen, föreslår den, att en förutsättning för denna tjänsts inrättande skulle vara, att den stad som hade förmånen att inom sig ha museet skulle bidra med ett vida större belopp än det nuvarande, och bidraget har satts till minst 15 000 kronor. Detta har man begärt från den ena bidragsgivaren här, stadskommunen, men någon sådan begäran har icke framställts i fråga om den andra bidragsgivaren, landstinget. Jag anser det för min del i och för sig icke orimligt, att man får detta bidrag. Det vill jag tvärtom med glädje vara med om. Men jag finner det egendomligt, att när det gäller en enda kommun, den här åberopade, där man har ett museum, skall ett sådant villkor förknippas med inrättande av denna tjänst. Nu måste jag erkänna, att utskottet varit mildare i sin formulering och icke uppställt ifrågavarande bidrag såsom något absolut villkor för tjänstens inrättande.

Jag vill här nämna, att ända sedan 1903 har det pågått en verksamhet på detta område i ifrågavarande stadssamhälle, och den förening som bär upp denna verksamhet har fått stöd och bidrag från enskilda invånare i denna stadskommun. Begär man nu ett ökat bidrag från denna kommuns representation, kan det hända, att det bidrag från enskilda varmed denna verksamhet nu bäres upp faller bort och att man, när nu statsmakterna fastslagit, att stadens bidrag skall utgöra 15 000 kronor, minskar sin insats i fortsättningen. Det tycker jag är tråkigt för oss, som ha intresse av att kulturminnesvården utvecklas så kraftigt som möjligt.

Herr talman! Jag har velat göra denna anmärkning i marginalen. För övrigt har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 52 och 53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54.

Lades till handlingarna.

Punkterna 55—64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65.

Lades till handlingarna.

Punkten 66.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 67.

Lades till handlingarna.

Punkterna 68—70.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71.

Lades till handlingarna.

Punkten 72.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 73.

Lades till handlingarna.

Punkterna 74 och 75.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76.

Lades till handlingarna.

Punkterna 77 och 78.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 79.

Lades till handlingarna.

Punkten 80.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 81.

Lades till handlingarna.

Punkterna 82—89.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 90.

Lades till handlingarna.

Punkterna 91—94.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 95.

Lades till handlingarna.

Punkterna 96 och 97.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 98.

Lades till handlingarna.

Punkterna 99—123.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 124.

Lades till handlingarna.

Punkten 125, angående Skolöverstyrelsen: Avlöningar. I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 127, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven personalförteckning och avlöningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47, dels ock till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 838 200 kronor.

*Anslag till
avlöningar vid
skolöver-
styrelsen.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft dels en inom första kammaren av herr *B. Elmgren m. fl.* väckt motion (I: 139), vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta sådan ändring av årets statsverksproposition att i personalförteckningen för skolöverstyrelsen å ordinarie stat uppföres en förste gymnastikkonsulent A 24 i stället för den i propositionen föreslagna gymnastikkonsulenten A 21»;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *V. Åman* (I: 73) och den andra inom andra kammaren av fröken *Nygren m. fl.* (II: 125), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att den föreslagna befattningen i lönegrad Eo 23 som konsulent i husligt arbete i skolöverstyrelsen från och med budgetåret 1946/47 skulle placeras lägst i lönegrad Eo 24;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *B. Elmgren m. fl.* (I: 138) och den andra inom andra kammaren av herr *Fagerholm* (II: 308).

Utskottet hemställde, I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 139,

a) godkänna i utskottets hemställan intagen personalförteckning för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47;

c) till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 838 200 kronor;

II. att motionerna I: 73 och II: 125 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionerna I: 138 och II: 308 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits

dels av herrar *Pauli*, *Lindström*, *Petersson*, *Malmberg* i Skövde, *Holmström*, fru *Alvén* och herr *Hoppe*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 139,

a) godkänna i reservationen intagen personalförteckning — — — budgetåret 1946/47;

Andra kammarens protokoll 1946. Nr 14.

Anslag till avlöningar vid skolöverstyrelsen. (Forts.)

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat — — — budgetåret 1946/47;

c) till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 839 200 kronor;

II. att motionerna — — — åtgärd föranleda;

III. att motionerna — — — åtgärd föranleda;

dels ock av herr *Malmberg* i Skövde och fru *Alvén* utan angivet yrkande.

Sedan punkten föredragits, anförde

Herr **Hoppe**: Herr talman! Med tacksamt gillande har statsutskottet tagit emot nästan allt som departementschefen framlagt i åttonde huvudtiteln. Det har ju varit möjligt för ecklesiastikministern att tillmötesgå en rad önskningsar som framburits under de gångna åren, bl. a. av statsutskottet och riksdagen. Den generositet, som ecklesiastikministern visat på många punkter, har noterats med glädje och tillfredsställelse, kanske alldeles särskilt i andra avdelningen av statsutskottet. Somliga av oss, såväl i avdelningen som i utskottet, hade emellertid hoppats att statsrådet skulle ha sträckt sig ännu längre och tillmötesgått vissa välmotiverade önskemål från riksdagens sida. Sju ledamöter av statsutskottet ha nu reserverat sig för högre tjänsteställning och lönegradsplacering för den i skolöverstyrelsen anställda andre gymnastikkonsulenten. Vid 1945 års riksdag framhöll utskottet enhälligt, att det syntes utskottet böra övervägas, huruvida andre gymnastikkonsulentens löneplacering kunde anses lämpligt avvägd med hänsyn tagen till löneplaceringen för de ordinarie gymnastiklärarna dels vid allmänna läroverken dels ock vid gymnastiska centralinstitutet. Sistnämnda lärare äro placerade i lönegraden A 24 (en i lönegraden A 26). Gymnastiklärarna vid de allmänna läroverken tillhöra lönegraden A 20 och vid folk- och småskoleseminarierna lönegraden A 21.

Vi mena nu, herr talman, att avståndet i fråga om tjänsteställning och löneplacering mellan förste gymnastikkonsulenten och gymnastikkonsulenten rimligtvis ej bör göras så stort som enligt förslaget, icke mindre än 6 lönegrader. Arbetsuppgifterna äro för likartade för att motivera en så pass olika lönegradsplacering. Det synes icke heller vara för mycket begärt, att gymnastikkonsulenten erhåller samma tjänsteställning och samma lönegradsplacering som gymnastiklärarna vid gymnastiska centralinstitutet. Vi äro också, herr talman, mycket angelägna framhålla, att det så vitt vi kunna se knappast kan vara riktigt att gymnastikkonsulenten placeras i samma tjänsteställning och får samma lönegradsplacering som gymnastiklärarna vid folk- och småskoleseminarierna. Dessa gymnastiklärare skola kontrolleras och inspekteras av gymnastikkonsulenten. Det måste anses önskvärt, att gymnastikkonsulentbefattningarna erhålla innehavare med de bästa kvalifikationer. En gymnastikkonsulent har mycket stora möjligheter att befrämja gymnastikundervisningen i vårt land. Han kan vid sina inspektioner göra vederbörande uppmärksam på begångna misstag, rätta till vad som är felaktigt och framför allt kan han genom att giva fruktbara impulser medverka till att arbetet med ungdomens fysiska fostran lyftes upp på ett högre plan.

Befattningarna som förste gymnastikkonsulent, respektive gymnastikkonsulent — den senare befattningen är avsedd för kvinnor — böra enligt min mening anförts åt de allra bästa krafter som stå att erhålla. Gymnastiklärare som äro anställda vid folk- och småskoleseminarier ha ofta möjligheter att erhålla extra inkomster. Det har däremot icke en statligt anställd gymnastikkonsulent. Ur ekonomisk synpunkt är en befattning som gymnastiklärare

Anslag till avlöningar vid skolöverstyrelsen. (Forts.)

vid ett folk- eller småskoleseminarium ofta mer eftersträfvansvärd än en befattning som gymnastikkonsulent i kungl. skolöverstyrelsen. Under sådana förhållanden kan man inte räkna med att nå vad man vill, nämligen att få den allra bästa kraft på posten som gymnastikkonsulent.

Herr talman! Jag håller före att man mer än hittills skett bör vinnlägga sig om ungdomens fysiska fostran. Gymnastikkonsulenternas verksamhet bör kunna tillföra gymnastikundervisningen och den fysiska fostran överhuvud taget betydande värden. Placeringen av gymnastikkonsulentens befattning i en tillräckligt hög lönegrad är en av förutsättningarna för att en verkligt förstklassig kraft skall kunna erhållas på denna utomordentligt krävande och ansvarsfulla förtroendepost. Med hänsyn härtill har jag icke kunnat annat än biträda det förslag som ursprungligen kommit från skolöverstyrelsen men som upptagits i motioner vid årets riksdag, nämligen förslaget att inplacera den kvinnliga gymnastikkonsulentbefattningen i lönegraden A 24.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Pauli m. fl. vid utskottets utlåtande i denna punkt avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Holmström*.

Herr **Malmberg** i Skövde: Herr talman! Jag har tillsammans med fru Alvéén avgivit en blank reservation vid denna punkt. Reservationen gäller lönesättningen för skolöverstyrelsens konsulent för husligt arbete. Skolöverstyrelsen har förordat inrättandet av en heltidstjänst i stället för nuvarande arvodes- och deltidstjänst. Kungl. Maj:t har anslutit sig till överstyrelsens förslag utom beträffande tjänstens lönegradsplacering.

Statskontoret har beträffande skolöverstyrelsens förslag till lönegradsplacering anmärkt att skolöverstyrelsen tidigare föreslagit en lägre lönegrad, nämligen A 21 mot nu föreslagna A 24. Men det framgår av skolöverstyrelsens petita till Kungl. Maj:t att överstyrelsen anser, att ärendet kommit i något annat läge sedan befolkningsutredningen avgivit sitt betänkande. I detta betänkande har befolkningsutredningen instämt i skolöverstyrelsens krav på en heltidsanställd konsulent i hushållsgöromål. Befolkningsutredningen har gått ännu längre och föreslagit en konsulent i kvinnlig slöjd, samt förordat att båda dessa konsulenter skulle vara heltidsanställda och placeras i lönegraden A 24. Vår reservation ansluter sig till det motionsvis framförda yrkandet att befattningen som konsulent för husligt arbete skall placeras i lönegraden Eo 24. Utskottet har förordat Kungl. Maj:ts förslag om placering av tjänsten i lönegraden Eo 23.

Det synes mig, herr talman, att motionärerna framfört tungt vägande skäl för sitt förslag. De ha betonat den vikt och betydelse som denna tjänst måste anses ha och de ha framhållit att tjänsten bör placeras i en däremot svarande löneställning. Man talar ofta så vackert om värdet av utbildning i husligt arbete, men man omsätter icke alltid i handling vad man uttrycker i vackra ord. Jag måste tyvärr konstatera en stor brist i fråga om omfattningen av undervisningen i husligt arbete. Det förhåller sig icke bara så, att i skolformer där undervisning i husligt arbete införts, sådan undervisning endast förekommer i begränsad omfattning utan också så, att man i mycket betydelsefulla avsnitt av undervisningsväsendet helt och hållet saknar undervisning i husligt arbete, där sådan undervisning borde förekomma. I skolutredningens betänkande har bland annat föreslagits att vi skola få obligatorisk undervisning i husligt arbete i betydande omfattning. Man vet bara icke hur länge det dröjer, innan detta förslag kan omsättas i det praktiska livet. Man bör, synes det mig, herr talman, under tiden försöka att i största möjliga mån

Anslag till avlöningar vid skolöverstyrelsen. (Forts.)

kontinuerligt utbygga den undervisning, som det här är fråga om. Dessa konsulenter ha till uppgift att resa omkring och inspektera vederbörande skolor, varvid de få tillfälle taga del av förhållandena. Det är nog tyvärr så, att det ofta brister i fråga om anordningar i lokalerna. Det fattas undervisningsmateriel och det råder i övrigt mindre tillfredsställande förhållanden. Det är därför av det största värde, att dessa konsulenter få komma och se hur förhållandena äro. De göra sig underrättade om hur läget är och skriva promemorior därom till vederbörande i och för ev. rättelse. Det är visserligen ett framsteg att tjänsten omvandlas från arvodestjänst till heltidstjänst. Jag tycker dock, att man kunde tagit ett steg längre och godkänt den löneplacering som skolöverstyrelsen föreslagit eller åtminstone den som motionsvis föreslagits, nämligen Eo 24.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till motionerna I: 73 och II: 125.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Erlander**: Herr talman! Då jag vid denna punkt för första gången har tillfälle blanda mig i debatten i andra kammaren beträffande åttonde huvudtiteln, vill jag begagna tillfället att uttrycka min stora tacksamhet mot utskottet för det sätt på vilket prövningen av årets åttonde huvudtitel har skett. Som kammarens ledamöter behagade finna är det på mycket få punkter, som det överhuvud taget föreligger några justeringar och, herr talman, de justeringar som gjorts, ha icke skett nedåt. Utskottet har icke ansett att Kungl. Maj:t varit för frikostig med skattebetalarnas pengar. Justeringarna ha skett uppåt. Utskottet har ansett, att Kungl. Maj:t varit för försiktig. Utskottet har visat stort intresse för kulturella angelägenheter och jag hoppas att riksdagen därvidlag kommer att följa utskottets exempel. Under de kommande åren kommer säkerligen åttonde huvudtiteln att undan för undan svälla. Jag hoppas därför att den behandling, som huvudtiteln undergått i år, får tagas såsom ett gott omen.

Beträffande den punkt, som det nu är fråga om, måste jag gentemot reservanternas företräda sparsamhetens intressen. Det är ej alltid så roligt att göra det och särskilt icke i detta fall ty mitt hjärta är faktiskt med reservanternas. Jag har ju själv i befolkningsutredningen föreslagit den högre placeringen för konsulenten i husligt arbete och därmed visat, att jag förstår att denna post är betydelsefull. Men å andra sidan måste väl ändå reservanternas medgiva, att det är ett stort steg vi taga, när vi omvandla en dåligt avlönad arvodes- och halvtidstjänst till heltidstjänst med en så pass hög lönegradsplacering som Kungl. Maj:t nu föreslagit.

När jag hade att väga alla anslagskrav mot varandra, kunde jag faktiskt icke finna annat än att man bör gå på den linje vi nu förordat, i all synnerhet som frågan om den centrala ledningen av den husliga utbildningen ligger under utredning. Befolkningsutredningens övriga förslag på detta område ha ju hänskjutits till ny undersökning för att man skall kunna se, om man icke kan få fram en central ledning för hela vår yrkesutbildning på det husliga arbetsområdet. Jag vill skynda mig, herr talman, att säga, att jag knappast tror att det skall visa sig möjligt att till den centrala ledningen knyta den tjänst vi nu tala om. Jag har emellertid velat ha händerna fria. Detta är anledningen till att jag behärskat mina känslor och förordat det lägre anslaget. Kammaren kan med ganska stort lugn följa utskottet på denna linje.

Beträffande gymnastikkonsulenten vill jag allvarligt varna kammaren för att acceptera den uppfattningen, att den som inspekterar med nödvändighet måste ha högre löneställning än den vars förvaltning han skall inspektera. Det förhåller sig, herr talman, så, att vi ha en hel mängd tjänstemän, som ha

Anslag till avlöningar vid skolöverstyrelsen. (Forts.)

lägre lön än de befattningshavare, hos vilka det åligger dem att förrätta inspektion. Om riksdagen bifölle reservationen, skulle det otvivelaktigt med den motivering reservanterna anfört bereda oss bekymmer i fortsättningen. Jag vill hänvisa till att undervisningsråden äro placerade i lönegraden A 30 medan respektive rektorer vid de högre allmänna läroverken, som de skola inspektera, äro placerade i lönegraderna E 11—E 13, d. v. s. i 34:e—36:e löneklasserna. Där ha vi ett typiskt fall då den inspekterande som representerar chefsmyndigheten har en väsentligt lägre löneställning. Ofta kan det mellan den rektor vars läroverk skall inspekteras och det undervisningsråd som inspekterar föreligga en skillnad i lön på 3 000 kr. Kommunerna betala ofta mycket högre löner än staten. Hur skulle det gå om undervisningsråden, d. v. s. statens inspektörer icke skulle ha inspektionsrätt över folkskolinspektörerna, därför att dessa ha högre lön än undervisningsråden?

Hur behjärtansvärt reservanternas syfte än må vara, kan deras motivering icke godtagas, ty det skulle föra med sig betänkliga konsekvenser. Den auktoritet och den respekt, som den inspekterande förmår att vinna för sin gärning beror på honom själv och på auktoriteten hos det verk han representerar. Det betyder ganska litet om den inspekterande är placerad i 21:a, 22:a eller 23:e lönegraden. Jag tror därför, herr talman, att kammaren även på denna punkt med lugn kan bifalla statsutskottets förslag.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Efter herr statsrådets anförande har jag inte mycket att tillägga. Jag måste emellertid säga att jag känner mig en smula förvånad över att min avdelningskamrat herr Hoppe särskilt underströk att en persons värde var beroende av den löneställning han hade. Jag tänkte annars — detta är inte någon elakhet, herr Hoppe — att herr Hoppe på grund av sin borgerliga gärning skulle sätta värde på det personliga mera än på vederbörandes löneställning. Jag trodde inte herr Hoppe ville tjäna Mammon, men det tycktes han vilja göra i detta fall. Han höll på att förutsättningen för att vi skola få en duktig karl är att befattningen är förenad med en tillräckligt hög löneställning, som han uttryckte sig. Bortsett från skämt så tror jag att vi, om vi följa departementschefens förslag, som utskottet tillstyrkt, stå på en fast grund.

Det låg givetvis en viss kritik mot Kungl. Maj:t i ett uttalande, som herr Hoppe gjorde i sitt anförande. Han sade det visserligen inte rent ut, men han antydde, att Kungl. Maj:t nonchalerat vad riksdagen skrivit förra året. Kungl. Maj:ts förslag innebär icke ett nonchalerande av det uttalande, riksdagen gjorde förra året på förslag av statsutskottet.

Utöver de skäl som statsrådet nyss anförde till stöd för det förslag som här föreligger finnes också ett annat. Lönenämnden vill placera gymnastikkonsulenten i lönegraden A 23, då vissa befattningshavare i de s. k. lärda verken ha denna lönegradsplacering. Departementschefen framhåller i sitt uttalande till statsrådsprotokollet, att en gymnastikkonsulent icke kan jämföras med de lärda verkens ämbetsmän, av vilka det kräves högre teoretiska kvalifikationer. Lönenämndens motiv håller således inte alls. Detta alltså beträffande gymnastikkonsulenten.

Det kanske är onödigt att säga något om konsulenten för husligt arbete, som herr Malmborg i Skövde talade om. Jag måste bekänna att jag blev ganska överraskad över att man, när Kungl. Maj:t i detta fall tagit ett så stort steg framåt, kan påstå att Kungl. Maj:ts förslag innebär ett underkännande av det husliga arbetets värde. Jag tycker tvärtom att förslaget innebär ett högt värdesättande av det arbete det här är fråga om. Därför kan jag för min del inte reflektera på något annat än Kungl. Maj:ts förslag, vilket är detsamma som

Anslag till avlöningar vid skolöverstyrelsen. (Forts.)

utskottets hemställan på denna punkt, vartill jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Fröken **Nygren**: Herr talman! Jag kan inte underlåta att erkänna att det var med stor tillfredsställelse man konstaterade att arvodestjänsten i husligt arbete i skolöverstyrelsen förvandlades till en heltidstjänst. Men när man, som ju också herr statsrådet deklarerade här, verkligen är på det klara med denna tjänsts stora betydelse och vill tillmäta den det värde, som man i diskussionen för övrigt numera allmänt tillmäter den, så kan jag inte godkänna den motiveringen att man inte, därför att man nu ändrar en mindre väl avlönad arvodestjänst på deltid till heltidstjänst med placering i lönegrad Eo 23 — vilket givetvis innebär en mycket stor förbättring — skulle kunna ta steget fullt ut och placera vederbörande åtminstone i lönegrad Eo 24, som i motionen föreslagits. Det är väl just när man inrättar tjänsten som heltidstjänst, som frågan om lönesättningen bör klarläggas. Det bleve säkerligen mycket svårt att senare få till stånd en ändring.

Om det bara vore själva lönen som vore beroende av placeringen, kanske man inte skulle säga så mycket om det. Men nu förhåller det sig på det sättet att just mellan Eo 23 och Eo 24 går gränsen för semestern. Det blir en längre semester för innehavaren om hon placeras i Eo 24, och detta har sin stora betydelse inte bara för hennes möjligheter till rekreation, utan — vilket är av inte mindre värde — också för hennes möjligheter att delta i föreningsliv och konferenser av olika slag på hennes verksamhetsområde och att följa med inom den nya facklitteraturen. Hela hennes verksamhet måste ju befrämjas av att man ordnar det så att hon får dessa möjligheter. Jag skulle anse det mycket klokt om man biträdde motionen och tillerkände innehavaren av tjänsten en placering i lönegrad Eo 24. Jag vill därför, herr talman, i detta sammanhang yrka bifall till motionerna I: 73 och II: 125.

När jag ändå har ordet, herr talman, skall jag be att också något få beröra gymnastikkonsulentbefattningen, och i det fallet ber jag få yrka bifall till reservationen.

Det är visst sant, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet här säger, att det inte alls är ovanligt att den som har inspektionstjänst är lägre avlönad än den vars verksamhet han skall inspektera. Jag vet mycket väl hur det är ställt med undervisningsrådets löner. Men det kan inte vara välbetänkt att ordna saken på det viset. Därför tycker jag att man bör använda det här tillfället att rätta till förhållandet inom *ett* område för att sedan kunna gå vidare. Inte därför att en person inte skulle kunna tillvinna sig respekt och förrätta inspektion på behörigt sätt därför att han har lägre tjänsteställning, ty det är ju alldeles givet att det är andra omständigheter som inverka därvidlag. Men man måste väl ändå vara angelägen om att inom skolöverstyrelsen få verkligt välkvalificerade krafter, och man måste ju räkna med människorna sådana de äro. Det är knappast tänkbart att en rektor vid ett allmänt läroverk accepterar en förflyttning till skolöverstyrelsen — som i och för sig skulle betyda en befordran eftersom överstyrelsen är en överordnad myndighet — om förflyttningen medför försämrade löneställning.

Det må vara hur det vill med det resonemang som herr Svensson i Grönvik här för — faktum är att vi få ta människorna sådana de äro. Och det är väl ändå ur statens synpunkt önskvärt att försäkra sig om en väl kvalificerad kraft. Nu har naturligtvis ecklesiastikministern rätt i att staten inte alla gånger kan konkurrera med de kommunala myndigheterna som ha möjlighet att betala högre löner än statsverket, i vissa fall blir det ju också att konkurrera med det privata näringslivet som kan gå ännu högre i lönesättning. För statstjänster

Anslag till avlöningar vid skolöverstyrelsen. (Forts.)

bestämmer ju riksdagen lönerna. Jag tycker det är litet märkvärdigt att riksdagen sätter lägre lön för en högre tjänst än för en lägre.

Herr **Hoppe**: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast för att stilla och fridsamt säga till herr Svensson i Grönvik att han totalt missuppfattat mitt yttrande, när han därav drog den slutsatsen att jag skulle stå såsom en mer markant representant för en mammonistisk livssyn.

Bakom mitt anförande, där jag rekommenderade högre lönegrad för gymnastikkonsulenten, låg samma tanke som fröken Nygren nyss gav uttryck åt, nämligen att man får ta världen som den är. När det är frågan om att söka platser ta människorna ju hänsyn också till de löner som betalas. Vi befinna oss i en värld, där Mammon betyder mycket, och där även herr Svensson i Grönvik tycks känna sig rätt hemmastadd.

Min egentliga motivering var ju att vad det framför allt gällde var att på denna mycket ansvarsfulla och krävande post få den mest kvalificerade. Lärare vid folkskole- och småskoleseminarierna ha ofta möjlighet till extrainkomster. Om befattningen som gymnastikkonsulent placeras i samma lönegrad som lärarbefattningar vid dylika seminarier blir tjänsten som gymnastikkonsulent inte tillräckligt lockande i ekonomiskt avseende. Jag tar hänsyn till människorna sådana de äro.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet erinrade om att det finns en del fall, där den inspekterande har lägre tjänsteställning och lön än den vars verksamhet han inspekterar. För min personliga del anser jag, att man borde ta under övervägande om detta är lämpligt och undersöka, om det inte vore bättre att i dylika fall flytta upp den inspekterande i högre tjänsteställning. Men som sagt, för mig är i detta fall det verkligt avgörande att man får den allra bästa kraft som gymnastikkonsulent i skolöverstyrelsen, och jag tror att en av förutsättningarna härför är att denna befattning får en god lönegradsplacering.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först beträffande inplaceringen av befattningen som gymnastikkonsulent propositioner dels på bifall till utskottets förslag i fråga om denna befattning dels ock på bifall till den av herr Pauli m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen i motsvarande del; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Härefter framställde herr talmannen beträffande placering i lönegrad av befattningen som konsulent i husligt arbete propositioner dels på bifall till utskottets förslag i fråga om denna tjänst dels ock på bifall till motionerna I: 73 och II: 125; och biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande del.

Slutligen blev på av herr talmannen därå givna proposition utskottets hemställan i denna punkt i övrigt av kammaren bifallen.

Punkten 126.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 127.

Lades till handlingarna.

Punkterna 128—132.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 133.

Lades till handlingarna.

Punkten 134.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 135.

Lades till handlingarna.

Punkterna 136—139.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Bidrag till
högre goss- och
samskolor.*

Punkten 140, angående privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Håstad**: Herr talman! Endast ett par ord. Här föreligga två förslag. Det ena är Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag om provisorisk löneförbättring för lärare vid privatläroverken. Det andra förslaget innehålls i en motion som väckts av mig och går ut på att lärarna vid privatläroverken skola komma i åtnjutande av den provisoriska löneförbättring, som generellt beslöts för någon månad sedan för statstjänarna och vissa grupper arvodister.

När utskottet behandlade min motion i februari förklarade utskottet att utskottet inte ville ta ställning till den förrän i samband med behandlingen av det kungl. förslaget om den provisoriska löneförbättringen åt privatläroverkens lärare. Det låg ett visst löfte i denna skrivning ifrån utskottets sida. Men när nu åttonde huvudtiteln framlagts visar det sig att utskottet anser sig inte heller nu kunna ta ställning till frågan utan förutsätter att 1944 års lönekommitté för privatläroverken först skall framlägga sitt förslag, någonting som väl inte kan ske, antar jag, förrän tidigast någon gång i höst och troligen först nästa vår.

Jag har i motionen framhållit att Kungl. Maj:ts föreliggande förslag avser en provisorisk förbättring för privatläroverkens lärare i syfte att i avbidan på en definitiv reglering »i någon mån avhjälpa de mest påtagliga missförhållandena», för att citera departementschefen. Man skulle alltså minska löneskillnaden mellan de statliga läroverken och de enskilda. Emellertid har man senare ökat denna skillnad genom att de statliga läroverkens lärare fått de provisoriska lönetillägg, som beslötos i februari.

I det läge, vari frågan för närvarande befinner sig, är det givetvis uteslutet att tänka sig något annat resultat än det, vartill utskottet här kommit. Jag vill i alla fall i utskottets uttalande på s. 68 se ett godkännande i princip av rättmätigheten i den förbättring av mera definitiv natur som här ställts i utsikt för privatläroverkens lärare. Även om jag beklagar att riksdagen inte i år kunnat se sig i stånd att verkligen avhjälpa de mest påtagliga missförhållandena i högre grad än som nu har skett, vill jag uttala den förhoppningen att frågan senast nästa år skall få en för denna lärargrupp och vårt kulturella liv överhuvud gynnsam lösning.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 141—158.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 159.

Lades till handlingarna.

Punkten 160.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 161.

Lades till handlingarna.

Punkterna 162—178.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 179, angående folkskolor m. m.: Bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning. *Bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning.*

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 182, föreslagit riksdagen att till förevarande ändamål för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till Folkskolor m. m.: Bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Heiding*, *Mannerskantz*, *Gustav Emil Andersson*, *Svensson* i Grönvik och *Rubbestad*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till Folkskolor m. m.: Bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 875 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde

Herr *Svensson* i Grönvik: Herr talman! Jag har jämte några andra utskottsledamöter fogat en reservation vid denna punkt och skall därför be att få säga några ord.

Skolöverstyrelsen har anhållit, att nu utgående anslag till bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning måtte höjas med 250 000 till 750 000 och med hänsyn till de olägenheter, som kunna uppstå vid prövningen av nyinkomna ansökningar, att anslaget måtte givas karaktären av förslagsanslag. Statskontoret, som hörts i ärendet, har avstyrkt förslaget i sistnämnda del, och departementschefen har icke heller velat gå med på någon förändring av anslagets karaktär, men såsom korrektiv mot de åsyftade olägenheterna föreslagit en höjning av det av överstyrelsen begärda anslaget med ytterligare 250 000 till 1 miljon kronor. Jag har försökt fundera ut, om jag tidigare här i riksdagen varit med om att ett statsråd begärt en så väsentlig höjning, som det här är fråga om, av ett anslag, som en ansvarig statlig myndighet begärt. För att kunna få en viss elasticitet i fråga om möjligheten att kunna bevilja nya bidrag har statsrådet funnit en viss marginal för utgifterna nödvändig och därför föreslagit denna höjning med 250 000 kronor utöver vad den ansvariga myndigheten begärt.

Det föreligger emellertid en annan omständighet än den anförda, som för mig måste spela en viss roll. I utskottets recit heter det, att vid ingången av 1946 fanns å anslaget tillgänglig en odisponerad summa av cirka 716 000 kronor inberäknat det anslag å 500 000 kronor, som fanns uppfört för innevarande budgetår. Läggs härtill det anslag, som vi reserverar föreslagit, kommer det att finnas tillgängligt ett belopp av över 1,5 miljoner kronor. Man kan då fråga sig, om det under nuvarande förhållanden överhuvud taget finns någon möjlighet att anskaffa byggnadsmateriel för ett större belopp än det sistnämnda för detta ändamål. Det är med hänsyn härtill, herr talman, som

Bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning. (Forts.)

jag — utan att i övrigt på något sätt vilja underkänna värdet av motiven för skolhemsbyggnandet — velat vara med om en besparingsaktion på denna punkt; till förekommade av varje missförstånd vill jag sålunda särskilt understryka, att det på intet sätt ligger någon ovilja mot skolhemsbyggnandet bakom denna reservation. Det hela är för oss reservanter en rent teknisk budgetfråga. Det gäller om riksdagen här utöver det belopp den ansvariga myndigheten begärt skall bevilja 125 000 kronor, såsom vi reservanter föreslagit, eller 250 000 kronor, som Kungl. Maj:t begärt. Såvitt man nu kan döma skulle enligt vår mening med de medel, som finnas reserverade, och med de anslag, vi reservanter föreslagit, till Kungl. Maj:ts förfogande stå en större summa än som kan tagas i anspråk för anskaffande av den byggnadsmateriel varom här kan bli fråga. Gentemot denna ståndpunkt invänder man från utskottets sida, att det härvidlag är fråga om ett reservationsanslag och att de pengar, som icke gå åt för här ifrågavarande ändamål, komma att sparas för framtiden, vilket icke skulle vara någon olycka. Ur budgetär synpunkt finna vi reservanter det vara ett olyckligt resonemang, att det inte skulle spela någon roll, om riksdagen på detta sätt beviljar en eller annan miljon mer än som behövs; det är en princip, som jag för min del icke kan godkänna. Jag nödgas därför, herr talman, yrka bifall till den av herr Heiding m. fl. avgivna reservationen, vilken går ut på att anslaget, som enligt utskottsmajoritetens förslag skall utgå med en miljon kronor, begränsas till 875 000 kronor.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Erlander**: Herr talman! Jag ber först att få konstatera, att det i sak icke föreligger någon skiljaktig mening mellan utskott och reservanter och ej heller mellan reservanterna och Kungl. Maj:t. Alla parter äro nämligen överens om, att detta är ett viktigt och angeläget ärende. Vad diskussionen här rör sig om är egentligen något rent formellt eller frågan om vilket belopp, som med sannolikhet kan tänkas bli förbrukat och som man därför skall ta upp i budgeten.

Jag medger villigt, att det vid läsningen av åttonde huvudtiteln kan förefalla som om reservanterna hade goda skäl för sin ståndpunkt, men jag tror att reservanterna måste medge, att sedan jag lämnat några »dagsfärsk» siffror angående belastningen och dispositionen av här ifrågvarande anslag även denna formella meningsskiljaktighet mellan reservanternas och utskottsmajoritetens ståndpunkt bör kunna försvinna.

Det förhåller sig nämligen så att av det beviljade anslaget återstå odisponerade 147 000 kronor, vilket alltså är det belopp Kungl. Maj:t nu har att röra sig med. Hos skolöverstyrelsen ligga ansökningar, som äro fullt klara för bifall, avseende skolhem för tillhoppa 500 000 kronor. Överstyrelsen har vidare funnit — låt vara att ritningarna icke äro fullt färdiggranskade — att behov föreligger av ytterligare två skolhem, och eftersom varje hem kostar 200 000 kronor i statsbidrag gör detta ytterligare 400 000 kronor, slutligen föreligga kommunala beslut om byggnadet av ytterligare fyra skolhem, innebärande i statsbidrag ett sammanlagt belopp av 800 000 kronor. Om kammarens ledamöter göra sig besvär att räkna samman dessa belopp skola ni finna, att slutsumman blir 1 700 000 kronor. Till mitt förfogande stå ungefär 150 000 kronor, och rätteligen borde jag alltså få ett anslag på omkring 1 500 000 kronor. Kommunerna ha visserligen gjort sitt, men det kan tänkas att behandlingen av några av de icke slutgiltigt avgjorda ärendena kommer att draga rätt långt ut på tiden. Därför tror jag, att Kungl. Maj:t kommer att reda sig med det belopp Kungl. Maj:t begärt. Däremot är det, herr talman, icke säkert, att icke

Bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning. (Forts.)

risk finns för att ett bifall till reservanternas förslag kan leda till att ett skolhemsbygge, som måste betecknas såsom mycket angeläget och som ligger komplett färdigt till utförande, måste uppskjutas av rent formella skäl, därför att Kungl. Maj:t icke har pengar till sitt förfogande för detsamma. Jag tror att det vore oklokt att ta en dylik risk för en så pass liten summa, som det här är fråga om — en reservation på något hundratusental kronor — som på intet sätt kan inverka vare sig på skattetrycket eller det statsfinansiella läget.

Herr talman! Efter de upplysningar jag här lämnat tror jag för min del, att kammaren med ganska stort lugn kan följa Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens förslag.

Herr Falla: Herr talman! Det här ifrågavarande anslaget till uppförande av skolhem är avsett att komma sådana trakter av vårt land till godo, som äro glest bebyggda, där man har lång väg till skolan och dåliga skolformer och där skolväsendet överhuvud taget är efterblivet. Dylika olägenheter och brister skulle som sagt avhjälpas med bidrag från detta anslag. Jag tror att vi alla äro överens om att det är en verkligt tvingande angelägenhet, att skolväsendet i dessa efterblivna och illa ställda distrikt blir förbättrat, och vid sådant förhållande förefaller det mig som om det icke skulle vara särskilt lämpligt att pruta på det av Kungl. Maj:t begärda anslaget.

Reservanten, herr Svensson i Grönvik, redogjorde nyss för ärendet och uttryckte därvid sin förvåning över att departementschefen föreslagit en relativt stor höjning av det utav den ansvariga myndigheten begärda beloppet. Detta förhållande sammanhänger ju emellertid med den omständigheten, att skolöverstyrelsen föreslagit att det av överstyrelsen begärda anslaget på 750 000 kronor skulle få förslagsanslags karaktär. Meningen härmed var ju att anslaget skulle kunna överskridas, och att det sålunda icke skulle vara någon risk förenat med att anslaget sattes till så lågt belopp som 750 000. Genom att anslaget gjordes till förslagsanslag kunde man alltså med andra ord disponera större belopp än 750 000 kronor. Kungl. Maj:t har emellertid velat bibehålla anslagets karaktär av reservationsanslag för att man icke skall komma att hamna i det tillstånd av obestämdhet, som ett förslagsanslag regelmässigt för med sig, men för att kunna vara säker på att medelsbehovet skall kunna fyllas har departementschefen begärt ett belopp av en miljon kronor. Det är mycket möjligt, ja, kanske till och med sannolikt att om vi följa skolöverstyrelsen och bevilja 750 000 kronor och samtidigt göra anslaget till förslagsanslag det hela nästkommande budgetår kommer att kosta oss icke en miljon utan kanske bortåt $1\frac{1}{4}$ eller $1\frac{1}{2}$ miljon kronor. Det kanske skulle dra mera pengar på det sättet än om man nu följer statsverkspropositionen och utskottsforöslaget och alltså höjer beloppet men bibehåller anslagets karaktär av förslagsanslag. Reservanterna vilja visserligen bibehålla anslagets karaktär av reservationsanslag, men de nöja sig med ett lägre belopp än det av Kungl. Maj:t föreslagna, nämligen 875 000 kronor. Jag tror icke att den sparsamhet herr Svensson i Grönvik rekommenderar är ändamålsenlig. Alltjämt föreligger ju ett stort behov av anslag. Det behöves anslag till omkring 40 skolhemsbyggen, och vi äro alla överens om att detta behov är angeläget och bör tillgodoses. Frågan är bara om den takt, i vilken det är möjligt att under kommande budgetår bygga skolhem. Den frågan lär ingen och således icke heller reservanterna kunna lämna något bestämt svar på.

Efter de upplysningar departementschefen lämnat förefaller det som om ett belopp av en miljon kronor skulle kunna komma till användning och kanske mera än så, om det stode till förfogande. Som ärendet ligger till kan jag icke finna någon möjlighet till en verklig besparing på detta område, ty bromsar man

Bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning. (Forts.)
upp takten nu, måste man det kommande budgetåret och måhända budgetåren framöver öka takten så mycket mera. Det är bäst att skolhemsbyggandet får fortgå kontinuerligt i den takt, som tillgången på byggnadsmateriel och arbetskraft tillåter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Icke ens efter de uppgifter departementschefen här lämnat tror jag man behöver vara orolig för att man icke skall ha möjlighet att även med det anslagsbelopp reservanterna föreslagit kunna tillmötesgå alla de krav i fråga om byggandet av skolhem, som under kommande budgetår praktiskt kunna realiseras.

Hur ligger nu denna fråga egentligen till? Jo, av de för budgetåren 1936/41 och 1942/46 anvisade anslagen, tillhoppa 2 250 000 kronor, har det endast gått åt 1 533 985 kronor. Sett mot bakgrunden av detta förhållande tycker jag verkligen, att det är att visa alltför stor elasticitet så att säga, om man enbart på detta område nu skall bereda möjlighet att bygga för ett belopp överstigande en miljon kronor; det skulle innebära en fördubbling för att inte säga mångdubbling av den tidigare byggnadsverksamheten. Herr statsrådet räknade upp de många förslag, som redan ligga färdiga, men jag undrar vilket resultat vi skulle komma till, om vi räknade också med de olika förslag, som föreligga i fråga om andra skolbyggnader. Jag tror att vi skulle komma till det resultatet, att vi icke ha möjlighet att bygga mer än som blir möjligt med den proportion som föreslagits i reservationen.

Det är riktigt som statsrådet säger, nämligen att det icke föreligger någon skillnad i sak mellan utskottets och reservanternas ståndpunkt och att det bara är en lämplighetsfråga om man bör anvisa ett större belopp än man vid ett välvilligt bedömande anser vara det för det ifrågavarande ändamålet lämpliga.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Erlander**: Jag vill fästa herr Svenssons i Grönvik uppmärksamhet på att här föreligger ett mycket starkt uppdämt behov. År 1944 presenterades en redogörelse för hur många skolhem som i våra fattiga bygder skulle behövas för att skolväsendet skulle anses vara bringat på rimlig nivå. Det var icke mindre än fyrtio stycken skolhem som angivas som angelägna.

Jag vill vidare fästa de ärade reservanternas uppmärksamhet på att riksdagen vid behandlingen i följd av motsvarande anslagsfråga uttryckligen framhöll angelägenheten av att tillräckliga anslagsmedel ställdes till förfogande för ifrågavarande ändamål och förutsatte att Kungl. Maj:t hade uppmärksamheten riktad på önskvärldheten av att skolhem skulle kunna inrättas i större utsträckning än för det dåvarande ägde rum. Jag tycker, herr talman, att när Kungl. Maj:t så troget följt riksdagens bestämt uttalade önskemål, är det litet hårt, när man nu kommer med kritik och säger att vi skjutit över målet.

Beträffande den av herr Svensson i Grönvik i senare delen av hans anförande framförda synpunkten, att dessa byggen skulle så att säga hota att tränga ut andra angelägna byggen, skulle jag vilja säga, att det väl icke är kammarens ledamöter alldeles obekant, att jag har ett förflutet inom ett annat departement än ecklesiastikdepartementet och att jag där under åtskillig tid hade att bära ansvaret för byggnadsregleringen och byggnadsransoneringen. Jag kan försäkra de ärade reservanterna, att samma principer, som jag då sökte följa, och samma stränghet vid behandlingen av de olika byggnadsärendena söker jag följa ännu i dag som ecklesiastikdepartementets chef. Jag tror ej, att den nuvarande byggnadsberedningen har anledning påstå, att jag

Bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning. (Forts.)

försöker att på ett otillbörligt sätt tillgodose de ecklesiastika byggena i den trängda situation där vi befinna oss. Jag vet, att många kommunalmän tycka, att jag gått för hårt fram och varit för njugg då det gällt ecklesiastika ärenden. Jag anser emellertid, att det är en så angelägen sak att låta bygga skolhem för barn i våra fattiga bygder, att jag icke vill taga på mitt ansvar, att ansökningar, som i alla andra avseenden äro fullt klara, av formella skäl icke skola kunna bifallas.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 180.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 181.

Lades till handlingarna.

Punkterna 182—184.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 185, angående folkskolor m. m.: Underhålls- och materielbidrag.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 189, föreslagit riksdagen att till Folkskolor m. m.: Underhålls- och materielbidrag för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor.

*Underhålls-
och materiel-
bidrag vid
folkskolorna.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *Persson* i Landafors *m. fl.* väckt motion (II: 314), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta anhålla hos Kungl. Maj:t om utarbetade grunder för erhållande av statsbidrag till folkskoledistriktet för anskaffande av ljudfilmsapparat (smalfilm) för undervisningsändamål.

Utskottet hemställde,

- a) att riksdagen måtte till Folkskolor m. m.: Underhålls- och materielbidrag för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor;
- b) att motionen II: 314 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr *Persson* i Landafors: Herr talman! Jag har tillsammans med några andra kammarmedlemmar väckt en motion, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta anhålla hos Kungl. Maj:t om utarbetade grunder för erhållande av statsbidrag till folkskoledistriktet för anskaffande av ljudfilmsapparat för undervisningsändamål. Vi anse nämligen, att talfilmen bör i allra största utsträckning tagas i undervisningens tjänst, när det gäller folkskolorna.

Nu har utskottet hänvisat till att frågan om grunderna för dispositionen av förevarande anslag under punkten 185:o) är föremål för utredning av 1945 års folkskolesakkunniga. Då utskottet utgår ifrån att det i motionen berörda spörsmålet kommer att upptagas till omprövning i samband med nämnda utredning, saknas enligt utskottets mening anledning att i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning i av motionärerna angiven riktning.

Jag anser däremot, att om 1945 års folkskolesakkunniga ha möjlighet att upptaga detta spörsmål till närmare prövning och utredning, hade det varit

Underhålls- och materielbidrag vid folkskolorna. (Forts.)
 angeläget, att riksdagen också hade sagt sin mening och hänvisat frågan dit. Det är så mycket mera angeläget beträffande denna fråga som vi vid punkten 43 på föredragningslistan få att behandla en av fru Västberg väckt motion, nr 386, där det gäller främjandet av tillkomsten av upplysningsfilmer för spridande av kunskap om samhällets sociala hjälpverksamhet. Här har man två sidor av samma sak, dels frågan om statsmakternas främjande av upplysningsfilmer på det av fru Västberg angivna området och dels å andra sidan också möjligheten att få statsbidrag för anskaffande av filmapparater ute i skoldistriktet. Beträffande fru Västbergs motion visar det sig också, att samtliga remissmyndigheter tillstyrkt den begärda skyndsamma utredningen beträffande befrämjandet av denna filmproduktion.

Under sådana förhållanden bör man ju också förr eller senare tänka på att vi ute i skoldistriktet behöva få bättre möjligheter än vi för närvarande ha att anskaffa apparater. Dessa äro nämligen för dyra för att skoldistriktet överhuvud taget nu skola kunna anskaffa dem. Det behöves statsbidrag för detta ändamål. Vidare skulle genom statsmakternas åtgärder på detta område man kunna få mera tillfredsställande priser på dessa filmapparater. Man skulle säkerligen kunna pressa ner priserna på desamma och bereda större möjligheter för skoldistriktet att anskaffa dem.

Jag anser alltså, att utskottet behandlat vår motion för snävt. Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Det är så som utskottet skrivit, att den fråga som beröres i motionen II: 314, som den föregående talaren talade för, är föremål för utredning av 1945 års folkskolesakkunniga. Det är ju en gammal tradition här i riksdagen, att utredningen i frågor som äro föremål för utredning eller äro av sådan art, att de alldeles självklart komma under utredning, icke bör av riksdagen föregripas. Här gäller det ett ärende i just det läget. Även om utskottet skulle ha gjort sig mödan att undersöka de förhållanden, som här skulle motivera en framställning till Kungl. Maj:t, hade detta icke tjänat något nyttigt syfte. I motionen är det fråga om att Kungl. Maj:t måtte utarbeta grunder för erhållande av statsbidrag för folkskole-distriktens anskaffande av ljudfilmsapparater för undervisningsändamål. Men då denna fråga redan är under utredning, kan man anse att motionen bifallits, innan den väckts! Under sådana förhållanden finnes det ingen anledning att nu göra en förnyad framställning till Kungl. Maj:t.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren vad utskottet i denna punkt hemställt.

Punkterna 186—195.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 196.

Lades till handlingarna.

Punkterna 197 och 198.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 199.

Lades till handlingarna.

Punkterna 200—227.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 228.

Lades till handlingarna.

Punkterna 229—238.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 239.

Lades till handlingarna.

Punkterna 240—245.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 246, angående befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare.

Anslag till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Fahlman**: Herr talman! Sedan mer än femtio år ha hantverkets målsmän i vårt land sökt få till stånd en effektivare rekrytering av hantverksyrkena genom en grundligare lärlingsutbildning. Då detta icke kunnat ske genom organisationernas egna åtgärder, har statsmakternas medverkan härför genom upprepade framställningar påkallats. Senast har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 april 1943 Sveriges hantverks- och småindustriorganisation anhållit, att proposition måtte föreläggas riksdagen angående lärlingsutbildningen inom hantverket i huvudsak överensstämmande med 1936 års hantverkssakkunnigas betänkande.

Giltigt är alltjämt ordspråket, att ingen vet bättre var skon klämmer än den som bär den. Hantverket hade därför haft anledning att förvänta, att något större hänsyn skulle tagas till de framställningar och påpekanden, som gjorts av hantverksorganisationerna och vilka icke härledas av självändamål utan av avsikten att konservera en värdefull produktions- och näringsgrupps möjligheter att främja stora samhällsintressen.

Hantverkets utbildningsfrågas vikt och betydelse för näringslivet framgår av det förhållandet, att antalet hantverksföretag enligt 1931 års företagsräkning uppgick till 88 000 och de anställda till i runt tal 350 000 personer, däri inkluderade företagsledare, utgörande cirka 42 procent av sammanlagda antalet inom såväl hantverket som industrien sysselsatta personer.

Enligt samma företagsräkning uppgick årsomsättningen för hantverket till 2,2 miljarder kronor, motsvarande närmare hälften av industriens tillverkningsvärde under ett år. Hantverkets betydelse kan emellertid icke enbart mätas i siffror. Den stora grupp egna företagare, som hantverket uppvisar, utgör genom sin initiativkraft i och för sig en stor tillgång för samhället. Det kvalitetsarbete, som hantverket utför, har likaledes stort värde i produktionslivet.

Vad särskilt angår hantverkets utbildningsproblem torde följande synpunkter vara beaktansvärda. Det bör ingå i det allmänna medvetandet, att hantverkets utbildningsmöjligheter äro så välordnade, att hantverksbanan blir något eftersträvanvärt för intelligent och framåtsträvande manlig och kvinnlig ungdom. Den omständigheten, att utbildningsmöjligheterna inom hantverket för

Anslag till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare.
(Forts.)

närvarande ej äro tillfredsställande ordnade, har otvivelaktigt bidragit till ett alltför stort tillskott till de mera intellektuellt betonade yrkena och till de så kallade manschettyrkena till förfång för de praktiska yrkenas rekrytering.

Vad vill nu hantverket? Kort uttryckt: en lärlingslag med bestämmelser av tvingande natur i syfte att binda lärlingen under lärlingstiden tre, fyra eller fem år samt, under den tid lärlingen utbildas, ett bidrag till denna utbildning med ett belopp som är angivet till 1 600 kronor. Överstyrelsens förslag går ut på en lärlingsutbildning på frivillighetens grund och med ett anslag av 900 kronor.

Som en jämförelse kan erinras om att verkstadsskoleutredningen i sitt betänkande angående centrala verkstadsskolor beräknade kostnaderna för de av utredningen föreslagna 23 skolorna vid fullständig utbyggnad — förutom engångskostnaden på cirka 21 miljoner kronor — till 3 243 000 kronor årligen, varav staten skulle bidra med cirka 2 537 000 kronor och vederbörande huvudman, landsting eller annan, med cirka 706 000 kronor. Då enligt förslaget 3 519 elever skulle kunna erhålla utbildning i skolorna, uppgick det i nämnda betänkande beräknade statsbidraget per elev till 721 kronor årligen eller, om man medräknar räntan på engångskostnaderna, mer än dubbelt mot det av hantverket föreslagna bidragsbeloppet vid utbildning hos hantverksmästare.

Alltjämt komma de bästa lärlingarna från hantverksmästarna och icke från verkstadsskolorna. Det är därför ett slöseri med allmänna medel att icke fullt utnyttja möjligheterna till utbildning hos hantverksmästarna.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har föreslagit en något modererad lagstiftning i ämnet. Hantverksorganisationernas representant i styrelsen Stefan Anderson har i huvudsak biträtt förslaget, därför att han ansett, att om överstyrelsens förslag genomfördes skulle det medföra betydande fördelar för lärlingsväsendet inom hantverket. Herr Anderson har emellertid till protokollet dessutom anfört följande: »Syftet med överstyrelsens förslag till lärlingslag är ju att överstyrelsen, som samtidigt är tillsynsmyndighet för lärlingsväsendet i riket, i samarbete med yrkesorganisationerna skall söka få till stånd ett system för lärlingsutbildning inom hantverket, som i största möjliga utsträckning skänker utbildningen erforderlig stadga och effektivitet.»

Det måste tyvärr bli så att en betydande kvalitetsskillnad kommer att föreligga mellan den utbildning, som sker med stöd av lärlingslagen, och den som kommer att äga rum hos hantverksmästare, vilka icke frivilligt vilja ställa sig lagen till efterrättelse och över vilka yrkesorganisationerna icke ha något inflytande.

Slutligen må framhållas, att utbildningsfrågan i första hand är ett spörsmål av betydelse för ungdomen, som skall få sin livsuppgift inom hantverket. Denna ungdom har rätt att fordra garantier för en fullgod utbildning och skall ej behöva riskera att såsom nu ofta är fallet alltför sent upptäcka, att den utbildning som erhållits på arbetsplatsen icke motsvarar gjorda förväntningar och icke leder till åsyftat resultat.

Det är enligt min mening en samhällets plikt att tillse, att sådana förhållanden skapas, att åt ungdomen kunna givas dylika garantier. Att överstyrelsens för yrkesutbildning förslag ej föranlett statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att framlägga förslag till lag om yrkesutbildning inom hantverket är nedslående för hantverkarna i vårt land. Hantverkets lärlingsfråga kommer icke att kunna lösas inom överskådlig tid på det sätt arbetsmarknadskommissionernas yrkesutbildningskommitté i betänkande 1944 föreslagit. Detta förslag innebär nämligen, att lärlingsfrågan skulle lösas avtalsvägen genom en aktivisering av organisationernas arbete på detta område. Kommittén synes icke ha

Anslag till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare.

(Forts.)

förutsättningar för att bedöma hantverkets problem. Det är för övrigt icke så underligt, då det är ett verkligt svårt problem. Då det väl får anses vara ett samhällsintresse av största räckvidd, att denna fråga löses på ett för hantverket tillfredsställande sätt, är det troligt, att den på nytt kommer upp i riksdagen. Då skolformen »decentraliserade verkstadsskolor» föreslås avskaffad endast därför att hantverket nu tillerkännes högre och flera lärlingsunderstöd, finns det anledning att varna för den optimism, som tar sig uttryck i förhoppningarna om att dessa understöd skola medföra en så utökad utbildning, att de decentraliserade verkstadsskolorna bli överflödiga.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Erlander**: Herr talman! Jag vill försäkra den senaste ärade talaren, att det icke var bristande intresse för hantverkets utbildningsfrågor som föranledde Kungl. Maj:t att intaga den ställning, som propositionen utvisar. Jag har haft tillfälle att i första kammaren redogöra för min syn på yrkesutbildningsproblemen, och jag skall icke trötta kammarledamöterna med att upprepa vad jag där sade, utan vill endast konstatera, att jag delar den föregående talarens uppfattning, att yrkesutbildning för såväl hantverket som industrien och jordbruket är en av de centrala frågorna, icke bara för vårt undervisningsväsen utan för samhället överhuvud taget, framför allt kanske med hänsyn till den brist på ung rörlig arbetskraft, som med säkerhet kommer att drabba vår folkhushållning under de närmaste årtiondena. På den punkten finns det ingen som helst skiljaktig mening mellan mig och den föregående talaren. Men när jag, trots att jag gärna ville lyssna till vad hantverkets organisationer hade att anföra, ändå icke ville gå in för lagstiftning, var det helt enkelt därför att det föreföll mig som om tidpunkten att nu aktualisera kravet på en lärlingslagstiftning vore den sämst tänkbart valda. Parterna på arbetsmarknaden ha nu visat ett starkt intresse för yrkesutbildningen. Vi ha fått en kommitté som heter arbetsmarknadsorganisationernas yrkesutbildningskommitté. Den har börjat sin verksamhet för något år sedan, och båda de stora organisationer, som här äro representerade, LO och arbetsgivarföreningen, vilja söka bidra till lösningen av detta väldiga problem utan alltför mycken inblandning från statens sida genom lagstiftning.

Jag måste säga mig att, hur välvilligt man än annars skulle ställt sig till kravet på en lärlingslagstiftning, man ju måste bli ganska tveksam om det — efter det dessa organisationer deklarerat sin vilja att försöka komma till rätta med detta stora allvarliga problem på frivillighetens väg — skulle vara lämpligt att blanda sig i saken genom en lagstiftning när dessutom, herr talman, lagstiftningen skulle få sådan karaktär, som innebäres i utformningen av överstyrelsens förslag, och något annat förslag ha vi ju icke att diskutera. Detta förslag har fått en sådan utformning, att lagstiftningens tillämpning i det enskilda fallet skulle komma att bli beroende av frivilliga överenskommelser. Då måste jag ytterligare fråga mig: är det icke att störa en begynnande utveckling att ge sig in med lagstiftningsmaskineriet, när man ändå icke vågar ta steget fullt ut och föreslå en obligatorisk lagstiftning? Jag kan icke förstå, att det icke skulle vara möjligt att åstadkomma lika stor respekt för arbetsmarknadsparternas rekommendationer som det skulle vara att åstadkomma respekt för en lagstiftning, vars tillämpning ändå ytterst skall komma att vila på frivillighetens grund.

Dessa, herr talman, ha varit skälen, i allra största korthet redovisade, för den i propositionen intagna ståndpunkten, men den som läser s. 488 i propositionen finner hur pass försiktigt jag tagit position. Jag har sagt, att det är

Anslag till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare.
(Forts.)

olämpligt med en lagstiftning nu och att vi böra pröva oss fram på frivillighetens väg. Staten bör därför icke lägga sig i saken nu, men var och en som läser propositionen uppmärksamt ser ju, att om icke denna fråga blir löst på frivillighetens väg, så anser jag det sannolikt, att vi få gå in för en lagstiftning. Om man ser saken på detta sätt, tror jag att vi bättre gagna hantverkets intressen på denna punkt genom att vänta ett par år, innan vi gripa till lagstiftningsåtgärder, som kunna komma att förrycka utvecklingen.

Herr **Fahlman**: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det intresse som tagit sig uttryck i hans yttrande. Jag vill emellertid erinra om att hantverkets spörsmål icke äro jämförbara med jordbrukets och med industriens, som ha fastare organisationsformer, utan man måste se på detta problem på ett helt annat sätt. Jag har tacksamt noterat, att statsrådet emellertid framdeles vill följa denna fråga med den uppmärksamhet som den är värd. Jag medger gärna, att den lösning som överstyrelsen har kommit med icke heller tillfredsställer hantverket.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 247—252.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 253.

Lades till handlingarna.

Punkterna 254—256.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Motioner om
anslag till
lungsjukas
riksförbunds
studieverks-
samhet.*

Punkten 257, angående understöd till de lungsjukas riksförbunds studieverksamhet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *P. Olofsson* m. fl. (I: 32) och den andra inom andra kammaren av herrar *Jonsson* i Järvsand och *Adolfsson* (II: 41), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till de lungsjukas riksförbund bevilja ett anslag av 10 000 kronor till studieverksamhet.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 32 och II: 41 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Adolfsson**: Herr talman! Anledningen till att herr *Jonsson* i Järvsand och jag väckt en motion om att till de lungsjukas riksförbund skulle beviljas ett anslag av 10 000 kronor till studieverksamhet är icke att söka i att vi skulle vilja skapa likformighet med andra liknande sammanslutningar, som erhålla dylika anslag. Sådana förekomma ju bl. a. till den organisation, som de dövsamma ha, vilken fråga vi för övrigt i dag alldeles nyligen behandlat här i riksdagen. Anledningen till vårt förslag i motionen är närmast, att ett mycket starkt behov föreligger för detta förbund att erhålla denna statliga hjälp. Utskottet trycker i sitt utlåtande mest på frågan om de individuella studierna inom förbundets verksamhetsräjong, och även om jag måste erkänna att denna verk-

Motioner om anslag till lungsjukas riksförbunds studieverksamhet. (Forts.)
samhet är mycket viktig, finns det dock andra verksamhetsgrenar inom förbundet, som vi särskilt ha syftat på, när vi väckt denna motion. De individuella studierna äro självklart viktiga, framför allt emedan det som regel är endast fattiga människor, som rekrytera förbundet, fattiga människor, som icke ha råd att själva bekosta sina studier. Tyvärr existerar det fortfarande här i landet icke något, som i egentlig mening kan kallas för eftervärd för de lungsjuka, utan de kastas ut från sanatorierna utan någon verklig hjälp. För dessa är det nödvändigt att åstadkomma en arbetsanpassning, en omskolning till ett lättare yrke. Därför är det också nödvändigt, att de få möjlighet att bedriva studier t. ex. i stenografi och maskinskrivning eller vad det nu kan vara. De lungsjukas riksförbund strävar oegennyttigt efter att främja sådana individuella studier, men dess ekonomiska resurser äro så starkt begränsade, att det icke finns stor möjlighet att hjälpa de enskilda medlemmarna på det sätt man vill göra.

Emellertid är det icke främst denna verksamhet vi ha syftat på, när vi väckt vår motion, utan framför allt den verksamhet av mera allmän betydelse, som de lungsjukas riksförbund bedriver. Jag erinrar endast om att de lungsjukas riksförbund anordnat flera mycket lyckade och mycket betydelsefulla länskonferenser i sociala och socialmedicinska frågor. Vid dessa konferenser ha läkare, socialvårdsfolk, lokala myndigheter, länsmyndigheter samt arbetsmarknadens båda parter, fackföreningarna och arbetsgivarsammanslutningarna, varit representerade, och den diskussion som förts på dessa konferenser har karakteriserats såsom mycket betydelsefull. 13 dylika länskonferenser ha anordnats på tre år, och det blir 14 med den likartade länskonferens, som nu på söndag kommer att hållas i Växjö.

Det är ju uppenbart, att dylika länskonferenser icke kunna betraktas såsom de lungsjukas egen angelägenhet. Dessa länskonferenser bidraga mycket starkt till att skapa en allmännare förståelse för de sociala och socialmedicinska problem, som det här gäller. Dessa problem beröra givetvis icke bara de lungsjuka utan alla människor i vårt samhälle. Varje sådan konferens kostar de lungsjukas riksförbund en tusenlapp, och med hänsyn till dess svaga ekonomiska resurser borde verkligen staten bidraga till finansieringen av dessa konferenser, som inom parentes sagt också ha avsetts att kunna genomföras i samtliga län här i vårt land.

Jag kanske också bör erinra om socialvårdskurserna på socialdemokraternas skola i Bommersvik, som de lungsjukas riksförbund har anordnat och som också omnämnas i vår motion. I dessa mycket förträffliga kurser har man bland annat behandlat så viktiga frågor som socialvården i Sverige, fattigvårdslagstiftningen, folkpensioneringen, tuberkuloslagen, de partiellt arbetslösa arbetsanpassningsproblem och en hel del andra vitala frågor. Hittills ha tre sådana kurser hållits i Bommersvik, och avsikten med dessa har icke varit enbart allmän upplysningsverksamhet utan också utbildning av sociala kuratorer, som de lungsjukas riksförbund sedan har kunnat använda i organisationerna och bland sina medlemmar. Dylika sociala kuratorer utbildas för övrigt också på förbundets bekostnad på ett annat sätt än jag nu nämnt, t. ex. genom studier på socialpolitiska institutet, vilket är fallet bland annat i år.

Denna oegennyttiga verksamhet från de lungsjukas riksförbunds sida måste alltså tillmätas en stor allmän betydelse, och det framgår också av utskottsutlåtandet, att utskottet för sin del har samma uppfattning som motionärerna hade, när de framlade sin motion. Emellertid synes utskottet förutsätta, att anslagsformen bör vara beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Jag är icke särskilt imponerad av det argumentet, ty det är ju givet, att riksdagen själv bör kunna besluta i en sådan fråga som denna. Man hävdar i utskottet, att man

Motioner om anslag till lungsjukas riksförbunds studieverksamhet. (Forts.)
 icke vill hemställa om bifall på grundval av vad enskilda motionärer ha yrkat. Mot detta skulle jag vilja invända, att man bör väl kunna tillstyrka vad enskilda motionärer ha framfört, om dessa enskilda motionärer kunnat förebringa sakskalet för vad de föreslagit. Utskottet har erkänt, att sådana anförts i den motion jag nu talar för.

Herr talman! Jag finner alltså icke utskottets motivering för avslag bärande, och jag ber därför att få yrka bifall till motionen nr 41 här i andra kammaren.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Den senaste talaren sade, att utskottet icke förebragt bärande skäl för avslag i den fråga vi nu diskutera. Han ville ju göra gällande, att då utskottet tydligen har samma uppfattning som motionärerna, så borde vi tagit konsekvensen och gått på bifall utan vidare till hans förslag om ett anslag på 10 000 kronor. Det är i varje fall på det sättet, att vi böra ha ett system, när det gäller anslagsfrågor, och vi voro i fråga om ett anslag av denna art icke alldeles övertygade om lämpligheten av att lämna bidrag till den form av studieverksamhet, som det här gäller, nämligen särskilda studiecirklar för lungsjuka. Jag undrar, om det icke är lika klokt, att de som äro så friska, att de kunna studera, delta i studieverksamheten bland övriga och på det sättet göra sig till godo de anslag som i annan form lämnas för studieverksamhet. Dessa synpunkter ha visserligen icke kommit till uttryck i utskottets utlåtande, men de ha dock varit av betydelse för utskottets ställningstagande.

Utskottet har ju dessutom uttalat, att utskottet »finner det mycket behjärtansvärt att åtgärder vidtagas i syfte att genom beredande av möjligheter till studier hjälpa lungsjuka och konvalescenter att vinna inträde i produktionen i sådana yrken, som för dem äro lämpliga ur hälsosynpunkt». Visserligen är detta uttalande till ingenting förbindande — det har motionären alldeles rätt i — men det är i varje fall icke något snävt avvisande av förslaget utan ger möjlighet till en mera positiv behandling i fortsättningen, och jag hoppas, att frågan kommer igen i annan form och blir föremål för utredning. I så fall kan det hända, att riksdagen är mera villig att godtaga de förslag som då kunna komma. För närvarande anser jag icke, att tillräckliga skäl förebragts för att ge det begärda bidraget till de lungsjukas riksförbund.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på avslag å utskottets berörda hemställan samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 258—260.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 261.

Lades till handlingarna.

Punkten 262.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 263.

Lades till handlingarna.

Punkterna 264—275.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 276, angående understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst.

Anslag till understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 279, föreslagit riksdagen att till förevarande ändamål för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 40 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft en inom första kammaren av herr *F. Ström* väckt motion (I:13), vari hemställts om en anslagshöjning med 35 000 kronor till 75 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I:13, till Understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 40 000 kronor.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits

dels av herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Lindström, Törnkvist och Thapper*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I:13, till Understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 50 000 kronor;

dels ock av herr *Andrén*, utan angivet yrkande.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Thapper**: Herr talman! Då jag står som undertecknare av den vid punkten fogade reservationen, vill jag med några ord motivera min ståndpunkt.

Jag är av den uppfattningen, att statsmakterna hittills visat alltför stor njugethet när det gällt bidrag till våra inhemska skönlitterära författare. Jag behöver inte understryka betydelsen av den kulturinsats det här är fråga om. Om vi jämföra vårt land med andra länder — vi kunna inskränka jämförelsen till våra nordiska grannländer — så blir jämförelsen inte alls gynnsam för vårt land. Detta tyder på en alltför liten uppskattning av våra skönlitterära författares arbeten och insatser.

Herr talman! Då första kammaren redan medelst uppresning bifallit reservationen, kan jag inskränka än mig till vad jag här anfört, och jag ber att få yrka bifall till den av herr *Johan Bernhard Johansson* m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen.

Chefen för eklelesiastikdepartementet, herr statsrådet **Erlander**: Herr talman! Det är uppenbart att det i en fråga om understöd åt inhemska skönlitterära författare kan råda delade meningar. Vi röra oss här på ett område, som är litet annorlunda beskaffat än dem vi vanligen röra oss på, när vi bevilja statsbidrag. Det är ju nämligen icke någon organisation eller någon verksamhet av vanligt slag, som det här är fråga om att understödja, utan det rör sig om understöd åt vissa personer, som antingen redan ha utträttat eller vilka man förutsätter skola komma att utträtta betydande ting för vår skönlitteratur.

När jag tagit ställning till denna fråga och stannat vid att förorda, att anslaget skulle bibehållas vid 40 000 kronor, har jag gjort det efter att ha sett efter vilka belopp som tidigare anvisats för detta ändamål. Vi hade fram till 1936 ett anslag på 20 000 kronor, alltså endast hälften så stort som det nu föreslagna. Detta anslagsbelopp på 20 000 kronor utgick från 1920 till 1936.

Anslag till understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst. (Forts.)

Sedan höjdes anslaget litet, men det har aldrig förut varit så högt som i år. Under kristiden var för övrigt anslaget per år så lågt som 16 000 kronor. Av den omständigheten att anslagsbeloppet tidigare varit så pass lågt har jag dragit den slutsatsen, att man bör gå försiktigt fram här. Jag vill emellertid icke dölja för kammarens ledamöter att jag gärna såge, att man kunde finna ut några mer objektiva normer för utdelandet av en del av dessa pengar. Jag kan inte heller finna det värdigt vårt folk att en person, som har berikat vår litteratur och gjort stora och betydande insatser på litteraturens område, skall få tillbringa slutet av sin levnad i fattigdom, nöd och elände. Sådant har faktiskt inträffat. Jag har också övervägt, om det inte skulle kunna finnas någon möjlighet att vid sidan av detta anslag, som i huvudsak utgår till produktiva författare i deras bästa år, utbetala något slags ärepension av samma slag som förekommer i vissa andra länder. Jag har dock ännu icke kommit till något resultat av mina funderingar därvidlag, utan jag har bara velat antyda att vi kanske få tillfälle att återkomma till denna fråga vid ett senare tillfälle.

Herr talman! Det är svårt att veta vilket anslagsbelopp, som här är det riktiga. Det finns olika meningar om den saken. Såväl 20 000 som 40 000, 50 000 och 75 000 kronor ha föreslagits. Jag har för min del, eftersom vi förra året beviljade en så pass stor förhöjning som 10 000 kronor, stannat vid att föreslå oförändrat anslag.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! När vi inom utskottet haft denna fråga uppe till behandling ha vi undersökt vilken inkomstnivå ifrågavarande skönlitterära författare befinna sig på. Vi ha därvid funnit, att det i flertalet fall icke kan vara ekonomiskt motiverat att bevilja ett större belopp än vad som tidigare utgått till de författare, som blivit delaktiga av detta s. k. understöd.

När vi i fortsättningen skola försöka bedöma denna anslagsfråga, vore det en utmärkt metod att pröva ärendena på det sätt som herr statsrådet här var inne på. Då kan det bli en prövning av annat slag än tidigare. Man kan då gå så att säga mera efter bokstaven, och pengarna kunna utgå till »författare av utmärkt förtjänst». Jag skulle vilja rekommendera herr statsrådet att till ett kommande år verkligen undersöka, huruvida man skulle kunna få någon annan metod för bedömandet av användningen av detta anslag. Då kunde fördelningen av de beviljade medlen bli annorlunda beskaffad än vad den nu är.

Eftersom anslagshöjningen i fjol var så stor som 10 000 kronor och då vi nu äro uppe i ett belopp som är större än någon gång tidigare, synes det mig som om andra kammaren icke har anledning att gå på någon annan linje än utskottets. Att första kammaren fattat beslut i annan riktning är inte tillräcklig anledning att gå emot utskottet. Jag är för min del övertygad om att andra kammaren här kan följa utskottet med stort lugn. Vi ha härmed alls inte underskattat betydelsen av våra skönlitterära författares arbeten, utan vi ha bara anslutit oss till Kungl. Maj:ts förslag. Jag är övertygad om att detta också är en hållbar ståndpunkt i föreliggande situation.

Herr talman! Jag hemställer fördenskull om bifall till utskottets förslag.

Herr **Bergström**: Herr talman! Alldeles oavsett vilket anslagsbelopp riksdagen här kommer att ena sig om får väl, synes det mig, Kungl. Maj:t tillse, att dessa medel fördelas på ett lämpligare sätt än hittills skett. Det gäller dock här understöd, och att då låta sådana författare, som ha en årsinkomst av 16 000—20 000 kronor, få del av dessa medel förefaller egendomligt. Om man

Anslag till understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst. (Forts.)

här toge litet mera hänsyn just till behovssynpunkten, så undrar jag om man inte skulle kunna nå dithän, att även ett mindre anslag kunde räcka längre och bli till större nytta.

När man sitter på avdelningen och skall behandla sådana här anslagsfrågor, får man också tänka på andra områden, där man alltid är tvungen att vara njuigg och sparsam, och när man måste iakttaga sparsamhet på andra håll, måste man också vara återhållsam i ett så speciellt fall som detta. Jag skulle inte vara någon motståndare till tanken på rikligare anslag för våra författare, om vi bara hade resurser att bättre tillgodose vårt allmänna kulturliv än vad som nu är fallet.

Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Thapper**: Herr talman! Jag tar fasta på vad herr statsrådet här sade om hederspensioner till förtjänta författare. Jag är mycket tilltalad av den tanken. Men det förhållandet att den saken ännu icke är ordnad förefaller mig vara ytterligare ett motiv för att gå på linjen om det högre anslaget. Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 277—300.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 6, 9, 11 och 12.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till uppförande av nybyggnad för barnsjukhuset vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad m. m. jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 8 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1946, före-

Statsbidrag till yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad m. m.

Statsbidrag till yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad m. m. (Forts.) slagit riksdagen att medgiva, att statsbidrag finge utgå till inrättande och drift av sjömansskolor i huvudsaklig överensstämmelse med vad chefen för ecklesiastikdepartementet i nämnda statsrådsprotokoll förordat.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t vidare under åttonde huvudtiteln, punkten 258, föreslagit riksdagen att dels till Anskaffande av fasta fartygsbibliotek för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor, dels ock såsom Bidrag till bildningsverksamhet bland sjömän för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 20 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herrar *Johnsson* i Stockholm och *Hallén* väckt motion (II: 162), vari hemställdes, att riksdagen måtte medgiva, att för budgetåret 1946/47 10 000 kronor anvisades såsom särskilt anslag att ställas till förfogande åt svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelses utskott för sjömansvård i hemlandet att användas i första hand till studiecirkel- och instruktörsverksamhet bland sjömän.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 162,

- a) medgiva, att statsbidrag finge utgå till inrättande och drift av sjömansskolor i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;
- b) till Anskaffande av fasta fartygsbibliotek för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor;
- c) såsom Bidrag till bildningsverksamhet bland sjömän för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Lindberg: Herr talman! Jag har icke väckt någon motion i detta ärendet, men trots detta och trots att vi här ha ett enhälligt utskottsutlåtande skulle jag vilja säga några ord i en för sjöfolket mycket betydelsefull fråga, som nu står inför sin lösning.

Frågan om sjöfolkets bildning och utbildning har sedan många år tillbaka diskuterats, och många förslag ha i samband därmed sett dagens ljus. Intet av förslagen har dock avancerat så långt att det blivit föremål för behandling i riksdagen. Många äro de organisationer och institutioner som dels diskuterat den frågan och dels praktiskt arbetat med den. Många enskilda personer ha också ägnat hithörande problem sitt stora intresse. Under den långa och grundliga utredning som föregått det förslag, vilket skall avgöras här i dag, ha en del önskemål kommit fram, som icke äro medtagna vare sig i utskottsutlåtandet eller i den kungl. propositionen. Det är ledsamt att de frågor, som jag här syftar på, icke kommit med. Ty i och med att de ställts på framtiden vet man icke om de komma att lösas i den ordning, som vore lyckligast för hela denna stora frågas utveckling. Det hade därför varit önskvärt att alla dessa problem blivit behandlade i ett sammanhang i stället för att, som nu blir fallet, vissa frågor bli hänskjutna till nya utredningar för avgörande i en oviss framtid.

Det är i första hand en sak som gör sig starkt påmind i detta sammanhang, nämligen frågan om den centrala ledning, som de sakkunniga föreslagit. I den kungl. propositionen sägs, att frågan av skilda anledningar icke ansetts nu kunna upptagas till behandling och avgörande, utan att den får så att säga ställas på framtiden. Det är möjligt att det förslag, som de sakkunniga härvidlag hade att komma med, var ganska invecklat. Det innebar kanske också en smula tungroddhet, eftersom flera institutioner skulle ha representant med i den föreslagna styrelsen eller centralledningen. En sådan ledning skulle av det skälet bli mycket tungarbetande. Det skulle bli svårt att hålla några sammanträden, där samtliga ledamöter skulle kunna vara närvarande. Man var

Statsbidrag till yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad m. m. (Forts.)
inte heller inom de sakkunniga blind för detta, men man ansåg i alla fall, att de olika intressegrupperna skulle vara representerade, och att man naturligtvis finge räkna med att icke samtliga ledamöter kunde närvara vid alla sammanträden.

Det var också meningen att en person skulle ha till uppgift att handha och så att säga övervaka alla utbildningsfrågor samt att driva en viss agitation bland sjöfolket för denna utbildning. Allt detta är nu ställt på framtiden. Därför tror jag att det kommer att bli svårt den första tiden, om inte de intresserade organisationerna ta hand om agitationen och försöka driva det hela fram till ett gott resultat.

Jag har icke ansett det riktigt av mig att motionera i denna speciella fråga, lika litet som i de andra här berörda frågorna, enär jag ju varit ledamot av den kommitté, som handhaft dessa saker. Jag har litat och trott på, att man ifrån myndigheternas sida ändå så småningom skulle lösa det hela på bästa sätt. Med mina ord här om centralledningen har jag bara velat rikta en hemställan till ecklesiastikministern — även om han inte nu är närvarande — att med intresse följa utvecklingen på detta område.

Sedan är det också en annan fråga, som icke heller för tillfället är upptagen till lösning annat än i ett delsammanhang, nämligen frågan om instruktörsverksamheten i hamnarna. Det förefaller som om man helt och hållet skulle ha underskattat den av de sakkunniga föreslagna anordningen med instruktörer i de svenska hamnarna. Man har kanske inom departementet ansett att dessa instruktörer icke skulle få full sysselsättning med det arbete, som de sakkunniga talat om. Jag misstänker det, eftersom de sakkunniga måhända inte tillräckligt utförligt uppehållit sig vid denna punkt.

I detta sammanhang kan jag inte heller underlåta att med några ord beröra en annan viktig sak, nämligen frågan om studieverksamheten ombord i fartygen. Avsikten med de föreslagna instruktörerna var ju, att de skulle intressera sig för sådan studieverksamhet ombord och vara de olika fartygsbesättningarna behjälpliga med anskaffandet av den rätta litteratur, som behövs för studierna. Vidare skulle de också gå dem till handa med råd och upplysningar rörande korrespondensundervisningen. Vi veta ju, att det finns ganska mycket att plocka i när det gäller sådan undervisning. För en person som inte är bevandrad i dessa saker är det ganska svårt att välja det för honom själv och särskilt med hänsyn till hans kunskaper lämpligaste ämnet. För dylik studieverksamhet skulle de föreslagna instruktörerna vara sjöfolket till värdefull hjälp.

Men det är också en annan fråga av stor betydelse, som jag i samband härmed vill beröra, nämligen frågan om fartygens förseende med s. k. fartygsbibliotek. Här har nu Kungl. Maj:t föreslagit en höjning av anslaget till sjömansbiblioteken, en höjning som är mer än väl motiverad. Men det är klart, att om man anskaffar en tillräcklig mängd god litteratur men sedan inte har någon möjlighet att få denna litteratur ombord i fartygen, så har man inte vunnit mycket med de vidtagna åtgärderna. Här var det de sakkunnigas avsikt att de föreslagna instruktörerna skulle hjälpa till att försörja fartygen med fartygsbibliotek och att få boklådorna utbytta när så behövdes o. s. v. Det är måhända för närvarande på det sättet, att sjöfolket ombord i fartyg icke har så stora möjligheter att själv sörja för utbyte av fartygsbibliotek, därför att uppehållen i hamnarna äro alltför korta. Man har inte tid med det, och vederbörande befäl på det stora flertalet fartyg avdelar icke gärna en man, som i hamn under arbetstid kan byta ut fartygsbiblioteket. Detta gör, att man i en del båtar kanske månad efter månad får segla med samma boklåda, där böckerna då bli genomlästa både en och två gånger av besättningen

Statsbidrag till yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad m. m. (Forts.)
innan utbyte kan ske. Det är ju inte meningen att det skall vara på det sättet med fartygsbiblioteken, utan meningen är att boklådorna skola förnyas så ofta som tillfälle därtill yppas elier när fartygen komma i svensk hamn. Man har också gått in för att underlätta dessa utbyten, så att de även skola kunna ske i åtminstone vissa utländska hamnar. Nu är det endast föreslaget ett anslag för instruktörsverksamhet i Göteborgs hamn. Att en sådan verksamhet kommer till stånd är kanhända det viktigaste ur sjöfartens synpunkt. Till Göteborg anlända långfartsfartygen när de komma till Sverige, och de gå i regel ut därifrån när de lämna landet. Men det stora flertalet av den svenska handelsflottans fartyg komma icke till Göteborg som första hamn och gå icke heller ut ifrån Göteborg som sluthamn i Sverige. De utgå från hamnar litet här och var på den långsträckt svenska kusten. Genom denna anordning kunna besättningarna på långfartsfartygen få den hjälp de behöva. Det är möjligt att en man inte hinner utföra detta arbete, emedan anhopningen av fartyg är ganska stor ibland i Göteborgs hamn. Man bör icke missunna långfartsfartygens besättningar den handräckning de härigenom få. Men det är att beklaga att övriga fartygsbesättningar icke kunna få en sådan hjälp, ehuruval även de äro i lika stort behov därav. Det är väl att hoppas att denna fråga om ett par år skall kunna lösas på det sätt, som de sakkunniga tänkt sig.

Jag vill vidare påpeka en annan omständighet, som icke har kommit till uttryck vare sig i de sakkunnigas betänkande eller i propositionen och utskottsutlåtandet, nämligen att den undervisning som skulle ha bedrivits ombord i fartygen, en undervisning som jag för min del betraktar som det primära i hela denna undervisningsverksamhet, kommer att skjutas på framtiden till förfång för utbildningen vid yrkesskolorna. Dessa båda förslag hänga ju så väl samman, att det hade varit motiverat att de även blivit lösta i ett sammanhang. Genom de åtgärder som nu vidtagas kan man dock säga, att för sjöfolket betydelsefulla frågor ändå närma sig sin lösning.

Många frågor kvarstå dock olösta, och det kan måhända i detta sammanhang föreligga skäl att upptaga några av dessa till diskussion, även om vad jag anför icke kommer längre än till riksdagens protokoll. Jag syftar härvid bl. a. på de sociala förhållandena ombord i fartygen. De stora tongivande rederierna ha dess bättre börjat få intresse för det mänskliga materialet ombord i fartygen och företagit en rad åtgärder, som äro ägnade att förbättra de anställdas förhållanden ombord. Man har, särskilt i de nya fartygen skapat bättre bostäder, ordnat med samlingsrum och är inte ovillig att ta emot de fartygsbibliotek, som efter beslutet här i dag skola utstationeras i fartygen. Men det återstår ännu mycket att göra på detta område, och det vore önskvärt inte bara att de svenska rederierna i allmänhet upptäckte människovärdet hos det levande materialet ombord i fartygen utan kanske också att man långt inne i andra leder finge upp ögonen för detta människovärde.

Det föreligger även ett behov av något som man skulle kunna kalla för manskapsvård ombord i fartygen. Fartyget är på en gång sjömannens arbetsplats och hem. Han är inspärrad mellan relingarna och kan icke komma ifrån fartyget vid andra tillfällen än då han får ledighet under fartygets uppehåll i hamn. Det föreligger även behov av att man intresserar sig en smula för hur sjöfolket har det i främmande hamnar. Det kan måhända vara svårt att lösa denna fråga i ett sammanhang. Det skulle dock vara ganska intressant och tacknämligt, om de svenska rederierna ville ta upp denna fråga till allvarlig diskussion och även göra något för att få den löst. Det skulle exempelvis kunna tänkas att man i utländska hamnar — i varje fall på platser där svenskar finnas — skulle kunna bilda små kommittéer, som hade till uppgift att ta hand om sjömännen under deras lediga tid i land. Härför fordras givet-

Statsbidrag till yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad m. m. (Forts.)

vis i första hand, att fartygsägarna ha så stort intresse för saken, att de utse en man av besättningen, som får i uppdrag att sköta denna detalj. Jag skall emellertid inte nu ta upp någon längre diskussion i denna fråga, utan har endast velat fästa uppmärksamheten på dessa förhållanden. Det är möjligt att de senare kunna bli föremål för närmare granskning.

Jag vill ytterligare också framhålla angelägenheten av en annan utbildning, som inte beröres av de handlingar, som i dag föreligga, nämligen befälsutbildningen. Att denna bör enligt min uppfattning ägnas större intresse än vad tidigare skett. För närvarande har befälet endast en rent yrkesmässig utbildning. Däcksbefälet har blott nautisk och maskinbefälet en rent maskinteknisk sådan. Denna utbildning är otillräcklig för folk, som skall bära ansvaret för en besättning på cirka 30 man. Befälet måste därutöver ha någon kunskap om hur det skall behandla det levande materialet ombord. I kanske alltför många fall saknar detta befäl förutsättningar att vara arbetsledare. Detta är kanske ofta orsaken till att sjöfolket fått det dåliga rykte, som det i vissa fall har fått.

Det finns ju grupper inom befälet, som anse det vara viktigare att diskutera frågan om sin titulatur och gradbeteckning än frågan om de sociala förhållandena ombord i deras fartyg. De kanske rent av anse det viktigare att diskutera titulatur och gradbeteckning än sina egna sociala fördelar. Det är beklämmande att år 1946 behöva konstatera någonting dylikt. Men det är icke desto mindre ett faktum att sådant förekommer. Det befäl som saknar förutsättningar att vara arbetsledare åstadkommer naturligtvis skada på många områden, som man kanske för ögonblicket inte direkt kan överblicka.

Det är dock att hälsa med tillfredsställelse att yrkesskolor för sjöfolket nu skola komma till stånd. Jag hyser för egen del stora förhoppningar på dessa skolor och är förvissad om att vi med deras hjälp även skola kunna skapa bättre förhållanden på en hel del områden. Från redarhåll gör man naturligtvis omedelbart gällande att det närmast gäller det ekonomiska området. Jag syftar i detta sammanhang icke på ekonomiska förhållanden, ehuru väl de förbättringar jag avser kunna draga kostnader med sig.

Dessa yrkesskolor komma naturligtvis även att vara till nytta för befälet och befälsutbildningen. Det säges emellertid i den kungl. propositionen att det på flera håll råder tveksamhet om huruvida man vid skolorna skall upprätthålla en spärr — vi kunna faktiskt kalla det så — genom att av de inträdessökande fordra ett års praktik på sjön före inträdet i skolorna. Jag kanske för min del får påtaga mig största ansvaret för att denna bestämmelse har kommit in i de sakkunnigas utlåtande. Jag har under hela den tid de sakkunniga arbetat kämpat för att en sådan bestämmelse skulle intagas. Jag har allt fortfarande den uppfattningen att kravet på ett års sjötjänst är nödvändigt, åtminstone under de första åren av skolornas tillvaro. Det råder en nytillströmning till sjömansyrket av omkring 3 000 personer varje år. Hela kåren av manskapsgrad består av cirka 18 000 personer. Då är det lätt uträknat hur lång tid det behövs för att hela sjömanskåren skall ha bytt folk. Det har varit en strävan såväl ifrån de anställdas egna organisationers sida som från annat håll att få sjöfolket att stanna kvar i sitt yrke. Dessa skolor äro naturligtvis ett led i denna strävan. Om man nu räknar med att 18 000 personer av manskapsgrad äro anställda inom sjömansyrket, måste man också säga sig, att om man inte skulle uppställa ett krav på någon tids sjötjänst under den första tiden av skolornas tillvaro, skulle inga av dessa 18 000 personer, som redan äro inne i yrket, komma att få plats vid de tillämnade yrkesskolorna. Dessa skulle endast komma att bevistas av sådana människor som söka sig till sjöss. Det är nämligen alldeles otänkbart, att de skolor, som i första hand äro avsedda att inrättas, plus

Statsbidrag till yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad m. m. (Forts.)
de skolor, som därefter skulle följa i ytterligare ett par omgångar, komma att räcka till för att ta emot 3 000 elever om året. När man därtill vet, att omkring hälften av dessa 3 000 personer icke äro till sjöss mer än ett par tre månader, inser man det meningslösa i en sådan utbildning. Det kan inte vara någon mening i att utbilda folk, då man icke vet om de skola stanna kvar i yrket eller inte. Jag tycker att den tveksamhet, som på denna punkt kommit till synes, icke har något berättigande. Härvidlag måste man dock göra ett undantag. När det gäller aspiranter till befälsutbildning kan jag hålla med om att, därest de icke skola gå den långa vägen utan aspirantvägen, det måste vara ett hinder för dem att det fordras ett års sjötjänst, innan de kunna vinna inträde vid dessa sjömansskolor.

Jag är emellertid av den uppfattningen, att om man skall ha särskilda anstalter för utbildning av befäl, rederierna själva nog måste bekosta dessa skolor. Staten bör icke engageras i detta sammanhang. Den utbildningsväg som här är föreslagen anser jag vara den lämpliga. Möjligheten att avancera inom sjömansyrket har under alla tider varit en förmån, som alla kunnat få del av, vilka haft möjlighet att tillgodogöra sig undervisningen vid navigationskolorna. Nu diskuterar man på sina håll allvarligt att resa sådana hinder för att komma fram till befälsplatser i detta yrke, att en vanlig fattig människa icke skall kunna bli exempelvis befälhavare på ett 10 000-tons fartyg. För egen del har jag ingen som helst anledning att hysa en sådan önskan eller att medverka till ett sådant förslag. Detta är en av anledningarna till att jag har varit angelägen om att genom att uppställa en fordran på ett års sjötjänst få till stånd en spärr vid sjömansskolorna. Den andra och kanske viktigaste anledningen till denna ståndpunkt har varit, att de, som redan äro inne i yrket, i första hand skola kunna få den utbildning, som bjudes vid skolorna, för att de sedan skola stanna på sina platser. Det är ju icke meningen att utbilda befäl vid dessa skolor. Det bör framhållas att befälsutbildningen icke kommer att bli lidande på att dessa skolor komma till. Det kommer också att medföra en fördel för befälet, att så mycket sjöfolk som möjligt fått utbildning vid skolorna, då förhållandena ombord i fartygen komma att bli bättre och bättre ju högre utbildning manskapet kommer att få.

Frågan om hur man skall få elever till dessa skolor har inte heller blivit föremål för någon närmare diskussion. Detta var kanske en av de viktigaste punkterna, som den föreslagna centralledningen skulle syssla med. Nu är det ju meningen att en sådan centralledning icke skall komma till stånd. Jag vet för min del inte hur man skall lösa detta problem. Sjöfolkets egna organisationer komma förmodligen att få ligga i selen för att värva elever till skolorna. Därefter skola elevernas ansökningar om inträde vid skolorna prövas av den särskilda myndighet, som har hand om denna skolorganisation.

Jag vill uttrycka den förhoppningen, att dessa skolor skola lyckas väl med sin uppgift. Jag har som sagt inte ansett det vara riktigt att motionera och därigenom försöka få ändringar till stånd i den kungl. propositionen. Jag har resonerat på det sättet, att vad som brister ändå så småningom skall kunna rättas till. Men detta får inte tolkas så, att jag till fullo har kunnat instämma i vad som från Kungl. Maj:ts sida har föreslagits.

Jag har emellertid, herr talman, intet yrkande.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Dahlgren**: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av att i detta ärende väckts en motion om ett särskilt anslag till sjömansvården. Motionärerna tycka att det är förvånansvärt, att den kungl. propositionen inte föreslagit något anslag till sjömansvården utan nöjt sig med ett anslag till Arbe-

Statsbidrag till yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad m. m. (Forts.)
tarnas bildningsförbund. Här söker man sålunda få ett statligt anslag för att driva religiös propaganda bland sjöfolket. Det är inte bara i denna fråga som sjöfolket satts i en undantagsställning. Vi ha haft många andra frågor, som ha berört sjöfolket och där det visat sig, att sjömännen satts i en annan ställning än andra arbetare. Detta vill inte sjöfolket längre vara med om. Jag tycker det är tillräckligt att hänvisa till att sjöfolksförbundets ledning anser att man icke bör sammankoppla bildningsrörelsen med religionen på detta sätt utan låta den vara fristående även för sjöfolket och att Arbetarnas bildningsförbund skall sköta sin skola utan inblandning av religiösa intressen. Jag anser detta vara tillräcklig motivering för att yrka avslag på utskottets förslag såvitt det innebär, att 5 000 kronor skola ställas till förfogande för s. k. sjömansvård.

Jag ber därför att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del, vilket innebär, att 20 000 kronor skola ställas till förfogande för Arbetarnas bildningsförbund.

Herr **Johnsson** i Stockholm: Herr talman! Det är herr Hallén och jag, som väckt denna motion, vilken utskottet till hälften tillmötesgått. Det var en oväntad attack mot detta anslag, som den föregående talaren gjorde, ehuru jag förstår, att man på kommunisthåll ogärna ser, att kyrkan får vara med på detta område. Den nästföregående talaren, herr Lindberg, är ledamot av styrelsen för sjömansvårdsinstitutet i Stockholm, och jag förmodar, att han skulle kunna avge vittnesbörd, huruvida sjömännen tagit skada av den religiösa propaganda, som sades bedrivs mot dem. För min del har jag inte kunnat märka annat än att sjömännen med stort intresse samlats kring kyrkans gärning både i Stockholm och på andra orter inom- och utomlands. Jag tror inte att de på något sätt tagit skada av att den här ifrågavarande verksamheten varit förenad med ett frivilligt besökande av gudstjänster.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Dahlgren**: Herr talman! Herr Johnsson talade om att det här var ett motstånd från kommunisthåll. Jag vill då framhålla, att vi äro i gott sällskap med den stora svenska arbetarklassen, med sjöfolksförbundet och dess ledning. Det är dess uppfattning jag här fört fram, och det är alltså inte enbart politiskt intresse, att man skall frigöra bildningsfrågan från inslag av religionsutövning. Om någon tror att det inte skulle ha gjorts försök i den riktningen, vill jag bara tala om, att det för något år sedan var en sjömanspräst, som i sin årsberättelse anförde, att han hoppades att det på sjömansskolornas schema skulle bli plats för kristendomsundervisning. Det var hans hopp att det skulle bli så, och hans strävan går givetvis också i den riktningen. Inte heller lär han vara ensam i denna sin strävan.

Det framgår av propositionen, att man redan nästa år kommer att lägga fram förslag om åtgärder för att få till stånd en organiserad yrkesutbildning för sjöfolk av manskapsgrad. Vidare kommer inom den närmaste tiden att hemställas om anslag för ändamålet. Det finns då enligt min uppfattning ingen som helst anledning att splittra det hela och på detta sätt låta en religiös riktning träda in. Låt Arbetarnas bildningsförbund stå för skolningen och låt staten taga hand om yrkesutbildningen!

Herr **Wallentheim**: Herr talman! Bara ett par ord. Om det vore så att här vore fråga om religiös propaganda, skulle jag vara den förste att opponera mig mot ett anslag i enlighet med den väckta motionen. Det förhåller sig emellertid så, att den verksamhet, som Arbetarnas bildningsförbund här kan tän-

Statsbidrag till yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad m. m. (Forts.)
 kas bedriva, närmast försiggår i Göteborg och de skånska hamnstäderna. Den likartade bildningsverksamhet, som förekommer i Stockholm, har däremot icke omhänderhafts av Arbetarnas bildningsförbund utan av sjömansvårdsstyrelsen. Såvitt verkställda undersökningar givit vid handen har denna kyrkans sjömansvårdsstyrelse i sin bildningsverksamhet icke bedrivit något religiöst propagandarbete, utan det har varit fråga om bildningsarbete, som till sin allmänna inriktning är likartat med det som bedrivs på andra håll.

Under sådana förhållanden anser jag inte, att man kan hysa några betänkligheter mot utskottets förslag. Det innebär helt enkelt en gård av rättvisa med hänsyn till det arbete som här utföres.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Birger Olof Lennart Löfberg från ersättningsskyldighet;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från viss betalningsskyldighet för varvsarbetaren Oscar Sigurd Andersson m. fl.;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående från återkrav av vissa ersättningar för vård av krigsskadade;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Aktiebolaget Stadsholmen; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att intaga gods från provianteringsfrilager i vissa städer.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 11.

Ändrad lydelse av 3 kap. 13 § 3 och 4 mom. förordningen angående försäljning av rusdrycker.
 Föredrogos bevillningsutskottets betänkande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 kap. 13 § 3 och 4 mom. förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker.

I en den 8 mars 1946 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 179, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 kap. 13 § 3 och 4 mom. förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker.

Ändrad lydelse av 3 kap. 13 § 3 och 4 mom. förordningen angående försäljning av rusdrycker. (Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förvarande proposition nr 179, antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 kap. 13 § 3 och 4 mom. förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Sandberg*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr Sandberg: Herr talman! Denna fråga gäller viss utvidgning av rätten till s. k. trafikutskänkning. Aktiebolaget Aerotransport har gjort framställning till Kungl. Maj:t om sådan ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen, att bolaget må kunna medgivas rätt till utskänkning av vin ombord på flygplan i inrikes trafik. För närvarande är utskänkning av vin ombord på flygplan i inrikes trafik icke tillåten. Däremot kan tillstånd till sådan utskänkning å passagerarfartyg och i restaurangvagn å järnvägståg erhållas. Nu menar man emellertid — och detta framhåller även departementschefen — att det torde vara rimligt att jämställa flygplan i inrikes trafik med de andra förutnämnda trafikmedlen i fråga om rätt till utskänkning.

Det kan kanske vid första påseende inte vara så mycket att invända mot detta resonemang. För min del kan jag dock inte finna, att det utan vidare är klart att man bör utsträcka den ifrågavarande rättigheten till att omfatta även flygplan. Jag tror att den nuvarande ordningen skulle utan olägenheter kunna fortbestå. Flyget är ju ett trafikmedel av utomordentlig betydelse. I förbigående vill jag säga, att det bolag som det här gäller nog får sägas ha all heder av det sätt, på vilket det sköter sin uppgift i samfärdselns tjänst. Om man nu i fråga om detta trafikmedel får ställa mycket stora krav på ledningen och på förarna och överhuvud taget på alla som skola fungera i detta sammanhang, kanske man kan ha skäl att ställa litet extra stora krav även på passagerarna. Detta ligger, menar jag, i själva denna trafiks natur. Man kan sålunda fordra, att passageraren inte företar sig någonting, som nedsätter hans förmåga till en riktig reaktion i vissa situationer eller minskar benägenheten för en god disciplin.

Jag har svårt att förstå, att här kan föreligga något verkligt behov av utskänkingsrättigheter. Det kanske göres gällande, att man även ombord på flygplan bör få erhålla vad man kallar sina legitima rättigheter. Gentemot detta kan man dock erinra om att det här gäller färder, som ta jämförelsevis kort tid. Även för dem som anse att en viss förtäring av dessa drycker är lämplig och nödvändig kan det därför inte vara någon större angelägenhet att få vinutskänkning på flygplan under de jämförelsevis korta färdtider det här gäller. Jag tror inte, att frekvensen i fråga om begagnande av detta trafikmedel kommer att lida, om den nuvarande ordningen får bestå. Denna ordning är den för alla parter enklaste och lämpligaste.

Jag vill, herr talman, bestämt framhålla, att detta inte är vare sig någon stor nykterhetsfråga eller någon stor fråga ur ordningssynpunkt. Det kan ju dock hända, att det finns en liten smula av båda dessa moment i den. Men någon stor fråga är det ju inte, och jag har inte heller velat ge den några onödigt stora dimensioner. Men det synes mig å andra sidan vara skäligen *onödigt* att vidtaga denna ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen. Den *tendens* som kommer fram i det föreliggande förslaget är inte tillfredsställande. Det gäller ju här utskänkning av vin på flygplan i inrikes trafik. I fråga om flygplan, som gå i trafik på utlandet, kan man få rätt även till utskänkning av spritdrycker. Man frågar sig osökt i detta sammanhang, om

Ändrad lydelse av 3 kap. 13 § 3 och 4 mom. förordningen angående försäljning av rusdrycker. (Forts.)

nästa steg beträffande den inrikes trafiken skall bli full likställighet med trafiken på utlandet även i fråga om spritdryckerna. Det kan även framhållas, att det i detta land finns andra trafikmedel än båtar, järnvägståg och flygplan. Jag erinrar om t. ex. busstrafiken. På många linjer, exempelvis i Norrland, kan en bussfärd ta många timmar. Ibland kan det vara en hel dags resa mellan ändstationerna. Det kanske kommer att ifrågasättas, att man även på bussarna, i den mån den tekniska utvecklingen går framåt och det blir större utrymme, skall införa jämställdhet exempelvis med järnvägarna i fråga om rätt till utskänkning. Jag anser att om något sådant skedde så vore det högst olämpligt och olyckligt.

Jag anser alltså, att den tendens som man här möter ur mina synpunkter inte är tilltalande och att det ur trafiksynpunkt och i andra avseenden skulle vara bättre, om det fick förbli vid vad som hittills gällt.

Jag har, herr talman, till detta betänkande endast fogat en blank reservation. Med hänsyn till vad jag nu anfört finner jag dock konsekvensen bjuda att jag ställer ett yrkande. Jag ber sålunda att få yrka avslag på utskottets föreliggande betänkande, vilket är detsamma som avslag på propositionen.

Herr Björklund: Herr talman! Herr Sandberg framhöll själv att detta inte är någon stor fråga ur vare sig nykterhetssynpunkt eller ordningssynpunkt. Det kan då vara motiverat, att man i diskussionen inte ger den större utrymme än den strängt taget är berättigad till. Jag skall för min del nöja mig med att hänvisa till vad som anförts i utskottets betänkande, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Herr statsrådet *Myrdal* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 217, angående försäljning av vissa under järnvägsstyrelsens förvaltning stående fastigheter; och
nr 219, angående förbättring av landsbygdens telefonförhållanden.

Dessa propositioner bordlades.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring i gällande tulltaxa m. m.;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt; och

nr 24, i anledning av väckt motion om skattefrihet för djurskyddsföreningar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 14.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa tjänstepensioner m. m. jämte i ämnet väckta motioner, m. m.

*Reglering
av vissa tjän-
stepensioner
m. m.*

I en den 4 januari 1946 dagtecknad proposition nr 5, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats meddela bestämmelser angående omreglering av vissa tjänstepensioner.

Beträffande pensioner, grundade i befattningar, som numera äro förenade med pensionsrätt enligt de nyaste tjänstepensionsreglementena, innebar Kungl. Maj:ts förslag, att samtliga dessa pensioner skulle — i förekommande fall utöver 1943 och 1944 års pensionsförbättringar — förhöjas med i runda tal 450 kronor för äldre och 300 kronor för nyare pensioner.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta likalydande motioner, nämligen inom första kammaren nr 252 av herr *Wagnsson* jämte tretton av kammarens övriga ledamöter samt inom andra kammaren nr 396 av herr *Holmström* jämte sextiotre av kammarens övriga ledamöter, i vilka motioner yrkats, »att riksdagen måtte medgiva, att de f. d. befattningshavare i statens tjänst samt f. d. lärare vid folk- och småskolor, som åtnjuta äldre eller nyare pension, från och med den 1 juli 1946 må erhålla sådana pensionsförmåner, som svara mot nyaste pensioner, enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t».

Vidare hade utskottet i samband med förenämnda proposition behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

dels inom första kammaren nr 215 av herr *Wagnsson* jämte tretton av kammarens övriga ledamöter samt inom andra kammaren nr 309 av herr *Holmström* jämte tjugufatta av kammarens övriga ledamöter,

dels ock inom första kammaren nr 216 av herr *Anderberg* jämte två av kammarens övriga ledamöter samt inom andra kammaren nr 310 av herr *Lindahl* jämte tre av kammarens övriga ledamöter, i vilka likalydande motioner yrkats, »att riksdagen måtte besluta, att åt pensionär, tillhörande gruppen nyaste pensioner, må utgå tillfällig pensionsförbättring med följande belopp per år: t. o. m. 13:e lönegraden 200 kronor, för 14:e lönegraden 150 kronor, för 15:e lönegraden 100 kronor och för 16:e lönegraden 50 kronor; att de föreslagna beloppen må medgivas dels för innevarande budgetår och dels för budgetåret 1946/47; samt att under samma tidsperioder beloppet 200 kronor jämväl må utgå till pensionär, som åtnjuter pension enligt pensionsreglementet för arbetare».

Slutligen hade utskottet i förevarande sammanhang behandlat en av herr *Senander* inom andra kammaren väckt motion nr 142.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen, med avslag å motionerna I: 252 och II: 396, I: 215 och II: 309 samt I: 216 och II: 310, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition; samt

2) att motionen II: 142 måtte anses besvarad med vad utskottet anfört och hemställt.

Reservationer hade avgivits

1:o) av herrar *Svedman*, *Carlström*, *Fahlander*, *Petersson* i Karlskrona,
Andra kammarens protokoll 1946. Nr 14.

Reglering av vissa tjänstepensioner m. m. (Forts.)

Johnsson i Kastanjegården och *von Seth*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa.

1) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och motionerna I: 252 och II: 396, måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i reservationens motivering anförts meddela bestämmelser angående omreglering av vissa tjänstepensioner;

2) att motionerna I: 215 och II: 309 samt I: 216 och II: 310 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

3) att motionen II: 142 måtte anses besvarad med vad utskottet i sitt yttrande anført och hemställt; samt

2:o) av herr *Paulsen*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Svedman**: Herr talman! Som bekant beslöt fjolårets riksdag att hos Kungl. Maj:t hemställa om att Kungl. Maj:t snarast möjligt måtte framlägga förslag om förbättring av de statsanställdas äldre pensioner. De statsanställdas pensioner indelas i tre grupper: äldre pensioner, som utgå enligt bestämmelser i tjänstepensionsreglementet från 1907, nyare pensioner, som närmare bestämmas i författningar från 1934 och närmast följande år, samt nyaste pensioner, som utgå efter 1941.

Kungl. Maj:t har verkställt riksdagens begäran från i fjol, och inom finansdepartementet har utarbetats tre olika alternativ till förbättring av sagda pensioner. Alternativ 1 innebär, att alla pensioner skulle utgå enligt lön på C-ort. På detta alternativ har ingen reflekterat. Alternativ 2 innebär, att äldre och nyare pensioner skulle höjas, så att de komma i nivå med nyaste pensioner. Detta skulle kräva en kostnad av 9,3 miljoner kronor per år. Alternativ 3 innebär, att äldre pensioner skulle få ett årligt tillskott av 450 kronor och nyare pensioner ett årligt tillskott av 300 kronor. Detta skulle kräva en summa av 6,7 miljoner kronor.

De myndigheter som hörts beträffande dessa alternativ ha uttalat sig på följande sätt: Försvarets civilförvaltning ansluter sig helt till alternativ 2. Statskontoret säger, att alternativ 2 innebär en rationell lösning av frågan, men stannar i alla fall liksom departementschefen för alternativ 3. Statskontoret betraktar emellertid denna senare lösning som ett provisorium. Statens pensionsanstalts styrelse resonerar ungefär som statskontoret. Den framhåller, att den rationella och definitiva lösningen otvivelaktigt ligger i alternativ 2, och ur ekonomisk synpunkt hyser den ingen tveksamhet att förorda detta alternativ, men den befarar vissa konsekvenser. Dessa konsekvenser, som även utskottet säger sig befara, förefalla vara ganska konstruerade, åtminstone i den mån de kunna sägas innebära en framtida fara. Betänkligheterna skulle förmodligen ligga däri, att en kommande löneroglering skulle medföra pensionsförhöjningar och att man genom att bifalla alternativ 2 skulle skapa ett prejudikat för lönerogleringar i framtiden på så sätt, att man skulle känna sig tvungen att alltid höja pensionerna till samma nivå som de allra nyaste och högsta. Jag tror för min del inte på den faran.

Riksdagen har år 1943 och 1944 beviljat pensionsförstärkningar för pensionärer upp till 12:e lönegraden. Från och med 13:e lönegraden och uppåt har ingen kompensation lämnats pensionärerna för dyrtid och prisförhöjningar, trots att dessa grupper förmodligen mindre än några andra bidragit till det försämrade penningvärdet. Det bör därför anses vara en akt av billighet och rättvisa, att nu även ge dessa grupper den kompensation, som alla andra i statens tjänst anställda grupper ha fått eller i varje fall fått löfte om. Reser-

Reglering av vissa tjänstepensioner m. m. (Forts.)

vanterna ha emellertid gjort ett medgivande så till vida att de säga, att Kungl. Maj:t efter närmare undersökning skulle kunna företaga vissa jämkningar av de högsta beloppen med hänsyn till vederbörandes löneläge vid avgången ur tjänst.

Orsakerna till att reservanterna ha förordat alternativ 2 äro två. För det första innebär alternativ 2 den enda rationella och definitiva lösningen av frågan. Problemet skulle, om man antog detta alternativ, vara ur världen, vilket man inte kan säga om alternativ 3 hemför segern. Merkostnaden, 2,6 miljoner kronor, är ju en stor summa, men det är att observera, att denna summa i olikhet med riksdagsanslag i allmänhet är av den natur, att den efterhand och ganska snabbt amorteras, allt eftersom pensionärerna gå bort. Om ett eller annat decennium torde denna summa ha krympt ihop till en bråkdel av den nu ifrågavarande storleken. Att observera är, att pensionärer till och med 12:e lönegraden erhålla ungefär samma förbättring, vilket alternativ kamrarna besluta att följa. Dessa grupper ha tidigare fått den compensation, som nu övriga pensionärer vänta på.

Med hänsyn till vad jag anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som bifogats utlåtandet av sex av utskottets ledamöter.

I detta anförande instämde herrar *Johnsson* i Kastanjegården, *Hagård*, *Fagerholm*, *Wiberg* och *Olson* i Göteborg.

Herr Paulsen: Herr talman! Bankoutskottets majoritet har gått in för alternativ 3, och den gör det, därför att detta förslag bäst tillgodoser pensionsstagare, som äro i största behov av pensionstillskott. Jag har förenat mig med majoriteten utom på en enda punkt, och det är när det gäller de gamla rallarna. Där har jag avgivit en reservation. Dessa människor ha de sämsta pensionerna; de ha det sämre ställt än någon annan pensionstagargrupp, och detta förhållande tycks aldrig bli bättre. De få visserligen en liten compensation här, men den är alldeles för liten. I min reservation har jag yrkat på, att de skulle få det någorlunda hyggligt. Vi ha ju två gånger å rad givit pensionstillskott, men de gamla rallarna och de med dem jämställda ha inte fått någonting.

Det tjänar ingenting till för mig att yrka bifall till denna reservation, eftersom det finns så stor majoritet inom utskottet. Jag har endast velat tillkännagiva för kammaren hur jag ser på denna sak. Jag har velat upplysa kammaren om hur det är ställt, så att man en annan gång skall vara beredd att ge dessa människor ett större tillskott.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmström: Herr talman! Såsom huvudmotionär har jag lämnat två motioner i detta ärende. Den ena tar fasta på det beslut, som riksdagen redan fattat, nämligen att ett extra lönetillägg på 300 kronor skall komma alla i tjänst varande statstjänare till del under första halvåret 1946 som hjälp mot dyrtiden. Vi motionärer ha gått ut ifrån det faktum att alla pensionerade statstjänstemän i samma mån som de, som äro kvar i tjänst, ha kännning av dyrtiden. Vi ha därför ansett det rätt och billigt, att även de förstnämnda skulle få en compensation. Denna compensation ha vi föreslagit till 200 kronor. De, som äro i tjänst, skulle få 300 kronor. Eftersom pensionen i regel är $\frac{2}{3}$ av lönen, ha vi satt pensionsbeloppet till 200 kronor. Denna motion har inte rönt något beaktande i utskottet, och jag kan nu tyvärr inte göra annat än djupt beklaga detta.

Beträffande den andra motionen, varom utskottets ärade vice ordförande nyss i egenskap av reservant talade, behöver jag inte nu säga mer än att jag

Reglering av vissa tjänstepensioner m. m. (Forts.)

instämmer med honom. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Svedmans m. fl. reservation.

Herr **Lindahl**: Herr talman! I den fråga som nu behandlas talas det åtskilligt om äldre och nyare pensioner, medan det däremot ingenting sägs om de nyaste pensionerna. Det är klart, att alla dessa olika beteckningar måste skapa en viss förvirring. När jag nu skall tala om de nyaste pensionerna, så menar jag dem, som gälla efter det 1939 års löne reglering genomfördes för statstjänarna.

Vi ha här några stycken i första kammaren och några i andra kammaren i en motion hemställt om ett tillfälligt tillägg, som skulle utgå till pensionärer, som ha de nyaste pensionerna. Detta tillägg har tillkommit i anslutning till det beslut, som riksdagen tidigare i år fattat när det gäller personal i tjänst. Där har man ju beslutat om ett provisoriskt tillägg av 300 kronor, och vi anse, att i anslutning till detta lönetillägg ett, visserligen avkortat, tillägg borde utgå även till pensionärerna, alltså de som nu lyda under det nyaste pensionsreglementet. Vi ha föreslagit — och detta är en linje som riksdagen vid olika tillfällen känt sig tilltalad av — att de som ha de minsta pensionerna skulle erhålla de största tilläggen. Vi röra oss dock med synnerligen blygsamma belopp. Vi vilja således, att befattningshavare upp till 13:e lönegraden skulle erhålla ett provisoriskt tillägg av 200 kronor. De som stå i 14:e lönegraden skulle erhålla ett tillägg av 150 kronor, de som äro i 15:e lönegraden skulle erhålla 100 kronor och de som äro i 16:e lönegraden skulle erhålla 50 kronor. Sedan skulle lönetilläggen helt upphöra.

Även om jag och många med mig tyckte, att det beslut riksdagen för någon månad sedan fattade om tillfälliga lönetillägg för statstjänarna var mycket tacknämligt, så är det klart att detta väcker blandade känslor hos dem, som lågo mycket nära att erhålla dessa 300 kronor men inte fingo dem. Beslutet blev ju sådant, att befattningshavare som lämnade tjänsten under sista halvåret 1945 erhöle 300 kronor i tillägg, men de som lämnade tjänsten första halvåret 1945 fingo ingenting. Det är givet att man här måste fråga sig, varför inte också de sistnämnda skulle kunna erhålla en slant. Jag behöver inte särskilt understryka, att pensionärerna i de lägre lönegraderna under dessa krisens år burit en mycket stor börda. De ha haft det svårt. I de fall man har kunnat, har man skaffat sig extra jobb för att kunna klara sig någorlunda, och överhuvud taget har deras börda självfallet varit lika stor som för de lägre statstjänarna i gemen.

Från utskottets sida har man emellertid nu inte ens velat giva ett finger åt vår motion. Jag underkänner inte alls utskottets motivering. Det är klart att det kan ligga någonting i resonemanget, att man skall försöka få fram en utjämning av pensionerna, men jag tycker att det är att gå för långt att använda denna motivering när det gäller ett ur rättvisesynpunkt så berättigat krav som det, vilket framförts i ifrågavarande motion.

Jag skall inte uppehålla tiden längre, ty jag förstår, att jag inte kan komma någonstans, när utskottet intagit den ståndpunkt det gjort, och jag inskränker mig därför till att yrka bifall till motionen II: 310.

Herr **Senander**: Herr talman! Det är egentligen inte så mycket att tillägga i den här saken från min sida, då jag vid varje tillfälle frågan behandlats här i riksdagen tillkännagivit vår uppfattning i saken. Några av oss kommunister har ju undertecknat den huvudmotion, som avgivits i denna fråga. För övrigt äro praktiskt taget samtliga partier representerade när det gäller underteckandet av denna motion. Vi ha understött nämnda motion därför att vi hela tiden hävdad som princip, att då man fastställer nya pensionsreglementen för

Reglering av vissa tjänstepensioner m. m. (Forts.)

statstjänarna, så bör man ge dessa retroaktiv verkan. I annat fall skulle man aldrig komma till rätta med de missförhållanden som uppkomma därigenom att man sätter en viss gräns, efter vilken ingen av de äldre pensionärerna kunna komma i fråga när det gäller pensioner enligt de nya reglementena.

Denna vår ställning medför givetvis, att sådana pensionärer som redan tidigare äro väl tillgodosedda erhålla en i flera fall ganska betydande pensionsförbättring. Detta beror emellertid på att vi redan ha ett pensionsreglemente, som har denna stora spännvidd med en mycket betydande skillnad mellan de pensionärer, som befinna sig i de lägre lönegraderna, och sådana, som befinna sig i de högre. Vill man emellertid åstadkomma en ändring i det avseendet, så måste man ändra det nu gällande pensionsreglementet på så sätt, att man minskar spännvidden mellan de lägsta och högsta pensionerna. För vår del komma vi att gå in på en sådan linje då det gäller ett framtida nytt pensionsreglemente, men så länge det gamla reglementet består, anse vi det vara mycket redigare och klarare och ur principiell synpunkt riktigast, att man ger det en retroaktiv verkan, även om detta skulle medföra, att pensionärer som redan befinna sig i en gynnsam ställning skulle få en ytterligare förbättring av sina pensionsförhöjningar.

Jag vill understryka det faktum, som tidigare påpekats här, att för lönegraderna 1—12 är det likgiltigt, vilket förslag som går igenom. Den enda anmärkning som skulle kunna riktas mot det förslag, som framförts i motionen och reservationen, består i — som jag förut sagt — att relativt välställda pensionärer skulle få litet mer. Detta har emellertid, som sagt, inte hindrat oss från att underteckna motionen i fråga.

Jag vill alltså instämma i det yrkande, som här gjordes av herr Svedman, och jag ansluter mig även till det, som framfördes av herr Lindahl. Samtidigt beklagar jag, att inte herr Paulsen yrkade bifall till sin reservation, ty vår grupp har beslutat att stödja denna reservation, som ju gäller mycket dåligt ställda pensionärer, vilka faktiskt vore i behov av en bättre ställning i pensionshänseende.

Herr Sundberg: Herr talman! Jag skall försöka följa det goda föredöme debattinläggen här visat genom att vara så kortfattad som det överhuvud taget är möjligt. Jag behöver för övrigt inte gå in på någon detaljerad historik över denna fråga, ty den är gammal och välbekant för oss alla här i kammaren.

Innan jag går vidare vill jag passa på att säga till herr Senander och herr Paulsen beträffande den senares reservation, att allt som framkom i utskottet beträffande de summariska pensionerna visade hän mot att man borde åstadkomma något utöver det, som föreslagits i den kungl. propositionen. Detta var också anledningen till att vi inte endast ingående prövade hela frågan om de summariska pensionerna utan även, om jag minns rätt, två gånger bordlade detta ärende, därför att vi inte voro på det klara med vad som kunde göras beträffande förhöjningen av dessa pensioner. Efter dessa bordläggningar och grundliga undersökningar av huruvida man skulle kunna höja dessa pensioner utöver det förslag, som förelåg i den kungl. propositionen, befanns det emellertid att vi inte hade någon möjlighet att åstadkomma detta, och därför har man fått nöja sig med att förordna bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Nu sade reservanternas talesman, herr Svedman, att ett bifall till reservationen skulle innebära, att denna fråga skulle vara ur världen. Jag vågar visst inte giva ett sådant stort löfte som att ett bifall till det ena eller andra alternativet skulle leda till att frågan om pensionerna skulle bringas ur världen. Jag är inte så optimistisk på den punkten som herr Svedman.

I den mån jag haft tillfälle att medverka vid behandlingen av denna fråga,

Reglering av vissa tjänstepensioner m. m. (Forts.)

har jag under de gångna åren stött alla de åtgärder, som gått ut på att förbättra pensionerna, särskilt då de låga pensionerna. Jämsides med mina önskemål att förbättra pensionerna har jag även haft en önskan, att man måtte komma fram till en förenkling av hela pensionsystemet. I föregående års utlåtande från bankoutskottet uttryckte vi tydligt och klart vår åsikt på den punkten. Vi sade, att förutom förekomsten av ett stort antal äldre pensionsbestämmelser, lagar, reglementen samt löne- och pensionsföreskrifter av olika slag, till vilka hänsyn i viss omfattning alltjämt måste tagas och vilka inrymma sinsemellan olikartade bestämmelser, vidlådes pensionslagstiftningen för närvarande av överskådlighet och bristande enhetlighet, vilket bidraget till att försvåra tillämpningen av pensionsbestämmelserna. Vi avsågo därmed, att samtidigt som vi få en pensionsreglering, man även skulle förenkla pensionsbestämmelserna så att andra än därtill särskilt utbildade experter skulle kunna förstå och tolka pensionsreglementena.

De nu föreliggande förslagen äro tillkomna på grundval av bankoutskottets förslag föregående år. Herr Svedman har redan redogjort för resultatet av de utredningar, som detta förslag ledde till, nämligen de tre alternativen. Nu säger man från olika instanser beträffande det i propositionen förordade alternativet, vilket även utskottet bestämt sig för, att detta inte är tillfredsställande ur vissa synpunkter. Jag är villig att erkänna, att inte heller jag är tillfredsställd med det nuvarande förslagets utformning, och vi säga också i utskottsutlåtandet i år, att det föreslagna alternativet ur systematisk synpunkt inte är tillfredsställande.

Vad som gjort, herr talman, att jag i alla fall kunnat biträda utskottets förslag, är bland annat den omständigheten, att det här förordade alternativet, nr 3, bäst tillgodoser de grupper, som äro i största behov av en förbättring. Vi anföra också i utskottsutlåtandet på s. 22, att vi fästa särskilt avseende vid den omständigheten, att alternativ 3, till skillnad från alternativ 2, medgiver större handlingsfrihet vid omprövning av tjänstepensionerna i anslutning till den förestående löneregleringen för statens befattningshavare. Detta utskottets uttalande beträffande hänsynstagandet till löneregleringen har stärkt mina förhoppningar om att vi inom den närmaste framtiden slutgiltigt skola kunna lösa hela pensionsfrågan. Jag är dock inte så optimistisk att jag tror, att vi kunna lösa problemet så effektivt, att det helt kommer ur världen. Jag hoppas emellertid att man skall kunna lösa frågan genom en fullständig omreglering och förenkling av hela pensionssystemet samt en höjning av pensionerna i den riktning, som utskottets reservationer i dag föreslå.

Jag återkommer något till herr Paulsens reservation. Jag vet inte i vad mån det är möjligt att här i riksdagen uppta den i reservationen berörda frågan till någon prövning. Herr Paulsen yrkade ju inte heller i sitt anförande bifall till annat förslag än utskottets. Hans reservation väcktes först efter det att vi inom utskottet verkställt utredning om huruvida vi kunde vidta någon åtgärd eller inte. Jag är som sagt inte säker på, om man överhuvud taget kan ta upp denna fråga här. Bankoutskottet har emellertid gjort följande uttalande om de summariska pensionerna: »Utskottet förutsätter, att frågan om en förhöjning av de summariska pensionerna upptages jämsides med den omprövning av pensionsnivån för arbetare underkastade arbetarpensionsreglementet, som bör komma till stånd i samband med den förestående löneregleringen för den statsanställda personalen.» I detta uttalande inlägger jag den betydelsen att utskottet visat omtanke om de pensionärer, till vilkas förmån herr Paulsen här reserverat sig. Detta kommer också till ganska tydligt uttryck därigenom att man trycker på att man bör ta hänsyn till dessa pensionärer, när en pensionsreglering efter löneregleringen kommer att ske.

Reglering av vissa tjänstepensioner m. m. (Forts.)

Sedan således den nu förestående löner regleringen för statstjänarna en gång slutförts, föreställer jag mig att man i anslutning till detta måste verkställa en erforderlig omprövning av samtliga tjänstepensioner. Ingen tidpunkt kan väl vara lämpligare än att då genomföra en mera systematisk lösning av samtliga pensionsfrågor, och således även frågan om de summariska pensionerna. Det är därför av mycket stor vikt att det beslut, som i dag skall fattas, blir sådant, att det lättast medger en övergång till inte endast ett ekonomiskt förbättrat pensionssystem utan även ett förenklat pensionssystem. Statskontoret har i sitt yttrande sagt, att man anser att alternativ 3 är det förslag, som medger den enklaste och smidigaste övergångsformen. Statens pensionsanstalt har avgivit samma förklaring och järnvägsstyrelsen har bl. a. sagt, att alternativ 3 bäst tillgodoser de små pensionstagarna. Jag har således ansett mig kunna för närvarande ansluta mig till utskottets synpunkter på alternativ 3 just med tanke på att detta alternativ medför de minsta konsekvenserna för en allmän pensionsreglering och även med hänsyn till att detta alternativ ställer sig enklast i tillämpningen. Det nu av utskottet förordade alternativ 3 är också det alternativ, som medger den största handlingsfriheten när en blivande omprövning av tjänstepensionerna kommer i fråga i anslutning till den förestående löner regleringen för statstjänarna.

Herr talman! Med hänsyn till dessa omständigheter och under förhoppning om att man inom den allra närmaste framtiden skall komma fram till en sådan lösning, att man får en fullständig omreglering i den riktning, som vi alla önska och som särskilt reservanterna med instämmande av herr Senander nu önskat, vill jag betona, att jag för egen del strävar efter att det skall bli en sådan omreglering, att det blir dels ett förenklat och praktiskt pensionssystem och dels en förbättring och framför allt en utjämning av pensionsbeloppen. Med utgångspunkt härifrån ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Fagerholm**: Herr talman! Det har redan från många håll omvitnats hur tekniskt oerhört invecklat statstjänstemännens pensions- och lönesystem är. Det är tillräckligt att här säga, att vad vi nu försöka reda ut är en konsekvens av det avlönings- och pensionskineseri, som härskar i statens verk, där det nästan behövs experter för att överhuvud taget kunna räkna ut vad en viss person skall ha i lön eller pension. Det är emellertid inte min mening att i detta sammanhang försöka verkställa någon närmare analys av dessa tekniska frågor.

Det har emellertid utkristalliserat sig en principfråga, som enligt min uppfattning är mycket väsentlig i detta sammanhang. Denna fråga gäller vilken karaktär som tjänstepensionerna ha. Skola de i princip följa med penningvärdesutvecklingen och den övriga utvecklingen exempelvis beträffande levnadsstandarden eller skola de stå bundna till vissa på förhand angivna belopp? Skall man således anlägga den formalistiska syn på dessa frågor, som hävdar, att det till ifrågavarande tjänstemän utfästs så och så många kronor i pension och därmed punkt och slut? Den andra inställningen skulle innebära, att man säger att pension är uppskjuten lön. Enligt den sistnämnda uppfattningen är syftet med en tjänstepension att ge en person sin försörjning på ålderns dagar. Denna försörjning skall vederbörande få i avsedd utsträckning antingen penningvärdet sjunker eller ej.

Den rent formalistiska uppfattningen som bara tänker på den juridiska utfästelse, som är grunden till varje pensionsrätt, synes vara ganska starkt stadd på avskrivning. Detta framgår också av utskottets ståndpunktstagande i frågan. Utskottet har emellertid inte vågat ta steget fullt ut och gå på den enligt min och reservanternas mening fullt riktiga linjen, nämligen att det skulle

Reglering av vissa tjänstepensioner m. m. (Forts.)

vara fullt naturligt att allteftersom lönerna regleras, så böra pensionerna i motsvarande mån regleras även för pensionärer. Detta gäller framförallt de fall då man på grund av penningvärdets fall nominellt sett måste betala högre löner. I det fallet böra pensionerna enligt min uppfattning helt naturligt följa med. Det förslag som här framställts av reservanterna skulle klara upp den principiella frågan, att pension är uppskjuten lön, som bör ändras alltefter förändringar i löneläget.

Frågan om de äldre statspensionärerna måste emellertid även ses ur en annan synpunkt, nämligen ur ren rättvisesynpunkt. Jag har mycket svårt att finna att det ligger någon rättvisa i att man — om det tillåtes mig att uttrycka mig så — sätter trotjänarna i statens tjänst i en undantagsställning. Jag syftar här på de statstjänare, som arbetat under tider då läget varit betydligt sämre än nu och som kanske även i övrigt fått arbeta under särskilda svårigheter och haft att brottas med betydligt osäkrare förhållanden än de nu rådande. Det är enligt min mening orättvist att man nu undantar dessa trotjänare från den förbättring, som man ger dem som nu äro i tjänst. Bortsett från alla juridiska och tekniska spekulationer ligger däri en orättvisa, som är mycket svår att förklara. Det är inte heller riktigt gentemot dessa gamla tjänstemän att sticka åt dem en förbättring i form av understöd på några hundralappar då och då. Vad dessa tjänstemän behöva är en rejäl och principiellt riktig behandling, som är jämställd med den som kommer dem i tjänst varande till del.

Det var ganska intressant att höra herr Sundbergs inlägg alldeles nyss. Jag har svårt att föreställa mig att någon skulle kunna försvara utskottsmajoritetens ståndpunkt med större tveksamhet och försiktighet än herr Sundberg. Med det resonemang, som herr Sundberg nyss förde, finner jag det ganska märkligt att han inte anslutit sig till reservanterna.

Det har sagts att utskottsmajoriteten anammade alternativ 3 därför att detta bäst skulle tillgodose de sämst ställda pensionärerna. Det är alldeles riktigt att alternativ 3 bättre tillgodoser de sämst ställda. Men detta är en sak för sig. Om man skall tillgodose vissa grupper mer än andra blir detta, som herr Senander nyss framhöll, närmast en fråga om hur man gör spännvidden i pensionsregleringen. Det är då inte fråga om hur man skall kompensera pensionärerna för dyrtidens förändringar o. d.

Herr Sundberg har också framhållit, att denna fråga skulle komma upp till omprövning vid den kommande löneregleringen. Om hans mening därvid är att man vid den kommande löneregleringen förutsatt att jämställa pensionärer och i tjänst varande, då skulle jag vara mycket tacksam och glad, om herr Sundberg hade tillfälle att något precisera sin ståndpunkt. Såvitt jag förstått hyste han ju mycket stora sympatier för alternativ 2, som syftar till jämställande av gamla och i tjänst varande.

I förevarande utskottsutlåtande har berörts även en annan fråga, som icke varit föremål för behandling i debatten här i dag. Det gäller frågan om hur de blivande folkpensionerna skola inverka på tjänstepensionerna. Man har bara snuddat vid den frågan i utlåtandet. Jag vill emellertid i detta sammanhang, när frågan för första gången kommer upp, deklarerat min uppfattning att i den mån en tjänsteman har tjänstepension, är detta något som han intjänat i form av löneförmån. Den omständigheten, att han har en intjänad tjänstepension, skall inte medföra att han berövas folkpensionen eller att tjänstepensionen i övrigt principiellt röner inverkan på folkpensionen. I annat fall skulle synnerligen anmärkningsvärda missförhållanden och orättvisor kunna uppstå. Jag tänker då särskilt på förhållandena på den privata arbetsmarknaden, där tjänstepensionen i allmänhet ombesörjes genom tjänstepensionsförsäkringar, för vilka de anställda i realiteten betala hela försäkringskostnaden. Det är ju

Reglering av vissa tjänstepensioner m. m. (Forts.)

bruttolönekostnaden som är avgörande för lönenivån. Skulle man nu knäsetta någon princip om att de statsanställda vid en blivande tjänstepensionsreglering skulle få avdrag för folkpensionerna, på sina tjänstepensioner skulle följden för alla pensionstagare bli, att vinsten av den betydelsefulla och angelägna sociala reform som folkpensionsreformen är skulle gå förbi de anställda och löntagarna och i stället komma arbetsgivarna till godo. Om staten skulle gå i spetsen och beröva statstjänarna folkpensionerna eller sänka tjänstepensionerna med tanke på att folkpensioner komma att utgå, då skulle staten gå före med ett synnerligen dåligt exempel. I så fall skulle också för andra pensionsberättigade löntagare denna folkpension i viss mån bli ett slag i luften.

Jag tror inte att vi kunna lösa dessa principiellt sett mycket viktiga frågor, om vi inte gå in på den linje som reservanterna här föreslagit, nämligen att knäsetta principen om att pensionärer och löntagare skola behandlas efter precis samma regler.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag nu anfört ber jag få instämma i herr Holmströms yrkande om bifall till den av herr Svedman m. fl. avgivna reservationen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Kammaren förstår nog att denna fråga varit föremål för mycket ingående överläggningar inom departementet, innan vi valt att gå in på den linje, som kallas för alternativ 3. I denna kammare ha under de sist förflutna åren förts så många principdiskussioner i dessa frågor, att jag egentligen icke anser det behövt tillägga något utöver vad som tidigare yttrats.

Jag har upprepade gånger uttalat min personliga mening, att jag inte anser det uppenbart att det, därför att under utvecklingens gång nya löner komma till på grund av nya förhållanden och pensionerna till följd därav liksom lönerna bli annorlunda, är självklart, att personer, som ha tjänat för en annan lön och haft andra pensionsavdrag samt fått en annan pension, utan vidare skola följa med i denna höjning av pensionerna. Det förvånar mig att den siste talaren inte drog sig för att här tala om tjänstemän i allmänhet. Ty det är ett faktum att någonting sådant, som han önskade för statstjänstemännen, väl inte lär förekomma inom den enskilda arbetsmarknaden. Här skulle man således sätta statstjänarna i en särställning, som inga andra pensionstagare kunna göra anspråk på.

Samtidigt med att jag vägrat godkänna den principen att när nya pensioner skola fastställas skola alla gamla pensioner följa med, har jag emellertid lika villigt erkänt att det finns ändrade förhållanden, som kunna föranleda just staten att höja de utgående pensionerna för äldre pensionärer. Men då har man att ta hänsyn till sådana ting som ändrat penningvärde med åtföljande stegrade levnadskostnader eller — det kan jag gärna tillägga — en sådan allmän höjning av hela folkets levnadsstandard, att det kan synas skäligt att även de äldre pensionärerna få följa med uppåt. På samma sätt våga vi väl uttala den förhoppningen, att folkpensionerna icke skola fastställas en gång för alla utan att även folkpensionärerna skola få följa med i en allmän välständsökning.

Orsaken till att vi ha valt det tredje alternativet i stället för det andra är oviljan att i nuvarande läge slå fast den princip, som alternativ 2 ursprungligen innebar, nämligen att en pension som en gång blivit fastställd med hänsyn till pensionärens tidigare lön och pensionsavgifter principiellt skall följa med vid alla följande regleringar som kunna träffa löner och pensioner. Om man följde alternativ 2, skulle det i detta fall innebära, att man fastslår inte bara att de nuvarande så kallade äldre pensionärerna skulle få pensio-

Reglering av vissa tjänstepensioner m. m. (Forts.)

ner som vore jämställda med nu utgående nyaste pensioner, utan även att dessa äldre pensioner skulle följa med vid en ny löne reglering, varpå antagligen skulle följa en ny pensions reglering, d. v. s. att riksdagen skulle binda sig för kostnader som nu icke kunna förutses. Detta förefaller mig så mycket omöjligare som det nu blivit klart, att det förslag till reform av folkpensioneringen, som kommer att framläggas, innebär att pensionsbeloppen inte skola variera efter pensionsmottagarens övriga ekonomiska villkor.

Det kan knappast undvikas, att ett sådant beslut i folkpensioneringsfrågan får konsekvenser vid fastställandet av nya pensionsbelopp för statsanställda. Jag säger statsanställda, därför att det icke har lyckats och väl icke kommer att lyckas för tjänstemannaorganisationerna att på den enskilda arbetsmarknaden genomföra de krav, som de nu anse vara självklara när det gäller statstjänarna, nämligen att pensionerna skola följa med i prisstegringen och betalas av arbetsgivarna. Lika väl som man därvidlag får skilja på dem som äro anställda i enskild och statens tjänst, får man även i detta fall göra en sådan åtskillnad. Jag tror att det kommer att uttalas i den proposition om folkpensionering, som skall läggas fram, att denna fråga får bli föremål för övervägande i fortsättningen. Man vill ha fria händer, och under sådana förhållanden förefaller det vara så mycket svårare att i detta läge godkänna alternativ 2 eller den reservation, som i stort sett följer detta.

Emellertid vill jag beträffande denna reservation påpeka ytterligare en omständighet, som skulle göra det ännu mer bekymmersamt om den antoges. Det är något som reservanterna tydligen ha anfört i känslan av att den allmänna principen att äldre pensioner utan vidare skulle följa med vid pensionshöjningar icke är så självklar. Man har nämligen funnit sig föranlåten att skriva, att om de förhöjningar, som under sådana förhållanden skulle inträda, skulle vara alltför höga — lägg märke till att man försäkrar, att det även från deras synpunkt skulle vara oskäligt att höja en del av de högsta pensionerna så mycket som skulle följa med en uppflyttning till de nyaste pensionerna — då vill man lägga det i Kungl. Maj:ts hand och säga »Ni få inte så stora förhöjningar, utan nivån skall godtyckligt skäras ned, och den skall stå i ett visst förhållande till den lön som en gång utgått.» Detta förefaller mig vara tillräckliga skäl för att man icke skall kunna acceptera den föreliggande reservationen.

Det ursprungliga alternativet 2 är ju mycket enklare och klarare, men såvitt jag förstår skulle det innebära, att statsmakterna i detta ögonblick, då det förestår en stor löne reglering med eventuellt därav följande reglering även av tjänstepensionerna och då nya folkpensioner skola genomföras med dessas i viss mån osäkra verkningar på både äldre och nyare pensioner, skulle binda sig vid en princip, som var och en måste erkänna är förbunden med ganska stora olägenheter. Under sådana förhållanden tror jag knappast man kan göra annat än följa första kammaren och bifalla utskottsmajoritetens förslag.

Herr von Seth: Herr talman! Den promemoria, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet talar om, är ju utarbetad inom hans eget departement och innehåller de olika alternativ, som här angivits. Det är alldeles självklart, att alternativ 2 i den form det utarbetats inom finansdepartementet skulle binda Kungl. Maj:t, därest riksdagen skulle godtaga det. Reservanterna ha klart insett detta och ha därför inte heller bundit sig helt och hållet för detta alternativ utan kommit med vissa uppmjukningar.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att det på s. 25 i utskottets utlåtande i reservationen klart är uttalat, att vissa jämkningar nedåt kunna i åtskilliga fall visa sig påkallade för att ernå en närmare anpassning i dessa fall

Reglering av vissa tjänstepensioner m. m. (Forts.)

till den lönenivå, som tillämpades vid vederbörandes avgång ur tjänst. Vi reservanter ha mycket svårt att tro, att den uppmjukning vi här velat påtala skulle binda Kungl. Maj:ts i så hög grad, att man därmed skulle ha fastslagit principer, som man inte anser vara godtagbara.

Jag skulle vilja tillägga, herr talman, att det finns någonting som heter rättvisesynpunkter såväl för stat som för enskilda. Det uttrycket har framskyttat hos flera talare. För min del vill jag säga, att det skulle skapas en orättvisa mellan vissa pensionärer, därest Kungl. Maj:ts av utskottet förordade alternativ 3 skulle godkännas. Det är i hopp om att man i någon mån skall lyckas ta bort denna orättvisa — full rättvisa kan man givetvis icke nå — som jag anslutit mig till reservationen. Jag ber att få yrka bifall till denna.

Herr Fagerholm: Herr talman! Jag blev verkligen ledsen, när jag hörde statsrådet Wigforss uttala, att anledningen till att man icke följt alternativ 2 kanske framför allt varit oviljan att fastslå en princip. Detta är synnerligen olyckligt för alla de statstjänstemän, som i ena eller andra avseendet icke skola få sina rättvisa krav uppfyllda, därför att man är rädd för principen. Denna rädsla tycker jag är en sorglig tendens i den behandling av statstjänstemännen som statsmakterna visat i olika sammanhang — den har varit lämplig att krypa bakom när man inte velat säga rent ut nej.

Jag vill även ta fasta på ett annat uttalande av statsrådet. Statsrådet säger, att han icke kan finna det rimligt, att en person som tidigare tjänstgjort för en lägre lön får högre pension, då pensionerna för blivande eller senare tjänstemän regleras. Jag vill se saken på detta sätt: om den gamle tjänstemannens reallön varit exakt densamma som den nyes, men löneförbättringen för den senare berott på att penningvärdet sjunkit genom att landets finanspolitik skötts på ett sådant sätt, att penningvärdet inte hållits stabilt, böra den gamle och den nye få samma realpension. I ett sådant fall kan uppenbarligen statsrådet Wigforss' resonemang inte vara riktigt. Jag kan hålla med om att en fullständig omläggning av hela lönesystemet skulle vara en annan fråga, men den första frågan är enligt min uppfattning den väsentliga.

Jag kan inte förstå, varifrån statsrådet har fått den uppfattningen, att det skulle vara något främmande för den privata arbetsmarknaden, att pensionerna följa levnadskostnaderna genom indexreglering. Såvitt jag känner till, är det regel, att man i enskild tjänst utger dyrtidstillägg på pensionerna. Inom det område, där jag själv arbetar, förekommer knappast i något fall, att de pensionerade tjänstemännen inte fått dyrtidstillägg, d. v. s. penningvärdesanpassning, på sina pensioner. Jag vill försäkra statsrådet, att tjänstemannaorganisationerna inte för sin del skulle tillåta, att vid en pensionsreglering de gamla pensionärerna på grund av ett tidigare lägre penningvärde finge leva på svältpensioner. En annan sak är i vad mån vi kunna förverkliga våra önskemål och genomdriva våra krav.

En princip som den herr Wigforss vill ge uttryck för kunna vi tjänstemän under inga förhållanden godkänna. Vi skulle anse det synnerligen beklagligt, om statsmakterna skulle ha den uppfattningen, att pensionen icke vore en intjänad lön i verklig bemärkelse och att det inte låge i dess natur att den skulle innebära en försörjningsmöjlighet och inte bara ett fastställt belopp. Om de ansåge det, skulle det vara en mycket enkel sak för arbetsgivaren, för näringslivet och för staten att frigöra sig från sina pensionsförpliktelser. Genom en successiv försämring av penningvärdet skulle man kunna helt eller delvis komma från pensionerna. Den omständigheten, att staten utger dyrtidstillägg på sina pensioner, är dock ett uttryck för att man anser att pensionären har en rätt

Reglering av vissa tjänstepensioner m. m. (Forts.)

till uppskjuten lön, har en rätt att få en levnadsmöjlighet och inte bara rätt att lyfta så och så många kronor.

Herr talman! Det skulle vara mycket mer att tillägga i dessa frågor, men jag vill inte nu gå in alltför mycket på det. Jag vill, i likhet med vad herr von Seth sade, understryka att det är ett rättvisekrav, att statens gamla tjänstemän få den levnadsmöjlighet, som en anpassning av pensionerna till det aktuella löneläget innebär.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag vill inte låta det missförståndet kvarstå, att jag skulle uttalat mig om vad jag skulle vilja kalla dyrtidstillägg. De utgå ju också på de statliga pensionerna. Vad vi diskutera här är inte, huruvida pensionärerna skola få dyrtidstillägg i takt med levnadskostnadernas stegring, utan det är fråga om huruvida de skola självklart och principiellt följa med i den standardhöjning, som har brukat följa med löner regleringar, och alltså få grundpensionerna reglerade. Det är inte alldeles samma sak. Jag får be om ursäkt för min okunighet, men jag har utgått ifrån att det systemet icke förekommer inom det enskilda näringslivet, utan att där de en gång fastslagna pensionerna utgå, eventuellt med dyrtidstillägg, men att man icke följer med i en standardhöjning av det slag, som man kräver att statens pensioner skola göra.

Jag har icke förnekat, att det kan finnas skälighetshänsyn. Tvärtom har jag sagt, att vid en sådan stegrad levnadsstandard för hela folket är det rimligt, om alla följa med, alltså även de gamla pensionärerna, men då blir det en skälighetsprövning, och eftersom även statens tillgångar äro begränsade kan man vid en sådan skälighetsprövning inte undgå att fråga sig: var göra dessa tillägg mest nytta? Det är från den synpunkten vi ha sagt, att det är mera anledning att lägga förbättringen på de lägre pensionerna än på de högre, och hade det funnits möjlighet att utsträcka kostnaderna ytterligare, skulle jag också förordat, att man lade det ytterligare bidraget på dem, som bäst behövde det, även om därmed följer att de högre pensionerna få bli oförändrade.

Herr **Holmström**: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet sade nyss, att det var nödvändigt att lägga förbättringarna på dem, som hade de lägre pensionerna, och herr Sundberg, representanten för utskottsmajoriteten, framhöll, att alternativ 3 bäst tillgodosåge de grupper, som hade det största behovet. Men, herr talman, är det då så alldeles säkert att en person, som har lägre pension än en annan, är i större behov av hjälp? Jag skall anhålla att få anföra ett exempel.

Då tiden var normal, har en statspensionär skaffat sig en lägenhet på 1 rum och kök, en annan 2 rum och kök och en tredje 3 rum och kök. Det är ju så, att människor bruka ställa in sin livsföring med hänsyn till sina inkomster. Den, som har den högre pensionen, har ansett sig kunna skaffa sig en större lägenhet än den, som har en mindre pension. En pensionärsfamilj består i regel av man och hustru. Den, som sitter i 1 rum och kök, och den, som sitter i 3 rum och kök, ha ungefär samma utgifter för kläder och föda. Men det är hyresbeloppet som skiljer dem åt. Den, som har den större bostaden, kan inte anpassa sin hyresutgift efter det lägre penningvärdet, eftersom bostadsmarknaden helt enkelt inte tillåter det. Han kan med bästa vilja i världen i regel inte få en billigare bostad. Han är låst. Bara detta exempel — det finns andra att nämna — visar ju att det inte är så som herr finansministern och utskottsmajoriteten mena, att den, som har den lägre pensionen, nödvändigtvis är i större behov än den, som har den större.

Reglering av vissa tjänstepensioner m. m. (Forts.)

Vi ha ju ett differentierat lönesystem, och konsekvensen därav bör väl vara att pensionerna också skola vara differentierade.

Jag skall i känslan av månhet om den sak, som jag nu talar för, akta mig för att fresta kammarens tålmod alltför mycket. Jag måste emellertid beröra herr statsrådets uttalande i sitt första anförande om att vad som hade förestavat hans ståndpunktstagande var oviljan att slå fast en princip. Men då frågar man sig: varför skall den oviljan inträda först beträffande pensionärer, som ligga över den 12:e lönegraden? För dem, som ligga under, existerar icke den oviljan. Det är ju inte konsekvent.

I debatten har talats om att de äldre pensionärerna ha betalat lägre pensionsavgifter. Däremot vill jag blott framhålla, att de pensionsavgifter, som de äldre pensionärerna på sin tid betalat, kändes förhållandevis lika hårt för dem med deras lägre löner som vad fallet varit för de yngre. De äro jämställda i detta avseende.

Herr statsrådet pekade på den väntade folkpensionsreformen. Jag förstår absolut inte vad den har med detta ärende att göra. Här gäller det bara att föra upp de äldre pensionerna till samma läge som de, som utgå till dem, som avgått efter den 1 juli 1939. Skulle, mot vad man har skäl förmoda, den väntade folkpensionsreformen ha någon inverkan på de utgående tjänstepensionerna, ja, då får man väl taga konsekvenserna och behandla alla lika.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Svedmans reservation.

Herr Fagerholm: Herr talman! Det var ett uttalande av statsrådet Wigforss, som jag skulle vilja taga fasta på.

Statsrådet säger, att han anser det fullt naturligt och riktigt, att i den mån lönerna indexregleras, så skall det också vara indextillägg på pensionerna. Där-om råder icke någon strid. Om vi nu se på den lönereglering, som är förestående för statstjänstemännen, så skulle den teoretiskt sett kunna komma till stånd på två sätt, nämligen antingen så att man behöll den gamla löneskalan och höjde dyrtidstilläggen för att på det sättet komma upp till de gamla real-lönerna, eller också så att man fastställde nya löner, alltså nya nominella löner. Skulle man gå den första vägen, alltså att man höjde dyrtidstilläggen och på det sättet återvann 1939 års reallön, skulle tydligen enligt statsrådet Wigforss' mening pensionerna följa med, därför att då var det dyrtidstillägg, men gör man på det sättet, att man återvinner reallönen genom att höja de nominella lönerna, är det en annan situation. Då är det nya löner, och då är det inte alls naturligt.

Jag har mycket svårt att finna konsekvensen i detta resonemang. Vare sig lönerna förbättras på grund av direkta dyrtidstillägg eller genom att dyrtidstilläggen omarbetas till lönetillägg, så att de alltså inte benämnas dyrtidstillägg, kan jag inte finna någon anledning att göra någon skillnad i denna sak, detta så mycket mindre sedan herr statsrådet förklarat, att dyrtidstillägg naturligtvis skola utgå på pensionerna.

Herr Nilsson i Landskrona: Herr talman! Man har praktiskt taget från alla håll försökt tala om rättvisa, då det gäller dessa tillägg. Det förefaller mig emellertid, som om man endast talade om denna rättvisa, ty att det finns någon i alternativ 2 är väl i varje fall orimligt att påstå.

Då vi ha behandlat denna fråga har man utgått ifrån, att rent juridiskt ha dessa pensionärer fått vad de ha rätt till. Skola de ha mera, bör man lägga sociala synpunkter till grund, och om man lägger sociala synpunkter på frågan, är det riktigast att ge de lägre pensionerna vad alternativ 3 säger.

Jag tycker att herr Holmströms exempel var mycket illa valt. Han sade,

Reglering av vissa tjänstepensioner m. m. (Forts.)

att alla ha samma behov av ökning bortsett från lägenheten. Det skulle förvåna mig, om en pensionär, då han blev pensionerad, verkligen satte sig i en dyrare lägenhet än den han hade under den tid han arbetade. I varje fall, herr Holmström, kan man väl inte tänka sig, att en pensionär flyttat in i en bostad, vars hyra har ökats med 1 600 kronor. Det vore orimligt att tänka sig, att en pensionär vore så oförnuftig.

När vi i utskottet utgått ifrån, att detta är en social fråga, tycker jag att man kommer rättvisan närmast, om de lägre få 450 kronor och de högre 300 kronor. Vad lägenheterna beträffar, så ha vi enligt statistiska uppgifter knappast haft någon hyresökning sedan 1942. Det är nog blott i enstaka fall, som denna utgiftspost stigit med något högre belopp. Det är därför lyckligast, om man kunde gå på den linjen, att man försöker ge pensionärerna den ökning, som motsvarar penningvärdets fall. Det tro vi oss ha gjort genom detta förslag, och då är det säkerligen riktigast att slå fast, att den mindre inkomsttagaren har lika stort behov av en generell ökning som någon annan.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Svedman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 216 och II: 310; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Fagerholm begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskades likväl votering av herr Lindahl, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bankoutskottets utlåtande nr 19 antager bifall till den av herr Svedman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 216 och II: 310.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraposition antagit den under 2:o) angivna propositionen. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Svedman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Reglering av vissa tjänstepensioner m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om röstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 100 ja och 81 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsätta.

§ 15.

Herr *Svensson* i Ljungskile avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 454, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 216, angående ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder för budgetåret 1945/46.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.47 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 3 april.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Herr andre vice talmannen meddelade, att herr Nilson i Eskilstuna, som vid kammarens sammanträde den 6 nästlidna mars med läkarintyg styrkt sig från och med den 28 februari 1946 tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Föredrogs vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt förra vikarierande småskolläraryrinnan Agnes Härén;

nr 21, i anledning av väckt motion angående förre lokföraren O. Lindholms pensionsförmåner; och

nr 22, i anledning av väckt motion angående pensionsförmånerna åt vissa förutvarande befattningshavare vid Stockholm—Västerås—Bergslagens järnvägar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Motion angående pensionsförmånerna för viss personal, som övergått i statens tjänst i samband med statens övertagande av enskilda järnvägar.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckt motion angående pensionsförmånerna för viss personal, som övergått i statens tjänst i samband med statens övertagande av enskilda järnvägar.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Witzell**: Herr talman! Det är ju icke stor idé att tala inför kammarens tomma bänkar. Och jag har varit med här så länge, att jag förstår, att det är lönlöst att mot ett enhälligt bankoutskott ställa något yrkande om bifall till den av mig och herr Ekdahl väckta motionen i detta ärende. Jag kan, herr talman, dock icke underlåta att bestämt reagera mot den motivering utskottet anfört för sitt avstyrkande av motionen. Såväl järnvägsstyrelsen och statskontoret som utskottet förklara, att de finna pensioneringen för de i motionen avsedda anställningshavarna vara ordnad på ett tillfredsställande sätt. Det är detta jag måste reagera mot. Om man hade sagt, att man av principiella skäl icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionen, skulle jag ha funnit detta beklagligt, men när man anser sig kunna konstatera, att ifrågavarande personers pensionering är ordnad på ett tillfredsställande sätt, finner jag detta rent av upprörande.

Om två personer, som ha stått som arbetskamrater låt oss säga i ett 30-tal år och ha utfört precis samma arbete, pensioneras vid samma ålder men den ene erhåller en flera gånger större pension än den andre, kan i vart fall icke jag

Motion angående pensionsförmånerna för viss personal, som övergått i statens tjänst i samband med statens övertagande av enskilda järnvägar. (Forts.)

finna detta tillfredsställande. Men detta är just vad som sker. För den händelse en person av de i motionen åsyftade vid statens övertagande av vederbörande järnväg hunnit fylla 60 år, blir han tillerkänd den lägre pensionen, som rör sig om cirka 700 à 800 kronor om året. En hans arbetskamrat, som vid det tillfället är 59 år gammal och blir pensionerad följande år, kommer i åtnjutande av den högre pensionen, som uppgår till cirka 2 000 kronor per år. Detta är varken rättvist eller tillfredsställande enligt min uppfattning.

Vid årets riksdag föreligger för övrigt en kungl. proposition, nr 130, som ännu icke hunnit behandlas av riksdagen, vari det föreslås en ytterligare höjning av pensionerna för den senare kategorien, d. v. s. de personer som redan nu äro tillerkända bortåt 2 000 kronor om året. Men det finns också en annan proposition, nr 131, som avser dem som vid statens övertagande av den enskilda järnvägen voro fyllda 60 år. För dem föreslås ingen höjning av pensionen utan för deras del föreslås enbart att det dyrtidstillägg, som utgår på deras pension, skall bibehållas. För dem som redan nu ha det betydligt bättre ställt anses sålunda en pensionsförstärkning behövlig. Jag är alldeles övertygad om att de behöva en sådan — deras pensioner äro naturligtvis alldeles för små. I det fallet har järnvägsstyrelsen och jämväl statskontoret i sina avgivna yttranden förklarat, att de icke ha något att erinra mot den föreslagna pensionsförhöjningen. Men när det gäller dem som ha de allra lägsta pensionerna, anser man sig kunna konstatera, att det för dem är ordnat på ett tillfredsställande sätt. Det är detta jag måste reagera emot. Äro pensionerna icke tillfredsställande för dem som uppbära bortåt 2 000 kronor, kunna de väl icke vara tillfredsställande för dem som tillerkänts en pension på 600 kronor. Båda kategorierna ha utfört precis samma arbete.

Jag kommer, herr talman, icke att framställa något yrkande, men jag vädjar med detta mitt yttrande till såväl kommunikationsministern som finansministern, att de måtte taga upp den i vår motion berörda pensionsfrågan till närmare granskning. Jag tror, att om detta sker, komma de i motionen åsyftade anställningshavarna icke att i fortsättningen bli lika ohjälpta.

Herr Svedman: Herr talman! Då den föregående ärade talaren icke framställde något yrkande, har jag ingen anledning att närmare ingå på hans här anförda argument för sin ståndpunkt utan ber att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Herr Gustafsson i Bogla: Herr talman! Jag är visserligen icke motionär i denna fråga, men jag ber att få instämma i den vädjan herr Witzell riktade till kommunikationsministern och finansministern om översyn av pensionsbestämmelserna för de befattningshavare, som herr Witzell talade om. Jag vill, att denna översyn skall utsträckas att gälla även de befattningshavare, som visserligen tillhöra de enskilda järnvägarnas pensionskassa men som, när den enskilda järnvägen övertagits av staten, såsom överåriga icke fått pension från statens järnvägar, liksom de som tillhört enskilda järnvägar, vilka blivit nedlagda och vilkas personal i stort sett övergått till anställning hos statens järnvägar.

Jag väckte förra året en motion om pensionsförhållandena för en befattningshavare, som varit anställd vid Jönköping—Gripenbergs järnvägar. Han var överårig och fick icke ordinarie anställning hos statens järnvägar men fick tjänstgöra där i 6 à 7 års tid. När han vid 67 års ålder avgick, fick han pension enligt arbetarpensionsreglementet. Men en bror till honom, som var något yngre och hade tjänstgjort kortare tid än han vid statens järnvägar,

Motion angående pensionsförmånerna för viss personal, som övergått i statens tjänst i samband med statens övertagande av enskilda järnvägar. (Forts.)
lyckades vinna ordinarie anställning och fick en pension på 2 800 kronor. Den äldre fick 380 kronor enligt arbetarpensionsreglementet. Det är klart, att det i sådana fall kommer att verka synnerligen ojämnt och otillfredsställande. Att förklara, att dessa personer ha fått sin pensionsfråga ordnad på ett tillfredsställande sätt, tycker jag är ganska egendomligt.

Nu har ju bankoutskottet intagit samma ståndpunkt som järnvägsstyrelsen och statskontoret. Man har väl varit i god tro, och fallet från i fjol har man kanske glömt. Men i varje fall vill jag instämma i herr Witzells vädjan om en översyn av pensionsbestämmelserna för dessa kategorier, ty om några ha sin pensionsfråga ordnad på ett otillfredsställande sätt är det just den personal, som herr Witzell och jag ha talat om. Jag ber alltså att få instämma i denna vädjan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels e. o. byråsekreteraren hos statskontoret N. G. Svensons pensionsförmåner, dels ock pension åt ingenjören vid arméförvaltningens tygavdelning E.-E. Stollenwerks efterlevande; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tolfte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1946/47 till bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Översyn av räntebestämmelser i lagstiftningen.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckta motioner angående översyn av de i lagar och författningar förekommande räntebestämmelserna.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Rylander**: Herr talman! Jag vill uttala min tillfredsställelse med att utskottet så välvilligt behandlat ifrågavarande motioner. Utskottet har funnit starka skäl tala för att räntesatserna bringas i bättre överensstämmelse med nuvarande ränteläge. I motionerna har som ett lämpligt sätt för en sådan anpassning angivits, att räntan bestämes att utgå med viss procent utöver riksbankens diskonto. Utskottet har emellertid icke ansett sig böra i nuvarande läge taga ställning till frågan, huruvida anpassningen av räntesatserna bör ske på detta eller annat sätt. Utskottet har velat, att den blivande utredningen skulle lämnas fria händer att pröva olika vägar. Herr talman, jag har inte heller något emot att utredningen icke bindes med alltför snäva direktiv i detta avseende. Jag vill emellertid tillägga, att då i framtiden icke oväsentliga ändringar i ränteläget möjligen kunna inträffa, det synes mig, som om en verkligt rationell lösning av denna fråga blott kan vinnas på den väg som angivits i motionerna. Det gäller enligt mitt förmenande icke bara att anpassa de många sinsemellan olika utformade räntebestämmelserna till nuvarande ränteläget utan att åstadkomma en sådan utformning av räntebestämmelserna, att i görligaste mån en anpassning sker till det allmänna ränteläget vid varje tid, som ränteberäkningen skall avse, så att man icke vid inträffade ändringar i ränteläget behöver vidtaga lagändringar för att undvika en i vissa fall mycket

Översyn av räntebestämmelser i lagstiftningen. (Forts.)

betydande oöverensstämmelse mellan den ränta som räntebestämmelserna föra till och det allmänna ränteläge som kan föreligga. Jag hänvisar i detta sammanhang till vad som i handlingarna till detta ärende talas om expropriationsränta.

Jag skulle anse det vara beklagligt, om man vid en översyn av räntebestämmelserna skulle i väsentliga stycken komma att välja andra vägar än som angivits i motionerna, särskilt som det torde vara möjligt att träffa sådana anordningar, att det icke skulle ställa sig nämnvärt besvärligt eller förenat med andra olägenheter, att räntesatserna bestämmas, icke absolut utan endast i relation till det allmänna ränteläget.

Herr talman! Med denna lilla randanmärkning ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogos vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande procentuellt tillägg å uppvärmningsbidrag till kyrkoherde och komminister; och nr 18, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande semester för präster.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion om revision av vissa bestämmelser i ordningsstadgan för rikets städer.

Motion om revision av ordningsstadgan för rikets städer.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 74, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Nordström* i Kramfors *m. fl.* yrkat, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan revision av ordningsstadgan för rikets städer och andra hithörande bestämmelser, att enhetlighet blir rådande och så att de ideella organisationernas verksamhet inte onödigt betungas».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II:74, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Nordström* i Kramfors: Herr talman! Efter allt som talats i denna kammare under årens lopp om ordningsstadgan för rikets städer, varav tydligt framgått, att förhållandena på detta område icke äro tillfredsställande, skulle det kanske vara överflödigt med någon sakbehandling av frågan i dag. Riksdagen har ju, som utskottet erinrar om i sitt utlåtande, redan tidigare skrivit till Kungl. Maj:t begärt utredning i frågan, och utredningen har sedan dess även verkställts.

Men tyvärr är det alltjämt så som utskottet underströk i sitt utlåtande för åtta år sedan, när det bl. a. anförde följande: »Tvärtom finner utskottet ett sådant tillrättaliggande i hög grad av behovet påkallat. De ifrågavarande föreskrifterna äro nämligen icke endast språkligt sett föråldrade utan även vad innehållet beträffar i hög grad oklara... Vidare vill utskottet som en påtaglig brist framhålla, att oaktat 1932 års förordning, såsom ock vid dess tillkomst från olika håll underströks, icke är avsedd att beröra den lojalt utövade

Motion om revision av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)
normala föreningsverksamheten, författningstexten icke utesluter en misstolkning i denna riktning.» Trots att åtta år nu förflutit sedan utskottet och riksdagen konstaterade dessa missförhållanden, finnas de alltjämt kvar och ha för övrigt genom senare författningstexter i samma ämne — 1943 års förordning om de kyrkliga högtidsdagarna — i stället för att förbättras ännu mera tillkrånglats.

Även om utskottet i nu förevarande utlåtande har erinrat om detta tidigare ställningstagande, hade det enligt min mening på grund av Kungl. Maj:ts uraktlåtenhet att effektuera riksdagens för så länge sedan gjorda framställning varit av behovet påkallat att rikta en ny hemställan till Kungl. Maj:t för att hjälpa regeringen på traven. Jag är icke alldeles säker på att Kungl. Maj:t lika välvilligt som jag är redo att mellan raderna i utskottets utlåtande utläsa önskemålet om att förslag snarast måtte komma.

Då jag håller före att de nu existerande stadgorna för reglering av det s. k. nöjeslivet ger så oerhört stora möjligheter till godtycklig tolkning och att detta i första hand går ut över de ideella arbetarorganisationerna, anser jag mig skyldig att taga kammarens tid i anspråk för att ge åtminstone några exempel på de kaotiska förhållanden, som denna s. k. ordningsstadga har skapat.

För fjorton dagar sedan behandlade denna kammarare en annan motion i denna fråga, nämligen frågan om landsfiskalernas godtyckliga förordnande om ordningsvakter vid offentliga nöjeställningar. Även den frågan inrymmer under ordningsstadgan, varför jag tar mig friheten att gå in något även på den. Andra kammarens andra tillfälliga utskott avstyrkte också den motionen med ungefär samma motivering som första lagutskottet kommit med här. Dessutom hänvisade man de organisationer, som ansåge sig missgynnade, att besvärsvägen försöka uppnå rättelse.

För det första vill jag mot detta invända, att det är tämligen svårt att vinna någon rättelse på den vägen, enär hela frågan ju är avhängig av besvärinstansernas rent personliga tolkning av hithörande bestämmelser. För det andra torde det vara så, att många nöjesanordnande organisationer, som av en eller annan anledning bli omilt behandlade, endast bruka anordna sådana tillställningar ett par tre gånger om året, och de veta, att de under alla förhållanden icke hinna att besvärsvägen få ändring i de av den lokala polismyndigheten dekreterade villkoren före tillställningens hållande, varför de icke heller kunna undgå de eventuella skador som dekretet orsakar. Att klaga i efterhand skulle ju kunna ge en moralisk upprättelse, men den ekonomiska förlust, som de åsamkats, står i alla fall kvar, varför det nog i många fall är så, att de avstå från att i efterhand besvärsvägen söka få rättelse. Jag har för min del genom detta icke velat försvara uraktlåtenheten att anföra besvär. Jag anger det bara som en förklaring till att icke många fler klagomål ha framförts i dessa frågor.

Jag har här i min hand en resolution från Tuna socken i Medelpad. Jag var själv där den 17 mars i år på en tillställning i en liten lokal, som rymmer på sin höjd 100 å 125 människor. Det var föredrag och film. och efteråt skulle det vara dans. Landsfiskalen hade föreskrivit, att man skulle ha fyra ordningsvakter. Om i det fallet landsfiskalen även hållit på att ordningsvakterna skulle ha varit polismän, på samma sätt som förekommit på andra ställen, skulle kostnaderna för dessa fyra ordningsvakter ha uppgått till icke mindre än 80 kronor. Det är klart, att sådana ekonomiska avbräck när det gäller en liten samlingslokal på landet äro fullständigt förödande för en rad ideella organisationer. Nu slapp denna organisation billigare undan genom att den fick nyttja lokalens egna ordningsvakter. Jag var litet förvånad över att det skulle behövas fyra ordningsvakter för en så liten lokal, varför jag

Motion om revision av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

frågade vaktmästaren, om det hade brukat förekomma mycket oroligheter. Nej, vaktmästaren förklarade, att det var sällan det förekommit dans där, och han, som varit anställd där i 25 å 30 år, kunde överhuvud taget icke minnas att det någonsin varit bråk i lokalen.

Även om denna organisation, Matfors kommunistiska arbetarekommun, hade besvärat sig hos länsstyrelsen, hade ärendet naturligtvis icke hunnit avgöras före festens hållande, varför man under alla förhållanden hade varit tvungen att först hålla dessa fyra ordningsvakter och sedan dessutom underkasta sig besväret och kostnaden för ett överklagande, som på sin höjd kanske hade resulterat i en platonisk förklaring, att antalet ordningsvakter nog var tilltaget i överkant. Jag har en uppgift från en annan del av landet, från Värmland, där en landsfiskal för en liknande tillställning i Östra Ämtervik dels förordnat om hållandet av tre ordningsvakter, som skulle vara uniformerade och beväpnade, och dels ålagt organisationen att hålla en bil tillgänglig hela kvällen för eventuella skjutsar av fyllerister till arresten. Besvärsvägen torde för denna organisation ha varit ungefär lika törnbeströdd som i det tidigare fallet.

Jag har i mina händer exempel på hurusom landsfiskalen i Arnäs distrikt i Ångermanland under flera år vägrade de politiska organisationerna att avhålla enskilda tillställningar, såvida dans skulle förekomma vid dem. I detta fall såg sig en ungdomsklubb nödsakad att anmäla landsfiskalen för justitiekanslern. Klubben fick faktiskt rätt. Justitiekanslern ansåg sig till och med, på grund av en förklaring från landsfiskalens sida, att denne ansåg sig ha rätt att upplösa sammankomsten, därest inte resolution söktes såsom för offentlig tillställning, nödsakad förklara, att detta landsfiskalens ställningstagande måste betraktas såsom ett hot mot klubben, vilket tvingade den att söka tillstånd även för enskild tillställning. Innan denna klubb klagade hade landsfiskalen i flera år lyckats hindra klubbens enskilda legala verksamhet.

Jag har själv fått i uppdrag att vid Ångermanlands södra domsaga vara ett par ungdomsklubbister behjälplig i svaromål för avhållandet av enskild tillställning på sistlidna juldag. Här hade landsfiskalen ansett sig äga befogenhet att sända poliser både till en av den socialdemokratiska ungdomsklubben anordnad enskild tillställning på juldagen i Kramfors och till en av den kommunistiska ungdomen anordnad fest i Frånö. När dessa poliser sedan vid socialdemokraternas fest bland ett 700-tal deltagande hittade sju, åtta personer, som icke voro medlemmar, och vid kommunisternas hittade en enda, som inte var medlem eller blivit inbjuden, ansåg sig landsfiskalen ha befogenhet att åtala tvenne styrelseledamöter i vardera ungdomsklubben.

Denna fråga är ju ännu inte slutdömd, varför jag inte kan uttala mig om utgången, men vad som här förekom och som är aktuellt i fråga om tolkningen av vår ordningsstadga, det var, att landsfiskalen vid domstolen meddelade, att även om han inte hittat en enda utomstående vid dessa fester på juldagen, så skulle han i alla fall ha åtalat, därför att han hävdade, att förordningen av år 1943 angående de kyrkliga högtidsdagarna skulle tolkas på så sätt, att uteslutande medlemmar i den egna klubben hade rätt att deltaga. Han menade, att 1943 års förordning i detta fall upphävde bestämmelsen i 1938 års förordning om att även medlemmar av andra till samma förbund eller samma parti hörande organisationer ägde rätt att deltaga. Jag vet inte, om denne landsfiskal är ensam om en sådan tolkning av bestämmelsen angående de kyrkliga högtidsdagarna. Vad jag däremot vet är, att det här i Stockholm inte ens blev en polisundersökning, när en förening 1944 anordnade en liknande tillställning på långfredagen. Det är alltså uppenbart, att den

Motion om revision av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)
nuvarande så kallade ordningsstadgan ger möjlighet till vilka toikningar som helst både av lokala polismyndigheter och av domstolarna.

Det har under de senare åren talats oerhört många vackra ord om ungdomens behov av nöjen. Det har faktiskt sjungits lovsånger över de ideella ungdomsorganisationernas stora uppgifter, och tämligen frikostiga om ock luftiga löften ha getts om stöd åt denna ungdomsverksamhet. Det är nog i och för sig mycket behjärtansvärt, att lokaler för fritidssysselsättning och nöjen skapas för ungdomen, men det föreligger faktiskt en fara i att sådana stödåtgärder kunna bli ett slag i tomma luften, såvida de nuvarande oeffterrettliga förhållandena skola få fortsätta i hägn av en medeltidsmässig ordningsstadga.

Det finns en hel rad andra föreskrifter inom detta gebit, som tyda på en kolossal inkonsekvens. I en del folkets parker anordna poliserna klappjakt på ungdomar under sexton år, som ju äro förbjudna att deltaga i offentliga dansställningar. Även i detta fall tycks polismyndigheternas energi mera vara en strävan att få fast så många förbrytare som möjligt än att genom sitt uppträdande underlätta sammanlevnaden i samhället.

Man kan ju ha vilken uppfattning som helst om femtonåringars behov av att dansa och roa sig, men nog förefaller det mig vara tämligen inkonsekvent, att lagen tillåter en femtonårig flicka att bli mor men vägrar henne att deltaga i en offentlig dans. Det har ju till och med på sista tiden tämligen öppet börjat inte bara talas om utan även praktiseras införandet av dans på skolschemat för ungdomen. Lagen lägger mig veterligt intet hinder i vägen för en skolstyrelse att låta ungdomen lära sig dansa i skolan, men lagens straff hänger sedan över de ungdomar, som efter slutad skolgång praktisera vad de lärt sig på en offentlig danstillställning.

Även om jag mycket välvilligt läser det nu föreliggande utskottsförslaget och däri gärna vill utläsa en önskan från utskottets sida, att förslag snarligen borde komma i denna fråga, anser jag mig nödsakad att vidhålla vårt yrkande i motionen nr 74.

Jag skulle väl till nöds även kunna förstå regeringens dröjsmål i denna fråga, när jag ser på det förslag till ny ordningsstadga, som 1938 års ordningsstadgeutredning presterat. Att detta förslag inte skulle förbättra förhållandena är uppenbart. Dess bättre tror jag, att galenskaperna i detta förslag varit så uppenbara, att förslaget omedelbart mötts med misstro och därför kan avföras. Nu anser jag emellertid förhållandena på en del orter i vårt land vara så kaotiska och för de ideella organisationerna så hindrande, att det i alla fall inte går att dröja längre med en grundlig revision av gällande ordningsföreskrifter.

Jag vill ogärna förutsätta, att regeringen inte skulle kunna hitta ett par tre vettiga människor, som på grundval av redan hopsamlat material och gjorda erfarenheter på tämligen kort tid skulle kunna snickra ihop en ordningsstadga, som vore till gagn för de ideella organisationerna, för nöjeslivet och därmed även för samhället.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till min motion II: 74.

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag hade inte väntat, att herr Nordström efter det anförande han hållit skulle stanna för att yrka bifall till motionen. Herr Nordström har ju själv erinrat om att första lagutskottet sedan år tillbaka varit mycket intresserat av att få en ändring av ordningsstadgan till stånd. Det skulle väl ändå inte varit riktigt att, som denna fråga nu ligger till, utskottet föreslagit riksdagen att på nytt skriva till Kungl. Maj:t och jag hoppas, att det icke heller kan vara behövt. Kungl. Maj:t vet ju, att riksdagen är

Motion om revision av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

intresserad av att få en ändring av ordningsstadgan, och som kammaren vet föreligger nu ett förslag som är under Kungl. Maj:ts prövning.

Ifrån utskottets sida finns det bara ett intresse, nämligen att den prövning av detta förslag som Kungl. Maj:t skall företaga, måtte ske snarast möjligt och att, sedan prövningen är verkställd, Kungl. Maj:t måtte vidtaga de utredningar som kunna vara erforderliga för att få fram ett förslag till riksdagen. Jag hoppas livligt, att vi skola få detta förslag snart, även om inte till höstriksdagen så dock till 1947 års riksdag.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därpå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 24 mars 1942 (nr 128) om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckt motion om förhöjd engångsersättning åt efterlevande till sjöfolk, som omkommit genom krigsförlisning före den 1 januari 1940.

Förhöjd engångsersättning åt efterlevande till sjöfolk, som omkommit genom krigsförlisning före den 1 januari 1940.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr **Senander**: Herr talman! Jag har bara begärt ordet för att uttala min synnerliga tillfredsställelse över att utskottet har gått med på det yrkande som framställdes i den av mig med flera väckta motionen. Jag vill samtidigt uttala den förhoppningen, att regeringen även påskyndar frågans behandling, så att denna, i enlighet med vad utskottet uttalat, kan föreligga till avgörande vid innevarande års riksdag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

§ 11.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning i vissa fall av arbetarsmåbrukslån;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7) angående nationalparker, m. m.;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för dödsboet efter F. I. Isaksson från viss betalningsskyldighet;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avvecklingen av 1941 och 1942 års krislån; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Virestadssjöarnas sänkingsföretag i Kronobergs län.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Föredrogs i ett sammanhang andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående sänkning av räntan å byggnadsförskott ur kyrkofonden, och till kammaren överlämnat utdrag, nr 248, av första kammarens protokoll, innefattande delgivning av sistnämnda kammarens beslut över dess första tillfälliga utskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion i samma ämne.

Kammaren biföll vad dess tillfälliga utskott i det föredragna utlåtandet hemställt och biträdde första kammarens i ämnet fattade beslut.

§ 13.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om en översyn av riksheraldikerämbetets former för organisation och finansiering.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Föredrogs vart efter annat:

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående främjande av tillkomsten av upplysningsfilmer för spridande av kunskap om samhällets sociala hjälperksamhet; och

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, över motion om beredande av bättre försörjningsmöjligheter åt änkor.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, kammarens sålunda fattade beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 15.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, över motion angående utredning rörande behovet av nya bestämmelser i 2 kap. hälsovårdsstadgan.

Motion angående utredning om behovet av nya bestämmelser i 2 kap. hälsovårdsstadgan.

I en inom andra kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 7, hade herr *Eriksson* i Sandby *m. fl.* hemställt, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en *skyndsam* och allsidig utredning rörande behovet av nya bestämmelser i hälsovårdsstadgans 2 kap. om 'Allmänna hälsovården på landet', samt att de förslag till vilka utredningen kan föranleda, *snarast* måtte för riksdagen framläggas».

Motion angående utredning om behovet av nya bestämmelser i 2 kap. hälsovårdsstadgan. (Forts.)

Utskottet hemställde, att motionen II:7 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Eriksson** i Sandby: Herr talman! Det finns ingen anledning för oss motionärer att gå in på ett principiellt försvar för den motion vi ha väckt, detta framför allt med hänsyn till att det råder full enighet inom olika instanser om nödvändigheten av att åtgärder vidtagas i det här avseendet.

När jag ändå tar till orda är det därför att jag finner det föreliggande utskottsutlåtandet tämligen intressant. Det visar framför allt att de av oss berörda problemen ha uppmärksamrats, och det visar även på enighet om att någonting härvidlag bör och måste göras. De olika myndigheterna ha intagit en ytterst positiv hållning till den fråga vi ha väckt. Men utlåtandet visar oss också hurusom ett utskott, som hela vägen tagit en positiv ställning till de problem vi ha fört fram i vår motion, ändock så småningom ledes fram till ett fullkomligt negativt yrkande.

Vi begärde i vår motion »en *skyndsam* och allsidig utredning rörande behovet av nya bestämmelser i hälsovårdsstadgans 2 kap. om 'Allmänna hälsovården på landet'», och vi begärde även, att »de förslag till vilka utredningen kan föranleda *snarast* måtte för riksdagen framläggas». Nu har utskottet, som framgår av dess utlåtande, inhämtat yttranden från nio olika instanser, och glädjande nog kan man konstatera, att ett remissärendet sällan fått en så enhällig anslutning från de hörda instanserna som i detta fall.

Man har inhämtat yttranden från bostadssociala utredningen, egnahemsstyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands och Norrbottens län, landskommunernas förbund, medicinalstyrelsen, socialstyrelsen och landstingsförbundet. Utav dessa ha medicinalstyrelsen, som ju är den främsta hälsovårdande myndigheten här i landet, samt egnahemsstyrelsen, vilken väl får betraktas som det främsta organet på sitt område, tillstyrkt motionen. Länsstyrelsen i Stockholms län har tillstyrkt, länsstyrelsen i Östergötlands län säger sig »sakna anledning till erinran mot utredning», vilket väl får betraktas som ett positivt ställningstagande. Länsstyrelsen i Norrbottens län säger att »en bättre övervakning av att bestämmelserna följas är . . . önskvärd». Bostadssociala utredningen, landskommunernas förbund och landstingsförbundet förorda »att åtgärder vidtagas för att effektivisera övervakningen av att gällande bestämmelser följas». Endast en av de hörda myndigheterna, nämligen socialstyrelsen, avstyrker. Som en motivering anför man att »det föreligger klart behov av en effektivisering av bostadsinspektionen på landsbygden. Förslaget om obligatorisk bostadsinspektion i alla kommuner är beaktansvärt . . .» Men så gör man en trollkonst — och denna trollkonst är, såvitt jag kan förstå, det enda som utskottet för sin del har lärt av alla dessa yttranden — efter en fullkomligt positiv motivering kommer socialstyrelsen till sist fram till en negativ slutsats i det att den säger att »hänsyn måste tagas till förefintliga resurser. Tillräcklig anledning att för närvarande ifrågasätta utredning föreligger emellertid knappast». Detta »knappast» tyder emellertid på att socialstyrelsen knappast känner sig ha tillräckligt fast mark under fötterna för ett avstyrkande.

Alla instanser äro således eniga om att en översyn av hälsovårdsstadgan bör göras. Att sedan medicinalstyrelsen och länsstyrelsen i Norrbottens län erinrat om lämpligheten av att verkställa denna översyn i samband med en ny kommunindelning bör, såvitt jag kan förstå, icke kunna leda vare sig utskottet eller riksdagen fram till ett så negativt ställningstagande som det, till vilket

Motion angående utredning om behovet av nya bestämmelser i 2 kap. hälsovårdsstadgan. (Forts.)

utskottet här kommit. Ty man kan ju inte komma ifrån att medicinalstyrelsens utlåtande är klart positivt alltigenom: man säger bl. a., att det endast är andra arbetsuppgifter som hindrat medicinalstyrelsen att redan tidigare verkställa denna överarbetning.

Jag vill också peka på vad landskommunernas förbund sagt i detta avseende. Man säger att »en stadga sådan som hälsovårdsstadgan måste... underkastas grundlig översyn med relativt korta mellanrum». Läget är alltså det, att alla yttranden som inforrats äro klart positiva, och även utskottet är positivt i sin motivering. Utskottet säger ju att man delar såväl motionärernas som de hörda myndigheternas uppfattning, och man vill »ingalunda förneka, att bestämmelserna i kap. 2 äro i behov av över- och omarbetning». Men så kryper man bakom den omständigheten att även kap. 1 i hälsovårdsstadgan behöver omarbetas, och vidare kryper man bakom den omständigheten att vi stå inför en ny kommunindelning.

Enligt mitt förmenande utgöra dessa båda förhållanden intet skäl för ett avslag på vår motion. Jag vill också fästa kammarens uppmärksamhet på att ingen av de hörda instanserna pekat på nödvändigheten av en översyn av kap. 1. Det är endast institutet för folkhälsan, varifrån bifogas ett särskilt uttalande till medicinalstyrelsens utlåtande, som berört kap. 1. Inte heller den nya kommunindelningen synes motivera ett avslag på vår motion. Det behöver, såvitt jag förstår, i det här fallet inte gälla ett antingen — eller, utan det kan mycket väl vara både — och. Vi ha ännu icke i princip beslutat om kommunindelningen. Det dröjer således flera år innan den kan vara genomförd och ha skapat erfarenheter i olika avseenden. Enligt min mening föreligger det inga som helst hinder för att man verkställer översynen i avvaktan på denna nya kommunindelning. Har man gjort detta kan ju den nya, omarbetade hälsovårdsstadgan efter den nya kommunindelningen omedelbart tillämpas.

Att problemet är allvarligt framgår inte minst av de yttranden som här avgivits, och det vore därför ytterligt beklagligt, om riksdagen skulle fatta ett beslut som skjuter frågan på framtiden. Detta vore särskilt beklagligt med hänsyn därtill att inga som helst skäl föreligga för ett sådant ställningstagande. Jag vädjar därför till kammaren att biträda vår motion II: 7, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herrar *Odhe, Andersson* i Surahammar och *Holm*.

Herr *Jansson* i Kalix: Herr talman! Motionären har alldeles riktigt påpekat, att utskottet funnit de synpunkter som äro framförda i motionen beaktansvärda, och den där framförda kritiken har också styrkts av en rad remissinstanser. Att utskottet kommit fram till detta ställningstagande — som emellertid ingalunda är negativt utan positivt — beror på de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna, som också påpekats i en del av remissyttrandena, och på de ekonomiska, sociala och politiska avväganden som måste göras då man går att revidera hälsovårdsstadgan, såsom medicinalstyrelsen framhåller.

Vad motionärerna vilja komma till rätta med kommer man emellertid inte till rätta med genom en revision enbart av kap. 2. Det är så som det anføres av institutet för folkhälsan, att skall man komma till rätta med de olägenheter som utan tvivel förefinnas på området, bör det bli en översyn jämväl av kap. 1. Det är detta och endast detta som utskottet velat framhålla. Utskottet har dock ingen rätt att uppta detta spörsmål i sitt yrkande, och därför ha vi tvingats att skriva så positivt, ett skrivsätt som ju motionären själv påtalat, låt vara att han kallar det negativt. Jag kan med honom beklaga att vi ha nödgats

Motion angående utredning om behovet av nya bestämmelser i 2 kap. hälsovårdsstadgan. (Forts.)

avstyrka motionen, men vi hoppas givetvis, att Kungl. Maj:t och medicinalstyrelsen vid tillfälle ändå skola göra denna översyn av hälsovårdsstadgan, och då inte bara av kap. 2 utan jämväl av kap. 1.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Eriksson** i Sandby: Herr talman! När utskottets ärade ordförande här påstår, att utskottet varit mycket positivt, tycker jag för min del, att detta positiva ställningstagande tar sig mycket underliga uttryck, eftersom man kommer till det resultatet att man avstyrker motionen. Jag har svårt att i detta se ett positivt ställningstagande.

Sedan säger herr Jansson i Kalix, att man också måste ta hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna. Ja, det är väl det som skall utredas: i vilken mån det blir ekonomiska konsekvenser. Dessa torde väl inte följa omedelbart i och med att riksdagen fattar sitt beslut, utan det är väl sådant som under utredningens gång kommer fram.

Att utskottet inte har några möjligheter att gå utom ramen för motionen håller jag med herr Jansson i Kalix om, men sannolikt finns det ingenting som hindrar Kungl. Maj:t att, om riksdagen beslutar en utredning rörande kap. 2, låta denna översyn omfatta även kap. 1.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eriksson i Sandby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Eriksson i Sandby begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 100 ja och 51 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, över motion om utredning och förslag till föreskrifter rörande minderårigas användande för vissa riskfyllda arbetsuppgifter.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr **Landgren**: Herr talman! Jag har tillsammans med en annan av kammarens ledamöter väckt en motion angående utredning rörande minderårigas

Motion angående föreskrifter rörande minderårigas användande för vissa riskfyllda arbetsuppgifter.

Motion angående föreskrifter rörande minderårigas användande för vissa riskfyllda arbetsuppgifter. (Forts.)

användande för vissa riskfyllda arbetsuppgifter. Vi vilja ha en ändring av § 10 i lagen om arbetarskydd så att man kan skydda de minderåriga för vissa faror.

För närvarande användes ett stort antal minderåriga exempelvis vid posten eller som bankbud, och de anförtros många gånger betydande penningssummor. Det har hänt och händer ofta att de icke kunna motstå frestelsen, då de vid något tillfälle innehåft åtskilliga tusental kronor, och så ha de avvikit med denna stora penningssumma. Sedan motionen skrevs ha i tidningspressen rapporterats inte mindre än ytterligare fyra sådana fall. Resultatet blir att dessa unga människor sättas in på skyddshem eller komma i ungdomsfängelse. Genom en sådan olycklig åtgärd kunna dessa unga människor helt förstöras eller åtminstone få en skamfläck på sig för hela sin framtid. Vi ha därför i vår motion hemställt »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att det uppdrages åt 1938 års arbetarskyddskommitté eller åt annat statligt organ att utarbeta förslag till föreskrifter rörande minderårigas användande i arbete, så att de icke utsättas för sådana faror».

Kammarens andra tillfälliga utskott, som behandlat denna motion, har inhämtat yttranden såväl ifrån 1938 års arbetarskyddskommitté som från landsorganisationen och en del andra organisationer. 1938 års kommitté har, som framgår av utskottsutlåtandet, ansett, att denna fråga varit så aktuell och brännande att kommittén utan att invänta direktiv från riksdag eller regering tagit frågan under realbehandling. Kommittén säger sålunda i sitt yttrande, att den i samband med sitt betänkande kommer att framlägga ett förslag i detta ärende. Jag vill uttala min tillfredsställelse över att vår motion lett till ett så snabbt resultat, men jag vill också understryka att det är i högsta grad nödvändigt att de bestämmelser, som kommittén och utskottet här ställt i utsikt, också snabbt komma till stånd. Jag skulle därför vilja uttala det önskemålet att departementschefen omedelbart utbryter denna fråga och snarast möjligt framlägger förslag i densamma sedan 1938 års arbetarskyddskommittés betänkande har avlämnats. Detta ärende bör inte dränkas i den stora massa av frågor som denna kommittés betänkande kommer att omfatta.

Med ett bestämt understrykande av dessa önskemål har jag, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 17.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, över motion om undanröjande av rättsliga hinder mot en kommunalisering av stuverirörelsen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om vidtagande av vissa åtgärder för en förbättrad upplysning genom rundradion om landsbygden och dess förhållanden.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Nilson i Spånstad: Herr talman! Jag skall inte ta upp en debatt som alltför mycket skulle förlänga dagens sammanträde. När den motion som nu

Motion om förbättrad upplysning genom rundradion om landsbygdens förhållanden.

Motion om förbättrad upplysning genom rundradion om landsbygdens förhållanden. (Forts.)

föreligger till behandling skrevs, hade vi knappast så högt ställda förväntningar, att vi trodde, att de framförda önskemålen skulle på något sätt beaktas. Däremot hoppades motionärerna att nå tvenne andra syftemål. Det ena var att väcka till liv en diskussion kring de problem motionen tog upp, och då var vad utskottet kallar omvägen över riksdagen nödvändig. I det avseendet har syftemålet med motionen nåtts. Visserligen var det kanske en liten överraskning, att många av debattörerna, som med så frejdigt mod kastade sig in i diskussionen och fällde värdeomdömen om motionen, uppenbarligen icke alls hade tagit del av vad det verkligen var fråga om, men sakförhållandet är ju alltid nyttigt att notera.

Trots denna för motionärerna något oväntade diskussionsbas har dock debatten, givetvis då främst den sakliga delen därav, givit mycket av intresse. Den har givit vid handen, att radion i vida kretsar nära nog betraktas som stockholmarnas privategendom, och jag noterar med glädje, att utskottet bestämt tar avstånd från ett sådant betraktelsesätt. Landsbygdsbefolkningen, som lever ganska isolerad i fråga om tillgodoseende av kulturella intressen, borde, som utskottet framhåller, inte i fortsättningen komma i andra hand i radion. Utskottet säger visserligen, och stöder sig därvid på Radiotjänsts yttrande, att det förekommer ganska många föredrag och reportage om landsbygden. Sant är att en lång rad tekniska jordbruksproblem behandlats på söndagsmorgnarna, och dessa ha även sitt stora värde. Jag vill till detta endast säga, att det ofta förefaller, som om den tid man ägnar landsbygdsintressena mera väljes med hänsyn till att stadsbefolkningen då inte skall vara intresserad av att lyssna än med hänsyn till om tiden passar landsbygden.

Detta är kanske inte så märkvärdigt. Landsbygdens representation i Radiotjänsts bestämmande instanser är i det närmaste obefintlig — att det blott finns en enda representant för dessa väldiga lyssnargrupper, som inte ha tillgång till andra kulturella förströelser, verkar föga demokratiskt. Den ensamme blir mera gisslan än en representant som har möjlighet att vinna gehör för positiva önskemål. Detta bestyrkes också av yttrandena. Jag citerar därvid Samverkande bildningsförbundens styrelse, som i en punkt säger: »Emellertid synes det styrelsen som om Radiotjänst trots de rådgivande organen, i vilka folkrörelserna äro representerade, icke fullt bemästrar svårigheterna att ge initierade uttryck för de strävanden, som göra sig gällande inom de olika folkliga rörelserna. Utan att vilja rikta någon anmärkning mot Radiotjänsts funktionärer, som i många fall visa en anmärkningsvärd förmåga att handskas med olikartade uppgifter, anser styrelsen det önskvärt, att rundradion genom att knyta till sig flera medarbetare, som lärt känna de stora folkrörelsernas strävanden, metoder och egenart inifrån, söker skapa en än intimare kontakt med de olika medborgargrupperna. Styrelsen instämmer sålunda i motionärernas syfte men önskar understryka vikten av att Radiotjänst ägnar uppmärksamhet åt att de folkliga rörelserna, fackliga, kooperativa och ideella, ägnas en sakkunnig och initierad behandling.»

Hade utskottet remitterat motionen till en vidare krets, så som i regel sker i de tillfälliga utskotten — den remitterades endast till Samverkande bildningsförbunden och Radiotjänst efter vad som upplysts mig — så att bl. a. jordbrukets organisationer blivit i tillfälle att framföra sina önskemål, hade motionärernas uppfattning på denna punkt med all säkerhet fått stöd.

När det gäller kontakten med landsbygden talar Radiotjänst i sitt yttrande om en i växtskyddsanstalten anställd tjänsteman med hög examen, som knutit och knyter värdefulla kontakter med landsbygden. Jag hyser den största aktning för lärdomen, men jag tillåter mig undra, om det verkligen är lärdom

Motion om förbättrad upplysning genom rundradion om landsbygdens förhållanden. (Forts.)

landsbygden behöves för att spegla det liv som lever i dag. Jag ifrågasätter, om inte en rapp journalist med anknytning till modern landsbygdkultur eller en av folkrörelsernas mera praktiskt kunniga krafter bättre skulle kunna avgöra vad vi vilja höra i radion. Denna uppfattning förstärkes, när man läser om radions jordbrukskommitté, där jordbrukets högsta och av oss alla både respekterade och värderade lärdom samlats. Huru denna kommitté kan fylla sin uppgift att hålla ständig kontakt med sitt ämnesområde — såvitt dess uppgifter inte allenast knutits till söndagsföredragen — undandrar sig mitt bedömande. Det må vara tillåtet med en stilla undran, hur det förhåller sig med den saken, när Radiotjänst som bevis anför, att denna kommitté sammanträder en gång i kvartalet.

Vad jag väntade mig finna men inte fann i redogörelserna var en förteckning över verkliga representanter för själva landsbygden. Det finns i de förteckningar över representativt folk i Radiotjänst, som lämnades i samband med yttrandet över motionen, inte namnet på en enda praktiskt verksam jordbrukare, inte någon enda representant för lantarbetarna. Det finns bland dem som knutits till Radiotjänst och som nämnts här inte någon som lever sitt liv på landsbygden. Jag upptäckte visserligen namnet på praktiskt verk samma jordbrukare bland söndagsmorgnarnas föredragshållare under ett år, men det var också allt. Det är möjligt att det finns någon utöver dessa som döljer sig under någon titel som jag inte kan identifiera, men även om så är anse vi inte detta vara tillräckligt.

Jag antydde, att motionen utöver att väcka diskussion kring radioledningens klassificering av svenska folket också hade ett annat syfte. De dagsaktuella ögonblicksbilder av vad radioledningen tror vara vad svenska folket önskar av kulturell underhållning glömmas kanske ganska snart. Den nivå, som representeras av visan om plöjningstävlingen och andra s. k. lustigheter, kan det tänkas att framtiden anser av intresse att ta del av, just för den kulturella nivåns skull. Bevaras vissa representativa detaljer därav i riksdagstrycket, kan det tänkas, att de som leva om 20—30 år med intresse få ta del av en annan tids omdöme om en radioledning, som inte bara talar om plöjningstävlingar utan även låter en föregiven handelsresande karakterisera en del av sitt arbete som att suppa med slödder från hela landet. Eller också kan det vara den inställning till jordbruket, som finner andra ord sådana som bondtjuv, bondlurk med flera inte precis nyuppfunna smådeord, vilka i en delvis statsdirigerad svensk radio anses vara naturliga och gångbara beteckningar på människor. Den tid och de människor, som föraktade kroppsarbete och som myntade dessa smådeord om vissa kroppsarbetare, hade ju smådeord även för andra yrkesarbetare. Jag erinrar om att hamnarbetarna kallades sjöare eller hamnbusar, sjömännen sjöbusar o. s. v. I våra dagar faller det ingen in att beteckna havens och hamnarnas arbetare med dessa yrkesbetonade smådeord. I stället uppskatta vi dessa arbetare för deras förmåga att höja sina yrken och för deras värdefulla arbete inte minst under de gångna svåra åren. När inte Radiotjänst finner bruk för dessa förlegade ord, må den frågan tillåtas: vore det inte på tiden att avskaffa bondtjuv med flera ord ur ordförrådet framför mikrofonen? Jag vet, att man många gånger tror sig ha behov av invektiv mot oss, som arbeta i den svenska jorden, men det skulle i varje fall vittna om ett rörligare intellekt hos vederbörande inom radion, om ordförrådet på detta område kunde göras mer tidsenligt.

Det finns för resten flera kvarlevor i rekvisitan, som kunde få göra sällskap med dessa. Även när man med välvilja sysslar med jordbruket i radion, blir det oftast lien och räfsan, som både bokstavligt och i mera överförd be-

Motion om förbättrad upplysning genom rundradion om landsbygdens förhållanden. (Forts.)

märkelse få representera svenskt jordbruk av i dag. Även om dagens melodi inom jordbruket inte överallt är traktorns, självbindarens och mjölkningsskinskinnens, går dock jordbruket snabbt framåt. Det skulle inte skada, om man blandade de föråldrade uttrycken inte bara med nya klichéer, utan också med sådana uttryck som inte äro karikatyrer.

Herr talman! Utskottet har gjort ett uttalande om karikatyrerna i radion som jag inte skall polemisera mot. Det är möjligt, att utskottet har rätt på den punkten. En karikatyr framförd med en högtalares begränsade yttre hjälpmedel torde dock böra både formas av och vid framförandet förbehållas skickliga förmågor när den skall presenteras inför en så litet samstämd publik som radion i allmänhet har.

Jag vill inte sluta detta anförande utan att ha sagt, att jag inte alls finner allt som säges om jordbruket i svensk radio negativt. Kritiken må fattas för vad den är — ett kritiskt inlägg med positivt syfte. Det finns redan nu positiva och sanna skildringar av jordbruket och landsbygden i radion. Därest de krafter som känna och förstå landsbygden och landsbygdkulturen i framtiden utökas och mera fingo hand om radions landsbygdsprogram, skulle jag anse motionen och diskussionen ha fyllt en viktig uppgift.

I detta anförande instämde herrar *Jönsson* i Rossbol, *Andersson* i Dunker, *Svensson* i Vä, *Boman* i Stavsund, *Werner* och *Johnsson* i Skoglösa.

Herr **Ståhl**: Herr talman! Eftersom herr Nilson i Spånstad inte ställde något yrkande har jag egentligen inte någon anledning att ta till orda i denna sak, speciellt som jag har samma uppfattning som herr Nilson beträffande själva syftet, nämligen att landsbygdens frågor skola beredas ett berättigat utrymme i radioprogrammet. Vi ha också klart givit uttryck åt detta i utskottsutlåtandet. Emellertid är det några saker i samband med radions service både för jordbrukarna och övriga befolkningsgrupper som jag tror det kan vara av intresse för kammarens ledamöter att ta del av och som jag haft anledning att syssla med i samband med denna motion.

Beträffande herr Nilsons i Spånstad önskemål om att det skall beredas större utrymme för landsbygdens frågor i radioprogrammet vill jag säga, att när Radiotjänst för femton år sedan började pröva sig fram på detta område, förekom det ett oerhört men fullt berättigat missnöje från landsbygdens sida. Så småningom har radioledningen — man får vara rättvis även mot den — försökt bygga ut tjänsten för landsbygden i allt större omfattning, och man har även i de olika instanserna tagit in representanter för landsbygden. Jag påminner om att det för närvarande i radiokollegiet sitter en tjänsteman som företräder landsbygden, och i radionämnden finns det likaså en ledamot som representerar landsbygden. Där göres en eftergranskning av alla programmen. Då kunna alla klagomål framföras. Herr Nilson i Spånstad och alla andra, som ha några synpunkter på programmen, böra vända sig till Radiotjänst med anmärkningar rörande konkreta fall. Jag vill också erinra herr Nilson i Spånstad om — vilket han förbigick i sitt anförande — att det icke finns någon yrkesgrupp här i landet, som tillnärmelsevis har det utrymme i radioprogrammen som jordbrukarna. Man får icke glömma bort att landsbygden varje vecka har sin söndagsmorgontimme, som är av stort intresse. Men då säger man, att vi vilja ha ett program på kvällen också, när alla människor lyssna på radion. Mellan kl. $\frac{1}{2}$ 8 och kl. 10 vill man ha sina älsklingssången i radio, det vilja vi alla. Jag påminner emellertid om att det är $2\frac{1}{2}$ timme om dagen, då det gäller att försöka få in sådant som alla lyssnare, de

Motion om förbättrad upplysning genom rundradion om landsbygdens förhållanden. (Forts.)

må bo på landsbygden eller i städerna, ha intresse av att höra, det må vara konserter, teater, diskussioner eller något föredrag i en aktuell samhällsfråga, som intresserar alla. Jag frågar mig verkligen, om det icke är riktigt att just under denna koncentrerade tid försöka tillfredsställa alla lyssnare, och det är den synpunkten, som hittills varit vägledande för Radiotjänst.

Jag vill i detta sammanhang också beröra en nyhet, som jag vid sysslandet med herr Nilsons i Spånstad mycket intressanta motion fått del av, nämligen att man redan på söndag från radioledningens sida kommer att på Gotland inleda ett experiment med trådradio, som man sedan hoppas kunna införa över hela landet. Det blir då möjligt att dubblera programmet. Man tänker sig nu att på Gotland börja med att per trådradio skicka ut speciella sändningar för Gotlands jordbrukare, där man skall kunna ge dem tips vecka för vecka om vad som är tillrådligt att göra, meddelanden om vad man på sakkunnigt jordbrukarhåll råder dem till. Slår detta experiment väl ut, kan man tänka sig en fortsättning på samma väg. Man ämnar så småningom, när trådradion byggts ut, dela upp landet i fem olika grupper. Per trådradio skall man ge varje grupp den speciella handledning, som passar för de lyssnare, som tillhöra gruppen. På så sätt kan man ha olika program för södra, mellersta, östra, västra och norra Sverige.

Vad själva yrkandet i motionen beträffar, som rör personalfrågan, så har jag redan framhållit, att det i Radiotjänst redan nu finns en tjänsteman speciellt för landsbygden. Det är emellertid alldeles självklart, att om herr Nilson i Spånstad eller någon annan kan visa att det föreligger behov av ytterligare en tjänsteman det säkerligen skall bli lätt att ta upp en diskussion därom med Radiotjänsts ledning. Den är sannerligen ingen ingärdad och hemlig institution i samhället, utan där är herr Nilson i Spånstad lika väl som någon annan välkommen framlägga sina synpunkter. Radiotjänst är ett relativt självständigt bolag, som man utan svårighet kan komma till tals med. Jag skulle också vilja säga — jag vågar härvidlag tala av egen erfarenhet, eftersom jag rätt många år varit tidningsmedarbetare — att det gäller för ett offentligt organ som Radiotjänst att icke stöta någon krets av lyssnare. Men jag tror mig kunna garantera herr Nilson i Spånstad, att ingen, hur fullkomlig han än kan bli, har möjlighet att undgå göra det. Herr Nilson i Spånstad påminde ju själv om att det av en av våra främsta experter på nykterhetsrörelsens område hållits ett nykterhetsföredrag, som råkat stöta en kår, vilken därför protesterat. Jag kan nämna för herr Nilson i Spånstad, att det i ett underhållningsprogram förekommit en uppläsning om en herre, som icke är alldeles obekant, nämligen reservlöjtnanten Johansson i Grönköping, och att detta programslag föranledde en protest från reservofficerarnas organisation. Man kan faktiskt icke röra sig, eller man har i vart fall svårt att röra sig, utan att trampa någon liten tå, och så blir det protester. Men jag tror att man därvidlag bör vara något så när generös och räkna med att man så småningom skall komma fram till en allt lättare umgängelse med de olika lyssnargrupperna.

Jag skulle, herr talman, till sist vilja säga ett ord om svårigheten att skaffa goda underhållningsprogram. Redan det att det torde vara bland det värsta som finns att skriva en bra sketch eller en bra kuplett gör det naturligtvis väldigt svårt att få bra underhållningsprogram. Alla som lyssna på radio veta ju också, att dessa program kunna lämna mycket övrigt att önska. Jag kan emellertid försäkra herr Nilson i Spånstad, att ingen vet detta bättre än radioledningen själv, som säkerligen är inställd på att försöka få fram fullgoda saker men har mycket svårt att göra det. Vad beträffar den i detta fall omstridda visan »Resultat av plöjningstävlan» har den varit så diskuterad i pressen och kammaren

Motion om förbättrad upplysning genom rundradion om landsbygdens förhållanden. (Forts.)

att jag tycker att det kan vara skäl att införliva första strofen med kammarens protokoll för att kammarens ledamöter skola kunna bedöma om visan i fråga kan anses vara smaklös och kränkande för landsbygden. Första strofen lyder så här:

»Resultat av plöjningstävlan
 första pris tog Edvin Andersson i Bo.
 Han blev först i plöjningstävlan, plöjde
 bara raka fåror ska ni tro.
 Resultat av plöjningstävlan
 här i sockna har fäll aldrig plöjts så bra,
 leve han: Hurra, hurra, hurra!
 Kom nu fram å hämta prise!
 Andersson i Bo lär inte vara här,
 han har åkt till stan och sökt en veterinär,
 Andersson i Bo lär inte vara här,
 mätta hans ho har fått kvarka.

Jag erkänner att detta sannerligen icke är något snillefoster, men jag kan icke finna annat än att det är ett rätt oskadligt skämt. Jag tycker icke att landsbygden för den visans skull på något sätt bör känna sig kränkt. En av kammarens högt ärade ledamöter, nämligen statsrådet Wigforss, skulle ha betydligt större anledning att känna sig illa behandlad. Han sade ju också en gång i en liten kabaré där han själv uppträdde, att eftersom lyssnarna så många gånger haft roligt på hans bekostnad ville han passa på tillfället att själv ha litet roligt, och så ingrep han i diskussionen och gav lyssnarna en som jag tror ganska värdefull lektion i konsten att tänka. Ja, herr talman, man kan också fråga sig, om icke riksdagen har större anledning än andra korporationer att känna sig trampad på tårna. Jag erinrar om att det icke var så länge sedan det skickades ut en liten underhållningspjäs i radio som hette »Bör detta sägas i radio?». Den kännetecknades av en ganska blodig ironi, som riktade sig mot både den ena och den andra företeelsen i det offentliga livet. Riksdagen stod i centrum för uppmärksamheten. Jag hörde pjäsen, och jag måste säga, att jag tog icke illa vid mig. Jag tror icke att det skadar riksdagens anseende om svenska folket får lyssna till en sådan där liten radiopjäs, i vilken riksdagen betraktas från den skämtsamma sidan. Jag skulle icke heller anse det lyckligt, om man med anledning av detta på det ena eller andra sättet försökte ingripa, vare sig allvarligt eller mera lekfullt, i radioledningens frihet att efter bästa förmåga sätta ihop sina program. Jag tror, herr talman, att så som rundradion arbetar här i landet har den funnit en ganska lämplig form för sin verksamhet. Jag är också övertygad om att med de ökade resurser, som efter vad vi hoppas snart skola komma att ställas till radioledningens förfogande, med arbetsro och under vaken kritik från allmänhetens sida radioprogrammen skola bli allt bättre och tjäna till upplysning och glädje för alla grupper av Sveriges folk, därvidlag även landsbygdens inberäknat.

Herr Nilson i Spånstad: Herr talman! Utan att komma med flera citat vill jag påpeka, att i den påtalade visan förekom icke bara det pekoral till första strof, som utskottets talesman läste upp — diskussionen kan på den punkten gå vidare inför annat forum — men jag kan försäkra både herr Ståhl och andra, som eventuellt tänka som han, att det icke var detta vi reagerade emot utan helt andra ting. Detta om detta.

Motion om förbättrad upplysning genom rundradion om landsbygdens förhållanden. (Forts.)

Herr Ståhl sade, att vi böra vara något så när generösa i vår uppfattning när det gäller att bedöma Radiotjänst och dess arbete. Jag skulle tro, att vi både varit och äro det trots att landsbygden fortfarande är missgynnad. Vi ha i stor utsträckning slutat upp med att klaga därför att vi äro klart medvetna om att det är ytterligt svårt att få någon rättelse till stånd. Jag skulle vilja kalla det för åtminstone en smula generositet, att man accepterar en sak, som man icke är nöjd med men som man finner det möta ööverstigliga svårigheter att få rättelse i.

Herr Ståhl sade vidare, att det skulle vara så lätt att i efterhand framföra kritik mot vad man finner vara galet och vrängt i den svenska radion. Ja, det är ju riktigt, det är en mycket enkel sak, lika enkel som att skriva insändare i tidningarna om saker som hänt. Men det bör ju herr Ståhl liksom vi andra ha en viss erfarenhet av, att den vägen icke alltid vare sig är lämplig eller leder till rättelse. Om något sagts eller gjorts, som är felaktigt, är skadan redan skedd, och den repareras icke med klagomål i efterhand.

Jag skulle också här vilja framhålla, att vi icke önska få alla våra jordbruksföredrag den tid på kvällarna, då alla lyssna på radio. Om vi då kunde få litet mera av allmänintressanta ting rörande landsbygden och dess arbetsliv och näringar, om vi kunde få lov att göra klart för medborgarna i detta land, att landsbygden icke bara är ett reservat, där städerna och främst storstäderna kunna hämta sitt behov av människokapital, utan är en del av detta land, som lever sitt eget liv, en del av detta land, där det också finns en kultur, en kultur, som den inbitna storstadsmänniskan icke alltid har så lätt att fatta, tror jag att vår inställning till Radiotjänst i stor utsträckning skulle förbytas i tacksamhet. Herr Ståhl sade, att man kan gå upp till Radiotjänst och diskutera med herrarna däruppe, och det är ju möjligt att det går för sig. Jag hade annars den uppfattningen, att det är tjänstemännen hos Radiotjänst, som böra söka upp de människor de vilja träffa och söka sig ut till den miljö de vilja skildra; det är icke dessa som skola göra sig påminta hos Radiotjänst. Skulle detta vara fel vill jag försäkra herr Ståhl, som väl i kväll har uppdraget att tala å Radiotjänsts vägnar, att Radiotjänst alldeles säkert skall få många tips från landsbygden av folk — icke av mig — som känna den svenska landsbygden, om man säger till. Jag känner mig emellertid icke så alldeles övertygad om att det är så lätt att vinna gehör för landsbygdens önskemål. Jag stöder mig därvidlag bl. a. på agronom Örjangårds artikel i Jordbrukarnas Föreningsblad för några månader sedan. Agronom Örjangård tillhör ju radionämnden och vet vad han talar om, men att döma av vad han sade tycktes det som om han, som väl dock torde vara den landsbygdsrepresentant, som har den största möjligheten när det gäller att tala för landsbygdens sak, icke skulle ha så lätt att vinna gehör för landsbygdens önskemål visavi radion. Jag är glad, om man sedan dess möjligen ändrat sig i Radiotjänst, och vill man därtill samarbeta med landsbygden, tror jag mig kunna försäkra, att landsbygden icke skall undandra sig samarbete. Men det kanske finns anledning för oss att vänta att Radiotjänst gentemot landsbygden börjar visa litet av vad man i vanligt språk kallar god vilja för att vi skola ändra vår inställning.

Herr Ståhl: Herr talman! Jag skall bara be att få säga, att jag tycker nog, att det är litet grand hårt sagt, när herr Nilson i Spånstad säger, att jag skulle tala på uppdrag av Radiotjänst. Det är så, herr Nilson i Spånstad, att vi fått en motion av herr Nilson m. fl. att behandla. Vi ha sökt att genom så allsidig information som möjligt bilda oss en uppfattning om de synpunkter som fram-

Motion om förbättrad upplysning genom rundradion om landsbygdens förhållanden. (Forts.)

hållits i denna motion. Jag kan icke förstå annat än att det är ett ytterligt lojalt sätt att behandla ett ärende att ett utskott söker få en motion så allsidigt belyst som möjligt.

Jag tycker nog också, att det är litet för mycket sagt, att radioledningen icke skulle visa sin goda vilja. Jag hänvisar kammarens ledamöter att taga del av den bilaga som fogats vid utskottsbetänkandet och av vilken framgår att det inte är litet som Radiotjänst gjort för att tillfredsställa sina lyssnare på landsbygden.

För varje ny programpunkt, som kommer till, måste en annan programpunkt strykas. Det är mera vanskligt än herr Nilson i Spånstad vill medgiva att vid radioprogrammens utformning göra en lämplig avvägning mellan olika intressen.

Till sist antydde herr Nilson i Spånstad, att man så att säga trängt undan de programpunkter, som intressera lantbefolkningen, från kvällssändningarna, som folk helst lyssnar till. Jag är icke tillräcklig radiosändarexpert för att våga mig på att avgöra hur det förhåller sig med den saken. Men jag hänvisar herr Nilson i Spånstad till en tidning, som ej torde vara honom främmande, nämligen RLF-Tidningen. Den refererar i sitt sista nummer ett program, som heter »Landsbygdens romantik». Så sent som i måndags, alltså i förrgår kväll, mellan klockan 19.50 och 20.30, alltså under den mest brännande sändningstiden, hölls en, som den här kallas, intressant litteratur- och agrardebatt i radio med Åke Gullander som talare. Det visar, att den goda viljan icke saknas och att landsbygden fått utrymme även under den mest bråda tiden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilson i Spånstad erhöi på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Om jag dragit en felaktig slutsats av herr Ståhls uppträdande här, vill jag säga, att formuleringen kanske var en smula bestämdare än vad som avsetts. Att jag använde de ord som fällt beror på att jag tyckte, att herr Ståhl i kammaren i dag är litet annorlunda än herr Ståhl i utskottet. Det är det som givit anledning till detta.

Jag skulle också vilja säga, att när herr Ståhl pekar på att frågan fått en så allsidig belysning genom utskottets arbete, så har man ju dock icke remitterat motionen till några av de närmast intresserade parterna med undantag av folkbildningsorganisationernas centralorganisation. Jag vet icke, om detta är ett avsteg från nuvarande praxis. Men jag vet, att på den tid då jag satt i tillfälligt utskott brukade vi alltid remittera ut de motioner, som vi funno vara av mera allmänt intresse, till så många institutioner som möjligt för att få frågan, som herr Ståhl säger, så allsidigt belyst som möjligt.

Vidare yttrade

Herr Sundberg: Herr talman! Jag är visserligen genuin stadspojke och kanske därför icke skulle blanda mig in i denna debatt om landsbygdens problem. Jag har gjort det därför att jag starkt ifrågasätter, huruvida det syftemål, som herr Nilson i Spånstad strävar efter att nå, icke skulle tjäna på om man läte dessa frågor debatteras mellan respektive parter, Radiotjänst och de intresserade från landsbygdshåll. Till denna uppfattning har bidragit en upplevelse, som jag gjorde en kväll i Stockholm, när jag roade mig med att gå på Södra teaterns revy. Då jag satt och såg på denna tingel-tangelrevy, kom en herre in på scenen, en konferencier, som tillkännagav för publiken, att teatern hade nöjet att den kvällen ha besök av en riksdagsman. Det är naturligt, att jag, såsom själv varande riksdagsman, spände både ögon och öron för att kon-

Motion om förbättrad upplysning genom rundradion om landsbygdens förhållanden. (Forts.)

statera vad det kunde vara för riksdagsman som åsyftades. Konferencieren meddelade, att riksdagsmannen i fråga skulle inträda och få ordet och att det var riksdagsman Nilson i Spånstad som gjorde teatern den äran; både namn och hemort uttalades synnerligen tydligt. Sedan konferencieren avlägsnat sig, kom det in en vulgär bondkomikertyp, inte den där kända typen med mollskinnbyxor och smålandsportmonnä utan en mycket mera karikerad bondkomikertyp. Denne nöjde sig sannerligen icke med att bara taga visan om plöjningstävlan utan han sjöng ett helt potpurri på bondvisor och bondslagdängor av sådant slag som kuplettförfattare sitta och svarva ihop på sina revyfabriker och som de få stoff till från tidningspressens skildringar av dagshändelserna.

Denna sketch på Södra teaterns revy väckte stort jubel bland den, som jag tror, stadsbetonade publik som infunnit sig, även om den icke väckte jubel hos mig, och den applåderades livligt. Jag tror, att stoffet till sketchen hämtats från den diskussion, som nu förevarande motion framkallat i pressen.

Syftemålet med motionen skulle bättre tillgodoses, om intresserade parter i olika instanser kunde komma tillsammans till enskilda, ingående överläggningar. Men herr Nilson i Spånstad har förmodligen trott, att hans valmän icke skulle erfarit lika stor tillfredsställelse om ett sådant tillvägagångssätt använts.

Herr Nilson i Spånstad erhöi på begäran ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill till detta sista inlägg bara säga, att vad som säges och göres på en teater, som står helt och hållet fri och icke i något avseende är bunden till staten, det må vara fritt från varje kritik från min sida. Teatrarna i Stockholm ha rättighet att säga och göra vad de vilja utan att jag skulle finna anledning uppträda som undervisare. Herr Sundberg förebrädde mig för att jag lämnat stoff till Södra teaterns revy. Det kan ifrågasättas, om andra riksdagsmän alltid välja sina ord så väl som önskvärt vore. Jag har vid läsning av Göteborgs-Posten konstaterat, att herr Sundberg lämnat stoff till en rad av artiklar i en av Sveriges mest lästa tidningar. Det kanske av vissa kretsar — icke av alla — betraktas som icke mera hedrande än apostroferandet av undertecknad på Södra teatern.

Vidare yttrade:

Herr Thorell: Herr talman! Vid ett tidigare tillfälle för några år sedan, då vi diskuterade denna fråga, kritiserade jag ganska skarpt radioledningen. Mina anmärkningar gällde särskilt underhållningsprogrammen. Sedan dess har jag konstaterat en påtaglig förbättring och har icke anledning att framföra samma hårda omdöme som förut. Jag anser dock, att herr Nilson i Spånstad har visst fog för den framställning han gjort i detta ämne. Det är ju klart, att det icke står i mänsklig makt att tillfredsställa alla. Det kan ingen programchef göra. Även om herr Nilson i Spånstad skulle få föreslå personer, som skulle äga bestämma över innehållet i radioprogrammen, skulle han kanske själv bli missbelåten, han liksom många andra. Jag tror att programverksamheten skötes på ett ganska tillfredsställande sätt. Emellertid tycka nog även personer, som icke äro särskilt ömtåliga, att det i radion ibland förekommer saker, som vittna om ganska långt driven smaklöshet. Jag förstår ej, varför man i svensk radio skall använda tämligen grova svordomar, vilket ibland förekommer. Det höjer inte smaken hos vårt folk, och roligt är det inte heller. Den tid borde vara långt borta, då sådant kunde serveras i svensk rundradio.

Det verkar litet krasst att sända ut föredrag om exempelvis gödslingsfrågor just på söndagsmorgonen klockan nio eller när det brukar vara. Men det kanske

Motion om förbättrad upplysning genom rundradion om landsbygdens förhållanden. (Forts.)

är en lämplig tid ur den synpunkten att man då har lättast att vara inne och höra på dessa föredrag.

En annan sak, som jag fäst mig vid, är att Radiotjänsts ledning i Stockholm icke riktigt tyckes ha kännedom om vanorna på landsbygden. Jag förstår icke, varför programmen många gånger på sommarkvällarna, särskilt på lördags- och söndagskvällar, anpassas efter ungdomens smak. Då sitter ungdomen sällan vid radion och hör på, medan i stället far och mor söka en stunds avkoppling, och de uppskatta föga de moderna schlagerna, framför allt icke den skramlande jazzen, utan föredraga tonerna av den musik, som var vanlig i deras ungdom. Därigenom manas fram minnena från den tid, då de njöto av dessa toner, som de alltjämt ha roligt av att höra. Då är ungdomen ute på landsvägar eller dansbanor och har ingen som helst behållning av vad som framföres i radion. Jag tror, att man bör tänka på detta liten smula mera än man hittills gjort. Det kan fastslås, att sådana saker, särskilt i musikkväg, som vi äldre tycka om att koppla in på radion en lördagskväll, t. ex. känd musik från Göteborg och dylikt, bruka framföras under en mycket kort stund, och sedan släppes något annat på som vi icke hava så värst stort intresse av att höra. Om de, som makten hava, tänkte liten smula härpå, så skulle vi vara tacksamma. Den förbättring, som redan inträtt, skulle då kunna ytterligare fortsätta.

Till sist en sak, som särskilt livligt diskuterats, utsändningen av plöjningstävlingvisan. Jag vet ej, om vi äro så förfärligt ömtåliga på landsbygden att vi icke tåla ett skämt. Ätminstone tror jag för min del, att denna sak rivits upp i onödan, i vilket syfte skall jag icke säga, ty det vet jag ej. Hade detta icke skett, tror jag att saken hade gått ganska spårlöst förbi. Säkert är, att icke många tagit illa vid sig. Särskilt undrar jag på att riksdagsmän kunna klaga över en sådan sak. Vi bli väl ibland, utan att taga illa upp, utsatta för ganska blodig drift även från våra egna och framför allt från motståndarhåll, men vi få försöka överleva. Vi ta det med synnerligen stort jämnmod och ha ibland roligt åt skämtet. Om folk sitter med känslspröten framme och bara klagar och anmärker på vad som förekommer i radion, blir det icke lätt för Radiotjänst att göra upp sina program.

Herr talman! Jag skulle önska, att de betydelsefulla synpunkter, som framförts i herr Nilsons i Spånstad motion, beaktades. Radiotjänst bör taga största möjliga hänsyn till dessa synpunkter, men jag tror knappast, att Radiotjänst bör taga alltför stor hänsyn till de mera »klagomässiga» och känslomässiga inpass, som här kommit fram under debatten.

Herr Sundberg: Ett ord i anledning av herr Nilsons i Spånstad replik. Jag tror mig ganska tryggt kunna överlämna åt kammarens ledamöter, både bönder och stadsbor, att avgöra, huruvida replikväxlingen mellan mig och redaktör Hjörne i Göteborgs-Posten har något med detta att göra. Jag har ingen anledning att här diskutera den saken. Den replikväxlingen gällde förstatligandet av Bergslagernas järnvägar, vilket icke har något sammanhang med det ämne vi nu diskutera.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående kontroll av den privata kursverksamheten för yrkesutbildning.

Utskottets hemställan bifölles; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 20.

Interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Herr **Hedlund** i Rådombud, som anförde: Herr talman! Prisregleringen å rundvirke har vid många tillfällen varit föremål för allvarlig kritik. Man har gjort gällande att skogsbruket och de olika kategorier som ha sin utkomst i det samma, körare, huggare, flottare etc. hindrats att komma i åtnjutande av den betalning, som priserna å den förädlade varan motivera. Detta innebär, framhålles det, att förädlarna fått en för stor vinst; och den omständigheten att industrien visat sig villig betala mer än normalpris och enligt tillförlitliga uppgifter också gjort detta ger vid handen, att staten, på bekostnad av dem som ha sin utkomst i skogsbruk, påtvingat förädlarna en vinst, som t. o. m. är större än de själva ansett erforderlig.

Beträffande villigheten att betala överpris å rundvirket inskränker jag mig till att hänvisa till vad som i detta avseende uttalats av representanter för skilda politiska partier under en interpellationsdebatt i denna kammare den 20 december 1945. De överpriser som förekommit torde i regel ha betalats för rotposter. Det måste hos skogsägare som leverera virket färdighugget framkalla minst sagt blandade känslor. då de erfara, att grannar, som sålt rotposter, utvunnit betydligt högre priser. Hela prisregleringen å rundvirket får onekligen för dem en prägel av godtycke. Utomstående kunna knappast underlåta att betrakta förhållandena som kaotiska.

Att de rådande prisförhållandena ogynnsamt påverkat virkesproduktionen särskilt å sådana mindre skogar, från vilka rotposter ej lämpligen kunna säljas, torde vara säkert.

Den uppfattning, som sålunda kommit till uttryck, att de nuvarande priserna å förädlad vara möjliggöra ett väsentligt högre pris både på sågtimmer och på rundvirke, för massatillverkning synes välgrundad. Härför talar det förhållandet, att överbetalning faktiskt sker. Det har också framgått av gjorda utredningar. Att staten genom tvång skall upprätthålla en sådan ordning får anses olyckligt. En bättre överensstämmelse mellan råvarupris och priset å förädlad vara bör åvägbringas. En fri prisbildning å rundvirket är säkerligen den bästa metoden för att vinna detta syfte. Men även en tillräcklig höjning av de statsreglerade priserna å rundvirket medför uppenbarligen en verkan i samma riktning.

Inom några få månader stå vi inför en ny säsong för försäljning av rundvirke. Den frågan uppställer sig då, huruvida missförhållandena beträffande priserna skola kvarstå — med den accentuering, som kan väntas ju längre situationen varar — eller om man från statens sida är beredd att med en något mera realistisk syn på frågan konstatera, att nackdelarna av nuvarande system väsentligt överväga de fördelar man med större eller mindre fog trots sig vinna.

Ett upphävande av prisregleringen å rundvirke för nästa säsong synes vara väl motiverat. Bibehålles prisregleringen synes det dock under alla förhållanden vara nödvändigt med en sådan höjning av rundvirkespriserna att dessa motsvara priserna å den förädlade varan. För detta ändamål torde det vara lämpligt att representanter för skogsägare och förädlare beredas tillfälle att tillsammans med myndigheterna undersöka vilka priser, som kunna betalas. Detta synes vara en billig begäran i tider då frågorna om insyn i näringsföretagen och om industriell demokrati föras fram som problem av första ordningen.

Interpellation. (Forts.)

Jag tillåter mig under åberopande av ovanstående hemställa om andra kammarrens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få rikta dessa frågor:

1. Är statsrådet beredd att förorda ett slopande av prisregleringen å rundvirke för nästa försäljningssäsong?

2. Om så ej är fallet, vill statsrådet medverka till att gemensamma undersökningar inledas mellan skogsägare, förädlare och myndigheter angående de virkespriser, som kunna betalas med hänsyn till rådande priser å den förädlade varan?

Denna anhållan bordlades.

§ 21.

Herr *Stjärne* avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 455, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 214, angående medgivande för Svenska skifferoljeaktiebolaget att teckna viss borgen.

Denna motion bordlades.

§ 22.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 277, inefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckta motioner dels angående utredning om utjämning av de avståndsbetingade prisvariationerna i fråga om flytande motorbränslen, dels ock om utredning angående ett enhetligt pris på flytande motorbränsle; och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt tredje tillfälliga utskott.

§ 23.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1946/47; samt

från bevillningsutskottet:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att intaga gods från provianteringsfrilager i vissa städer;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 kap. 13 § 3 och 4 mom. förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring i gällande tulltaxa m. m.;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; och

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt.

§ 24.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 9.43 em.

In fidem
Gunnar Britth.
